

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

Gheorghe-Florin Ghețau (coord.)

Alina Bratu

Olenca-Georgiana Ghețau

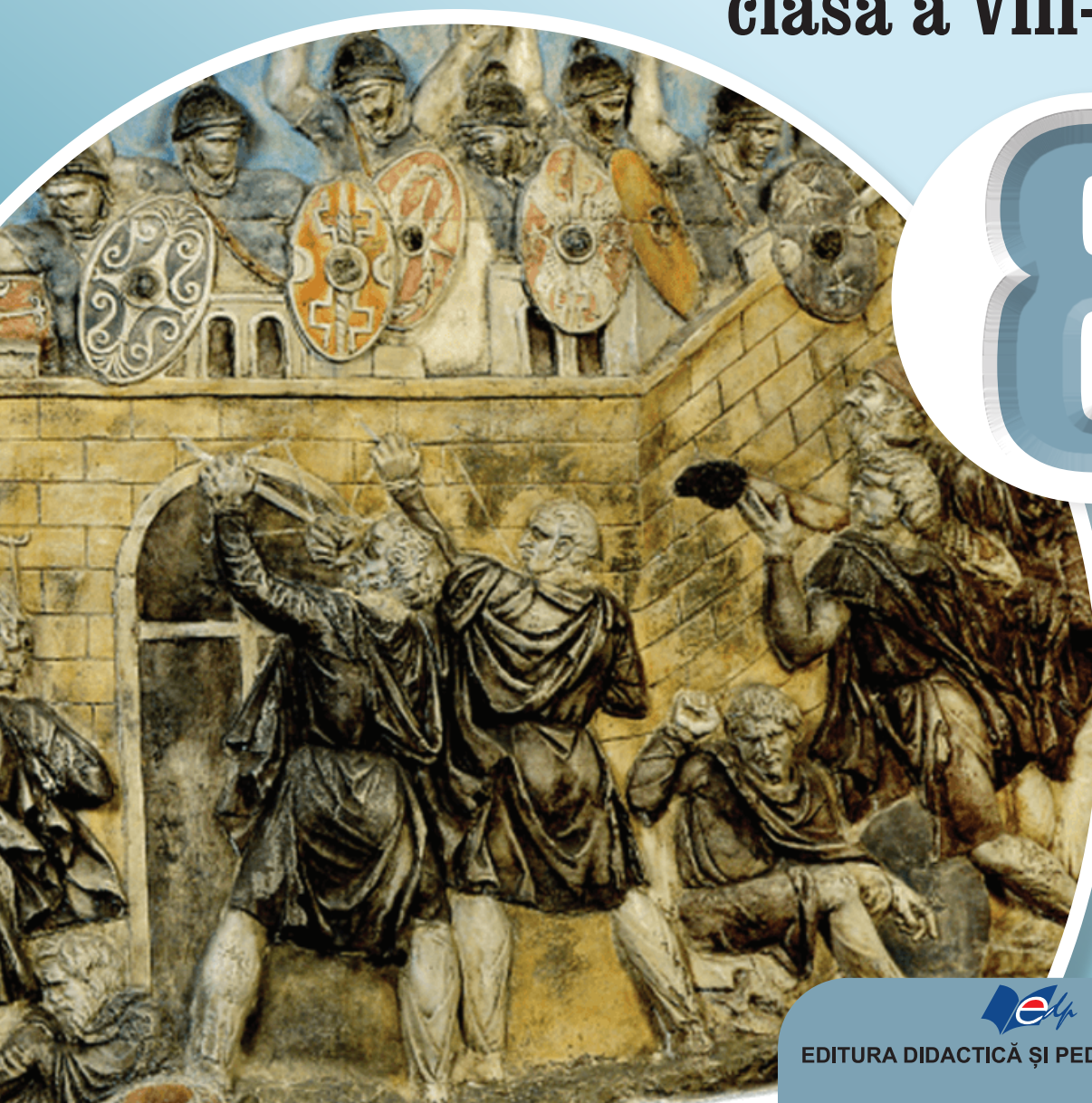
Liviu Lazăr

Roxana-Gabriela Szakacs

Istorie

clasa a VIII-a

8

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației și Cercetării.

Acest manual școlar este aprobat prin Ordinul Ministrului Educației și Cercetării nr. 4500/10.07.2025 și este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin Ordinul Ministrului Educației și Cercetării nr. 3393/28.02.2017.

numărul 119 număr unic de telefon la nivel național pentru cazurile de abuz
împotriva copiilor

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII

Gheorghe-Florin Ghețău (coord.)

Alina Bratu

Olenca-Georgiana Ghețău

Liviu Lazăr

Roxana-Gabriela Szakacs

Istorie

clasa a VIII-a

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:						
ANUL	Numele elevului care a primit manualul	Clasa	Școala	Anul școlar	Starea manualului*	
					la primire	la returnare
1.						
2.						
3.						
4.						

* Starea manualului se va înscrie folosind termenii: nou, bun, îngrijit, nesatisfăcător, deteriorat.
Cadrele didactice vor controla dacă numele elevului este scris corect.
Elevii nu trebuie să facă niciun fel de însemnări pe manual.

© **E.D.P. 2025** Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate Editurii Didactice și Pedagogice, București.
 Orice preluare, parțială sau integrală, a textului sau a materialului grafic din această lucrare se face numai cu acordul scris al editurii.

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ S.A.

Str. Spiru Haret nr. 12, sector 1, cod 010176, București
 Tel.: 021.315.38.20
 Tel./fax: 021.312.28.85
 e-mail: office@edituradp.ro
 www.edituradp.ro

Comenzi pentru această lucrare se primesc:

* prin poștă, pe adresa editurii
 * prin e-mail: comenzi@edituradp.ro
 comercial@edituradp.ro
 * prin telefon: 0742.150.102

Referenți:

Universitar: conf. univ. dr. Adrian Vițalaru
Preuniversitar: prof. gr. didactic I: Dana Elena Sturzu

Activități digitale interactive:

Editsoft & Services SRL
 Redactare: **Valentina Jercea**
 Animații: **Marian Teodorescu**
 Grafică: **Mădălina Mogoșeanu**

Redactor: **Valentina Jercea**
 Tehnoredactori: **Anca Melcher, Gabriela Drăghia**
 Copertă: **Mădălina Mogoșeanu**

Surse foto:
 ro.wikipedia.org
 freepik.com
 shutterstock.com

Deșteaptă-te, române!

de Andrei Mureșanu

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

CUPRINS

Recapitulare inițială / 7
Evaluare inițială / 8

UNITATEA I – INTRODUCERE / 9

1. Spațiul geografic natural / 10
2. Periodizarea istoriei românilor / 12
Recapitulare / Evaluare / 15-16

UNITATEA II. PREISTORIA ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC / 17

1. Epoca pietrei / 18
2. Epoca metalelor / 20
Studiu de caz: Culturile Cucuteni și Hamangia / 22
Studiu de caz: Cultura Sărata Monteoru / 24
Recapitulare / Evaluare / 25-26

UNITATEA III. GETO-DACII / 27

1. Izvoare istorice despre geto-daci: Herodot, Strabon, Cassius Dio / 28
Studiu de caz: Histria / 30
2. Burebista. Decebal; cucerirea Daciei de către romani / 31
Studiu de caz: Sarmizegetusa / 33
Studiu de caz: Podul de la Drobeta, Columna lui Traian, Monumentul de la Adamclisi / 34
Recapitulare / Evaluare / 35-36

UNITATEA IV. ETNOGENEZA ROMÂNEASCĂ / 37

1. Dacia romană. Romanizare. Creștinism / 38
2. Așezarea slavilor la sudul Dunării.
Romanitatea orientală / 40
3. Poporul român – popor romanic / 42
Studiu de caz: Surse istorice despre români
la sfârșitul mileniului I / 44
Recapitulare / Evaluare / 45-46

UNITATEA V. EVUL MEDIU ROMÂNESC / 47

1. Primele forme de organizare statală / 48
2. Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania, Țara Românească, Moldova, Dobrogea / 50
Studiu de caz: Diversitatea etnică și confesională
în spațiul românesc / 52
3. Spațiul românesc și politica de *cruciadă târzie*, de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul / 53
Studiu de caz: Cetăți medievale / 55
Studiu de caz: Biserica episcopală de la Curtea de Argeș / 56
Recapitulare / Evaluare / 57-58

UNITATEA VI. MODERNITATEA TIMPURIE / 59

1. Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir / 60
2. Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi / 62
3. Secolul fanariot / 64
Studiu de caz: Școala Ardeleană. *Supplex Libellus Valachorum* / 66
Recapitulare / Evaluare / 67-68

UNITATEA VII. LUMEA ROMÂNEASCĂ PÂNĂ LA JUMĂTATEA SECOLULUI AL XIX-LEA / 69

1. Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare / 70
Studiu de caz: Tudor Vladimirescu / 72
Studiu de caz: Generația pașoptistă
Programe și consecințe ale revoluției / 74
Studiu de caz: Rromii – de la robie la emancipare / 76
Recapitulare / Evaluare / 77-78

UNITATEA VIII. ROMÂNIA MODERNĂ / 79

1. Formarea statului român modern: domnia lui Alexandru Ioan Cuza / 80
2. Regatul României – Carol I / 83
Studiu de caz: Constituția din 1866 / 85
Studiu de caz: Războiul de Independență / 86
Studiu de caz: Opțiuni politice în România modernă / 88
Studiu de caz: Cultura în spațiul românesc / 89
Recapitulare / Evaluare / 91-92

UNITATEA IX. ROMÂNIA SECOLELOR XX-XXI / 93

1. România și Primul Război Mondial.
Marea Unire din 1918 / 94
2. România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală / 97
Studiu de caz: Orașul: arhitectură modernă și tradiții rurale / 99
Studiu de caz: Minorități naționale în România / 100
Studiu de caz: Constituțiile din perioada interbelică / 101
Studiu de caz: Idei politice în lumea românească interbelică / 103
Studiu de caz: Monarhia după Primul Război Mondial / 104
3. România în Al Doilea Război Mondial / 105
Studiu de caz: Holocaustul în România: evreii și rromii / 107
Recapitulare / Evaluare / 109-110
4. România – stat comunist / 111
Studiu de caz: Rezistența anticomunistă / 113
Studiu de caz: Viața cotidiană în perioada regimului comunist / 114
Studiu de caz: Manipulare și propagandă. *Omul nou*. Consecințe / 115
Studiu de caz: *Epoca Nicolae Ceaușescu* / 116
5. România în contextul Războiului Rece / 118
6. Regimul politic democratic din 1989 până azi / 120
Studiu de caz: Constituția României din 1991 / 122
7. Integrarea euro-atlantică a României / 123
Recapitulare / Evaluare / 125-126

Recapitulare finală / 127
Evaluare finală / 128

Competențe generale și specifice

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor și reprezentărilor despre timp și spațiu

- 1.1 Utilizarea coordonatelor de timp și spațiu în rezolvarea unor situații-problemă
- 1.2 Analizarea faptelor istorice utilizând coordonate spațio-temporale în contexte diferite

2. Utilizarea critică și reflexivă a limbajului de specialitate și a surselor istorice

- 2.1 Prezentarea unei teme istorice prin valorificarea informațiilor oferite de diverse surse
- 2.2 Argumentarea unei opinii referitoare la un fapt istoric prin utilizarea informațiilor provenite din diferite surse

3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienței istorice și a diversității socio-culturale

- 3.1 Valorificarea experiențelor istorice oferite de acțiunea personalităților/grupurilor în contexte istorice variate
- 3.2 Realizarea de proiecte care promovează diversitatea socio-culturală

4. Folosirea autonomă și responsabilă a instrumentelor necesare învățării permanente

- 4.1 Realizarea unor investigații istorice prin utilizarea resurselor multimedia
- 4.2 Inițierea, dezvoltarea și aplicarea de proiecte individuale și de grup valorificând diverse experiențe istorice
- 4.3 Adaptarea perspectivelor transdisciplinare în abordarea unor probleme sensibile și controversate în istorie și în viața cotidiană

Recapitulare inițială

I. Completează, pe caiet, axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele enumerate în dreptul datei potrivite.

Tratatul de Pace de la București; Revoluția bolșevică; Intrarea României în Primul Război Mondial; Începutul Primului Război Mondial; Atentatul de la Sarajevo; Invadarea Belgiei de către Germania

15/28 iunie 1914	15/28 iulie 1914	14/27 august 1916	25 octombrie/ 7 noiembrie 1917	24 aprilie/7 mai 1918

II. Realizează, pe caiet, legătura corectă între cauzele din coloana A și efectele din coloana B.

Ex. 6 - g

A

1. Crearea marilor alianțe politico-militare
2. Victoria Antantei în Prima Bătălie de pe Râul Marna
3. Dezvoltarea societății de consum
4. Prăbușirea bursei de pe Wall-Street (1929)
5. Atentatele teroriste din 11.09.2001

B

- a. A început războiul global contra terorismului
- b. A izbucnit Marea Criză Economică
- c. Eșecul Planului Schlieffen
- d. S-a declanșat cursa înarmărilor
- e. S-a dezvoltat producția de bunuri de larg consum
- f. S-a încheiat Primul Război Mondial

III. Întocmește enunțuri corecte din punct de vedere istoric, utilizând următorii termeni:

Societatea Națiunilor

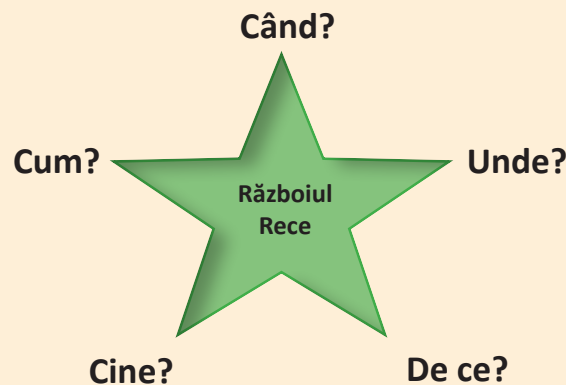
Holocaust

kamikaze

perestroika

ONU

IV. **Explozia stelară.** Completează, pe caiet, schema de mai jos.

Evaluare inițială

I. Alege răspunsul corect.

- Atentatele teroriste din 2001 au fost puse la cale de către organizația teroristă:
a. Al Qaeda b. ISIS c. Boko Haram
- Prima armă nucleară a fost testată în 1945, pe teritoriul:
a. URSS b. SUA c. Marii Britanii
- Războiul Rece s-a încheiat odată cu dezmembrarea:
a. SUA b. Chinei c. Uniunii Sovietice
- Zidul Berlinului s-a prăbușit în anul:
a. 1989 b. 1990 c. 1991
- Programul economic *New Deal* a fost pus în practică în timpul președinției lui:
a. Theodore Roosevelt b. Franklin Delano Roosevelt c. J.F. Kennedy

II. Realizează corespondența potrivită între personalitățile din coloana A și evenimentele din coloana B. Ex. 6 - g

A

1. Albert Einstein
2. Marie Curie
3. Mihail Gorbaciov
4. Jesse Owens
5. Martin Luther King

B

- a. Discursul „Am un vis”
- b. Medaliat olimpic la Berlin (1936)
- c. Reformarea URSS
- d. A propus înființarea Societății Națiunilor
- e. A formulat teoria relativității
- f. A primit Premiul Nobel de două ori

III. Stabilește care dintre enunțurile de mai jos sunt false și care sunt adevărate. Ex. 6 - Adevărat

1. Hitler a devenit cancelar al Germaniei la 30 ianuarie 1933.
2. Al Doilea Război Mondial a izbucnit la 2 septembrie 1945.
3. Armata SUA a folosit arma nucleară asupra orașelor japoneze Kyoto și Nagoya.
4. *Holocaust* este termenul care desemnează genocidul comis de naziști și aliații lor împotriva evreilor în timpul celui de Al Doilea Război Mondial.
5. România a declarat război Statelor Unite ale Americii, la 12 decembrie 1941.

GRILĂ DE AUTOEVALUARE

Itemi	I	II	III
Punctaj	5 x 6 = 30 p.	5 x 6 = 30 p.	5 x 6 = 30 p.
Punctaj maxim: 100 p.	Din oficiu: 10 p.		

INTRODUCERE

Unitatea I

Transfăgărășanul - cale rutieră (151 km) care străbate Munții Făgăraș, legând Muntenia cu Transilvania

1. Spațiul geografic natural

2. Periodizarea istoriei românilor

Recapitulare

Evaluare

1. Spațiul geografic natural

Cauze

Omul este dependent de mediul în care trăiește. Supraviețuirea speciei umane nu ar fi fost posibilă fără adaptarea la mediul geografic. Însă oamenii au dovedit de-a lungul timpului o ingeniozitate deosebită care le-a permis să trăiască chiar și în cele mai ostile medii: din Groenlanda până în Deșertul Sahara și din Munții Anzi până în Podișul Tibet. Au folosit toate resursele aflate la

îndemână pentru a ridica adăposturi, precum gheața și zăpada, lutul și paiele, lemnul și piatra etc. Însă mai presus de orice, oamenii au fost capabili să-și procure hrană din tot ceea ce mediul le putea oferi. Putem afirma chiar că istoria umanității este istoria adaptării la condițiile geografice ale planetei. Spațiul istoric românesc nu este o excepție din acest punct de vedere.

Fapte

Poporul român s-a dezvoltat în spațiul geografic ce include Munții Carpați până la Dunăre (**Fig. 1**) și Marea Neagră, de unde și sintagma „spațiul carpato-danubiano-pontic” folosită pentru a desemna spațiul istoric românesc.

Astăzi, cele mai multe teritorii cu populație majoritar românească se găsesc între frontierele României, o țară europeană de mărime medie, cu o suprafață de puțin peste 238.000 de km² și o populație ce depășește 19.000.000 de locuitori, conform [recensământului](#) din 2021. În jurul granițelor României se mai găsesc insule consistente de latinitate, precum românii din Serbia (Valea Timocului), din Bulgaria, Ungaria sau Ucraina, dar și mai spre sud, în Peninsula Balcanică unde trăiesc aromânii, meglenoromânii și istro-românii. Un caz aparte este cel reprezentat de Republica Moldova, stat în care majoritatea populației are origini românești și vorbește limba română. Teritoriul României, țară situată în Europa Centrală, este traversat de paralela de 45° latitudine nordică și de meridianul de 25° longitudine estică, ceea ce dă climei un caracter temperat. Relieful este variat (munți, dealuri, podișuri, câmpii) și dispus într-o proporție echilibrată. Munții Carpați, „coloana

vertebrală a românismului”, înconjoară Depresiunea Colinară a Transilvaniei. Spațiul extracarpatic conține dealuri care dispar treptat pentru a face loc podișurilor și câmpiilor înspre Dunăre (**Fig. 1**), Tisa și Prut. Rețeaua hidrografică densă își are originea în Munții Carpați și se varsă în Dunăre.

Regiunea costieră a României de la Marea Neagră are o lungime de aproximativ 245 km. Apele teritoriale ale țării sunt propice pescuitului, iar sectorul de platformă continentală aflat în jurisdicția României este bogat în zăcăminte de petrol și gaze naturale (**Fig. 2**).

Fig. 1 Dunărea la Cazane

Consecințe

Arealul în care a evoluat națiunea română a permis practicarea agriculturii prin diverse ocupații precum cultivarea cerealelor, apicultura, viticultura, pomicultura și păstoritul. Nu au fost străine românilor nici mineritul (în special sare și aur) sau prelucrarea lemnului, favorizate

de bogățiile subsolului și de nesfârșitele păduri remarcate de numeroase izvoare istorice. Comerțul intern și extern au fost practicate din cele mai vechi timpuri, iar vânătoarea și pescuitul întregesc amplul tablou al adaptării românilor la mediul geografic.

Aplicații

I. Citește sursele de mai jos și răspunde cerințelor.

A. *Un brâu de munți ocolește, precum zidul o cetate, toată această țară, și dintr-însul, ici-colea, se desfac mai multe șiruri de dealuri înalte și frumoase, mărețe pedestaluri înverzite. (...) Mai presus de acel brâu muntos se înalță două piramide mari de munți cu crestele încununate de o veșnică diademă de ninsoare, care, ca doi uriași, stau la ambele capete ale țării, privind unul spre altul.*

Nicolae Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*

B. *Din elementele firești, configurația și așezarea țării vor juca rolul cel mai mare în mersul istoriei unui popor, deși acest rol se poate modifica după cum se îndreaptă pasul timpurilor. Natura reprezintă, în formele ei neclintite și înțepenite, elementul statornic în viața poporului, plâsmuirile minții omenеști, pe cel progresiv și schimbător. Din întrepătrunderea lor mutuală se desface în decursul veacului pânza istoriei.*

A.D. Xenopol, *Istoria Românilor*

1. Ce comparație folosește autorul sursei A pentru a descrie așezarea Munților Carpați?
2. Care sunt sentimentele transmise de textul A?
3. Indică, pe baza sursei B, elementele care joacă cel mai important rol în istoria unui popor.
4. Precizează care este *elementul statornic* din viața unui popor? Dar cel *schimbător*?

II. Analizează lecția, studiază harta de mai jos, și răspunde, pe caiet, cerințelor.

1. Cu cine se învecinează România? Completează tabelul de mai jos!

Est	Sud	Sud-Vest	Vest	Nord

2. Care este lungimea frontierelor României? Caută mai multe detalii online!
3. Care este populația și suprafața Republicii Moldova? Caută mai multe detalii!
4. Care sunt populația și suprafața actuală ale României? Verifică în cuprinsul lecției!

Fig. 2 România și statele vecine

Idei esențiale

- Supraviețuirea speciei umane nu ar fi fost posibilă fără adaptarea continuă la condițiile de mediu.
- Poporul român s-a dezvoltat în spațiul istoric cuprins între Munții Carpați, Dunăre și Marea Neagră (carpato-danubiano-pontic).
- Spațiul geografic a permis românilor să practice din cele mai vechi timpuri activități agricole precum cultivarea cerealelor, viticultura, pomicultura, păstoritul etc.

Vocabular

areal – zonă de răspândire a unor specii de plante și animale, dar și a unor limbi ori elemente culturale

recensământ – proces oficial și sistematic de colectare a datelor despre populație, care se desfășoară la nivel național sau regional, de obicei la intervale de câțiva ani

Știi că...

...în ceea ce privește suprafața, România ocupă locul 83 între statele lumii?

...din perspectiva suprafeței, România actuală este un pic mai mică decât statul american Oregon?

2. Periodizarea istoriei românilor

Cauze

Istoria este știința care studiază trecutul omenirii, pentru a înțelege evoluția acesteia din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre. Spre deosebire de alte științe (geografie, fizică, chimie etc.) istoria nu are acces direct la obiectul de studiu, fapt pentru care este

nevoită să reconstituie trecutul, pe baza informațiilor oferite de **izvoarele istorice** scrise și nescrise (**Fig. 6, Fig. 7**). Ea beneficiază și de sprijinul unor științe auxiliare precum arheologia, numismatica, epigrafia, cartografia sau heraldica (**Fig. 1**).

Denumirea științei	Obiectul de studiu
Arheologia	Știința care se ocupă cu studierea vieții materiale a oamenilor din trecut.
Numismatica	Știința care se ocupă cu studierea monedelor și medaliilor.
Epigrafia	Știința care se ocupă cu studierea inscripțiilor.
Paleografia	Știința care se ocupă cu descifrarea și studiul textelor vechi.
Heraldica	Știința care se ocupă cu studierea stemelor și blazoanelor.

Fig. 1 Principalele științe auxiliare ale istoriei

Fapte

Studierea faptelor istorice pleacă întotdeauna de la două coordonate: timpul (**Fig. 2**) și spațiul. Aceasta înseamnă că trebuie să căutăm, înainte de orice altceva, răspuns la întrebările „când” și „unde”. Cercetarea metodelor de datare a evenimentelor istorice, folosite în

trecut în vederea plasării acestora pe o axă a timpului, în conformitate cu normele moderne de datare, cade în sarcina unei științe auxiliare numite cronologie, sau știința timpului (Cronos = zeul timpului, în mitologia greacă, logos = știință, lb. greacă).

anul = 365/366 de zile	deceniul = 10 ani	secolul = 100 de ani	mileniul = 1000 de ani	era = mai multe milenii
------------------------	-------------------	----------------------	------------------------	-------------------------

Fig. 2 Principalele unități de măsurare a timpului

Istoricii, specialiștii care și-au asumat migăloasa și titanica misiune de a reconstitui trecutul, au împărțit trecutul în cinci mari perioade istorice: Preistoria, Antichitatea, Evul Mediu, Epoca Modernă și Epoca Contemporană. Acestea se înscriu în cele două mari ere, cea de dinainte de Hristos și cea de după Hristos. Așadar,

era în care ne găsim a început odată cu nașterea lui Iisus Hristos. Ideea împărțirii timpului pornind de la nașterea lui Iisus Hristos (**Fig. 3**) i-a aparținut lui Dionisie (Exiguus) cel Mic (cca. 470-545 d.H.) teolog originar din Dobrogea, în acea perioadă parte a Imperiului Roman de Răsărit (Imperiul Bizantin din sec. al VII-lea d.H.).

Nașterea lui Iisus Hristos		
Anul 1 î.H.	Nu există anul 0	Anul 1 d.H.

Fig. 3 Delimitarea celor două ere

Istoria românilor, precum istoria tuturor celorlalte popoare europene, a trecut prin cele cinci perioade mai sus menționate (**Fig. 4**). Aceste etape încep cu un eveniment important și se încheie la

fel. Trebuie menționat faptul că nu există o sincronizare, atunci când ne raportăm la spații istorice diferite, privind intrarea și ieșirea dintr-o **epocă istorică**.

Perioada	Început	Încheiere
Preistoria	cca 500.000 î.H.	513 î.H. – prima știre scrisă despre geto-daci
Antichitatea	513 î.H.	602 d.H. – prăbușirea frontierei dunărene a Imperiului Roman de Răsărit
Evul Mediu	602	1821 – Revoluția condusă de Tudor Vladimirescu
Epoca Modernă	1821	1918 – crearea României Mari
Epoca Contemporană	1918	Până în zilele noastre

Fig. 4 Marile perioade ale istoriei noastre

Consecințe

Istoria milenară a românilor și a spațiului istoric românesc a trecut prin cinci mari etape, care au început să fie cercetate de o manieră științifică, începând cu secolul al XIX-lea de către specialiști de seamă

precum: A.D. Xenopol, Dimitrie Onciul, Nicolae Iorga (Fig. 5) sau Vasile Pârvan. Roadele acestor cercetări arată o istorie veche, complexă și originală cu care ne putem mândri (Fig. 6, 7).

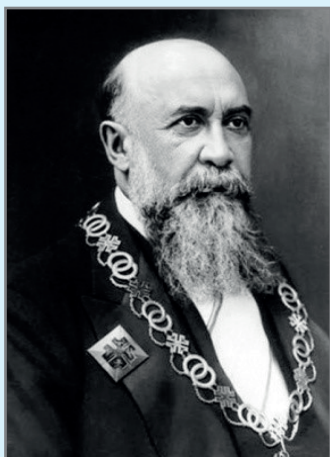

Fig. 5 Marele istoric Nicolae Iorga

Fig. 6 Ruinele cetății Histria (Dobrogea), izvor istoric nescris

Fig. 7 Cronica pictată de la Viena, izvor istoric scris

Aplicații

I. Citește sursele de mai jos și răspunde cerințelor.

A. *Biruit-au gândul să mă apucu de această trudă, să scoț lumii la vedere felul neamului, din ce izvor și seminție sunt lăcuiorii țării noastre, Moldovei și Țării Munteneste și românii din Țările Ungurești, cum s-au pomenit mai sus, că toți un neam și odată discălecați sunt, de unde sunt veniți strămoșii lor pre aceste locuri, supt ce nume au fostu întâi la discălecatul lor și de cându s-au osebit și au luat numele cest de acum, mol-*

dovan și muntean, în ce parte de lume ieste Moldova, hotarale ei pân unde au fostu întâi, ce limbă țin și pân-acum, cine au lăcuit mai nainte de noi pe acestu pământu și supt ce nume, scot la știrea tuturoru, carii voru vrea să știe neamul țării lor acestora.

Miron Costin, *De neamul moldovenilor* (sec. al XVII-lea)

B. După privilegiștea lumii, după minunile naturii, nimic nu este mai interesant, mai măreț, mai vrednic de luarea noastră aminte decât Istoria. Istoria, domnilor mei, după zicerea autorilor celor mai vestiți, este adevărata povestire și înfățișare a întâmplărilor neamului omenesc; ea este rezultatul vârstelor și al experienței. Se poate, dar, cu drept cuvânt, numi glasul semințiilor ce au fost și icoana vremii trecute. Karamzin, în alte cuvinte, o numește testamentul lăsat de către strămoși strănepoților, ca să le slujească de tălmăcire vremii de

față și de povățuire vremii viitoare. În această privire atât de importantă, istoria, după Biblie, trebuie să fie, și a fost totdeauna, cartea de căpetenie a popoarelor și a fieștecărui om îndeosebi; pentru că fieștecare stare, fieștecare profesie află în ea reguli de purtare, sfat la îndoările sale, învățătură la neștiința sa, îndemn la slavă și la fapta bună.

Mihail Kogălniceanu, *Cuvânt pentru deschiderea cursului de istorie națională* (1843)

1. Ce gând l-a „biruit” pe cronicarul Miron Costin? Ce și-a propus el să arate?
2. Conform lui M. Kogălniceanu, care este singura activitate mai interesantă decât studierea istoriei?
3. Cât de importantă este studierea istoriei, conform sursei B?
4. Din ce secol provine sursa A, dar sursa B? Caută informații online.

II. Pentru a descoperi rapid secolul căruia îi aparține un anumit an, îți punem la dispoziție o metodă simplă și utilă. Să luăm, de pildă, anul 1939, în care a izbucnit cel de Al Doilea Război Mondial. Taie ultimele două cifre, așa cum se observă mai jos, iar ceea ce rămâne se adună cu 1 pentru ca rezultatul să fie secolul al XX-lea. Dacă ultimele două cifre sunt 00, nu se mai efectuează adunarea. Evident, orice an între 1 și 100 se găsește în secolul I î. sau d.H.

1939	1900	87 d.H.
+ 1 = sec. al XX-lea	sec. al XIX-lea	sec. I d.H.

• Identifică secolele din care fac parte următorii ani: 44 î.H., 106 d.H., 101 d.H., 1394 și 1601. Precizează evenimentele semnificative din istoria românilor care s-au produs în fiecare dintre acești ani. Caută detalii online.

Ideii esențiale

- Istoria este știința care studiază trecutul omenirii pentru a înțelege evoluția acesteia.
- Trecutul este reconstituit cu ajutorul informațiilor furnizate de izvoarele istorice scrise și nescrise.
- În reconstituirea faptelor importante din trecutul omenirii, istoria apelează la ajutorul științelor auxiliare.
- Marile perioade din istoria poporului român sunt: Preistoria, Antichitatea, Evul Mediu, Epoca Modernă și Epoca Contemporană.

Vocabular

epocă istorică – perioadă în dezvoltarea istoriei sau a unui domeniu de activitate, care se deosebește de celelalte perioade, prin anumite elemente caracteristice

izvor istoric – totalitatea documentelor, a textelor, a obiectelor materiale care pot oferi informații despre trecut

seminție – neam, naționalitate, popor

Știi că...

...egiptenii din Antichitate au fost primii care au împărțit anul în 365 de zile grupate în 12 luni?

...până în anul 1582, în vestul Europei a fost folosit calendarul iulian, introdus în anul 45 î.H., acesta a fost realizat de astronomul grec Sosigene din Alexandria, la ordinul lui Caius Iulius Caesar, în anul 46 î.H., după care s-a folosit calendarul gregorian, realizat la cererea papei Grigore al XIII-lea?

...România a început să utilizeze calendarul gregorian, începând cu anul 1919?

Recapitulare

I. Completează, pe caiet, axa cronologică de mai jos, așezând anii enumerați în dreptul secolului potrivit.

1940 d.H., 1504 și 1499 d.H.; 511 î.H.; 271 d.H.; 82 î.H.; 1504 d.H.; 896 d.H.; 1499 d.H.

VI î.H.	I. î.H.	III d.H.	IX d.H.	XVI d.H.	XX d.H.

II. Realizează, pe caiet, legătura corectă între epocile istorice din coloana A și secolele din coloana B. Fiecărei epoci îi corespund două secole.

A

1. Preistoria
2. Antichitatea
3. Evul Mediu

B

- a. Sec. XXI î.H.
- b. Sec. III d.H.
- c. Sec. IX d.H.
- d. Sec. I î.H.
- e. Sec. XXI d.H.
- f. Sec. VIII î.H.
- g. Sec. XVII d.H.

III. Întocmește enunțuri corecte din punct de vedere istoric, utilizând următorii termeni:

areal

spațiul carpato-danubiano-pontic

recensământ

cronologie

eră

IV. Realizează legătura potrivită dintre termenii din coloana A și definițiile din coloana B. *Ex. 4 - e*

A	B
1. istorie	a. Totalitatea urmelor de locuire umană, care nu conțin scris, ce ne pot ajuta să reconstituim trecutul.
2. izvor istoric nescris	b. Savant dedicat operei de reconstituire a trecutului.
3. Cronos	c. Știința care studiază trecutul omenirii.
	d. Zeul timpului în mitologia greacă.

I. Alege răspunsul corect.

- România se află în partea de:
 - sud-est a Europei
 - nord-est a Europei
 - sud-vest a Europei
- Suprafața actuală a României măsoară:
 - 237 397 km²
 - 238 397 km²
 - 239 397 km²
- Calendarul iulian a fost creat de către:
 - Papa Grigore al XIII-lea
 - Dionisie cel Mic
 - Sosigene
- Împărțirea timpului în două ere, pornind de la anul nașterii lui Iisus Hristos, a fost propusă de:
 - Caius Iulius Caesar
 - A.D. Xenopol
 - Dionisie cel Mic
- Populația actuală a României numără puțin peste:
 - 19 000 000 de locuitori
 - 20 000 000 de locuitori
 - 21 000 000 de locuitori

II. Reformulează enunțurile de mai jos astfel încât acestea să devină corecte din punct de vedere istoric.

- România nu este un stat situat în Europa de Sud-Est.
- Pe teritoriul României nu se vorbește dialectul daco-român.
- Era de după Hristos începe cu anul 0.
- Râul Nistru se varsă în Marea Mediterană.
- Antichitatea nu este o epocă istorică.
- Istoria nu trebuie reconstituită.

III. Stabilește care dintre enunțurile de mai jos sunt false și care sunt adevărate. *Ex. 7 - Fals*

- Oamenii nu au fost nevoiți să se adapteze la mediul înconjurător.
- Românii nu au practicat niciodată agricultura.
- Teritoriul României este traversat de paralela de 45° sud.
- În perioada interbelică, România a avut o suprafață de 295 049 km².
- În istoria României, epoca modernă a început în anul 1821, odată cu Revoluția condusă de Tudor Vladimirescu.
- Dionisie cel Mic, cunoscut drept părintele erei creștine, era originar din Dobrogea, care, la acea vreme, făcea parte din Imperiul Roman de Răsărit.

GRILĂ DE AUTOEVALUARE

Itemi	I	II	III
Punctaj	5 x 6 = 30 p.	6 x 5 = 30 p.	6 x 5 = 30 p.
Punctaj maxim: 100 p.	Din oficiu: 10 p.		

Fișă de observare sistematică a comportamentului elevilor la orele de istorie

Criteriile evaluate	Nivel scăzut	Nivel mediu	Nivel ridicat
1. Respectarea regulilor grupului			
2. Nivelul de sociabilitate			
3. Emotivitatea și încrederea în sine			
4. Capacitatea de autoorganizare			
5. Atitudinea critică și implicarea în dezbaterile de la clasă			
6. Interesul față de disciplina istorie			

*Durata perioadei de evaluare este egală cu durata unității de învățare I. *Introducere*.

PREISTORIA ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

Unitatea II

Vas-binoclu specific Culturii Cucuteni-Arșud (neolitic)

Tezaurul de la Agighiol, sec. al IV-lea î.H.

1. Epoca pietrei

2. Epoca metalelor

Studiu de caz: Culturile Cucuteni și Hamangia

Studiu de caz: Cultura Sărata Monteoru

Recapitulare

Evaluare

1. Epoca pietrei

Cauze

Preistoria, cea mai lungă perioadă din trecutul omenirii, este cel mai puțin cunoscută, din cauza numărului redus de surse istorice pe care-l avem. Este vorba doar de izvoare nescrise. Specia umană, apărută în zonele australe, s-a răspândit treptat pe tot globul pământesc pentru a căuta resurse care să-i permită să prospere, inclusiv în spațiul istoric românesc, unde a sosit, probabil, cu circa o jumătate de milion de ani în urmă. Astfel,

a început o lungă și neîntreruptă perioadă de locuire și activitate umană, care a lăsat urme materiale ce vorbesc despre civilizații complexe și originale.

Lipsa izvoarelor istorice scrise, precum și utilizarea predominantă a pietrei ca materie primă pentru confecționarea uneltelor, i-au determinat pe istorici să denumească prima etapă a istoriei omenirii drept epoca pietrei.

Fapte

În general, istoricii au împărțit preistoria în două mari perioade: Epoca pietrei și Epoca metalelor. Epoca pietrei, pe care o vom analiza în această lecție, are mai multe etape și subetape, dar cele mai importante sunt: paleoliticul, mezoliticul/epipaleoliticul, neoliticul și calcoliticul (**Fig. 1**).

Paleoliticul (epoca veche a pietrei – lb. greacă) este cea mai îndelungată etapă a Epocii pietrei. În Muntenia occidentală, au fost găsite cele mai vechi urme de locuire umană, unelte din piatră cioplită caracteristice *culturii de prund* (Pebble Culture). Spre mijlocul paleoliticului (musterian), urmele se intensifică, cu predilecție în peșterile Carpaților Meridionali și în N-E Moldovei. Au fost găsite unelte și arme confecționate din **silex**, dar și primele fosile umane de pe teritoriul românesc.

Mezoliticul (epoca de mijloc a pietrei – lb. greacă) este o perioadă de trecere de la paleolitic la neolitic, trecere favorizată și de schimbările climatice. Grupurile umane care-și asigurau hrana prin cules, vânatoare și pescuit încep să producă hrană în mod controlat și prin cultivarea anumitor plante și prin domesticirea anumitor animale. Această realitate specifică neoliticului a început în mezolitic/epipaleolitic. Din acest răs-

timp provin **picturile rupestre** de la Cuciulat, Jud. Sălaj (**Fig. 2**), cele mai vechi manifestări artistice de acest fel din România.

Neoliticul (epoca nouă a pietrei – lb. greacă) a adus transformări importante în viața oamenilor preistorici. Apar locuințele grupate în așezări de mari dimensiuni, iar principala ocupație devine cultivarea cerealelor completată de creșterea animalelor. Uneltele sunt confecționate prin șlefuire și se răspândește ceramica frumos ornamentată. Sfârșitul neoliticului aduce progrese capitale în ceea ce privește realizarea ceramicii și a obiectelor artistice (**Fig. 3**), precum și descoperirea primelor metale, cuprul și aurul.

Calcoliticul, numit și **Eneolitic**, este o etapă de tranziție între neolitic și epoca metalelor, mai exact prima perioadă a acesteia, epoca bronzului. Dinspre stepele nord-pontice pătrund în valuri succesive păstori nomazi **indo-europeni**, care schimbă structura etnică și lingvistică din Europa de Sud-Est. Apare tot mai frecvent calul și se constată o tendință de fortificare a așezărilor, ceea ce indică o perioadă a conflictelor armate, probabil, între nou-veniți și autohtoni.

Perioadă	Datare aproximativă	Culturi arheologice
Paleoliticul	Cca. 500 000 în urmă – mileniul 11 î.H.	Cultura de prund
Mezoliticul	Mileniile 11 – 7 î.H.	Picturile de la Cuciulat
Neoliticul	Mileniul 7 – începutul mileniului 3 î.H.	Turdaș, Hamangia, Dudești, Boian, Gumelnița (Fig. 4), Cucuteni
Calcoliticul/Eneoliticul	Mileniul 3 î.H.	Coțofeni, Baden

Fig. 1 Periodizarea Epocii Pietrei în spațiul carpato-dunărean

Consecințe

Sfârșitul epocii pietrei aduce schimbări radicale în sud-estul Europei, care îi vor defini evoluția în milenii următoare. În primul rând, are loc trecerea la epoca me-

talelor, iar în al doilea rând, apariția treptată a trei realități etno-lingvistice: tracii, **ilirii** și grecii. Viața spirituală, artistică și socială capătă accente superioare.

Fig. 2 Cal preistoric (mezolitic), pictură din Peștera de la Cuciulat, Jud. Sălaj

Fig. 3 Gânditorul de la Hamangia și perechea sa, statuete din neolitic

Fig. 4 Vas aparținând Culturii Gumelnița (neolitic)

Aplicații

DEZBATERE. Împărțiți în 4-5 grupe, realizați o dezbateră cu tema *Tăblițele de la Tărtăria – între fals și autentic*. Fiecare grup va prezenta un punct de vedere pe baza cercetărilor online sau offline (biblioteca școlii sau a localității). Argumentarea trebuie să aibă în vedere

și următoarele aspecte: 1. Locul și data descoperirii; 2. Detaliile acesteia; 3. Datarea posibilă a tăblițelor; 4. Ipoteza că ar reprezenta cea mai veche formă de scriere din lume; 5. Imposibilitatea datării prin metoda Carbon 14; 6. Dubiile oamenilor de știință.

Idei esențiale

- Preistoria, cea mai lungă epocă din istoria omenirii, a fost împărțită de istorici în două mari perioade: epoca pietrei și epoca metalelor.
- Epoca pietrei se împarte, la rândul ei, în mai multe perioade, între care se distinge neoliticul, prin multiple și importante inovații.
- Epoca metalelor se compune din epoca bronzului și epoca fierului.

Vocabular

cultură arheologică – ansamblul vestigiilor vieții materiale și spirituale pe baza căruia poate fi reconstituită imaginea unei comunități umane preistorice

indo-europeni – grup de populații care trăiau în mileniul III î. Hr. în Asia Centrală, de unde au emigrat mai târziu spre vest și sud-vest

ilirii – popor indo-european din Antichitate, care a trăit în vestul Peninsulei Balcanice

pictură rupestră – pictură realizată pe pereții peșterilor

silex – rocă silicioasă, foarte dură, de culoare cenușie, gălbui sau brună

Știi că...

...la Bugiulești (Jud. Vâlcea) au fost descoperite oase care prezintă urme de zdrobire, ceea ce a dus la concluzia, contestată de mulți savanți, că oamenii au trăit pe acele meleaguri cu circa 1,8 milioane de ani în urmă?

...picturile de la Cuciulat, descoperite în 1979, sunt unice în spațiul dintre Munții Urali și Europa apuseană, și înfățișează un cal și o felină?

2. Epoca metalelor

Cauze

Cu toate că unele metale, precum cuprul și aurul, au fost descoperite încă de la finalul neoliticului, acestea, nefiind suficient de rezistente, nu au reușit să înlocuiască uneltele din piatră. Bronzul, un aliaj din cupru și cositor, a ajuns să fie materia primă

pentru arme și unelte. Acest aliaj putea fi modelat în forme mai complexe, era mai rezistent și putea fi refolosit. Astfel a început epoca bronzului, prima perioadă din epoca metalelor, după care a urmat epoca fierului.

Fapte

Epoca bronzului (cca 2000-1200 î.H.) se remarcă, după cum îi spune și numele, prin utilizarea pe scară largă a acestui metal. La început, aliajul pe care-l numim bronz era rar, dar spre sfârșitul perioadei se ajunge la o producție metalurgică impresionantă. Sunt exploatare, în mod special, zăcămintele de cupru din arealul intracarpatic. Cele mai reprezentative culturi arheologice sunt: Periam-Pecica, Sărata Monteoru, Tei, Sighișoara-Wietenberg, Otomani. Caracterul războinic al perioadei este indicat de așezările întărite, adevărate cetăți, și de numărul mare de arme descoperite. Sunt tot mai des întâlnite armele și podoabele din aur – pumnalele de la Perșinari, Jud. Dâmbovița –, dovadă a existenței categoriilor sociale (nobili și oameni de rând) și, posibil,

a unei organizări tribale. Unii istorici au afirmat că locuitorii de atunci de la nord și de la sud de Dunăre, erau probabil, tracii.

Epoca fierului (cca 1200 î.H. – 106 d.H.) a fost împărțită de istorici în două etape (**Fig. 4**): **Hallstatt** aprox. 1200-450 î.H.) și **La Tène** (cca 450 î.H. – 106 d.H.). Fierul, un metal mult mai rezistent decât bronzul, a fost descoperit de **hititi**, o populație din Asia Mică, probabil în sec. al XIII-lea î.H. Însă acest metal s-a impus la nord de Dunăre de abia pe la 800 î.H. când începe exploatarea bogatelor zăcămintele de fier locale – Cultura Basarabi (**Fig. 3**). În această perioadă putem vorbi despre civilizația geto-dacă (**Fig. 2**), în pofida faptului că aceasta nu este încă menționată de izvoarele scrise.

Consecințe

Sub imboldul influențelor venite dinspre stepele Asiei (migratorii indo-europeni), dar și a celor dinspre spațiul micenian și anatolian, oamenii care au trăit pe acest teritoriu au fost conectați la marile transformări

de pe scena istoriei. Astfel, bronzul a înlocuit piatra și, la rândul său, a fost surclasat de fier. Epoca fierului este cea în care apar, pe scena istoriei, geto-dacii, făuritori ai unei culturi materiale deosebite.

Fig. 1 Pumnalele de la Perșinari, Jud. Dâmbovița (cca 1500 î.H.)

Fig. 2 *Falx Dacica*, sabie curbată din fier, specifică geto-dacilor (reconstituire)

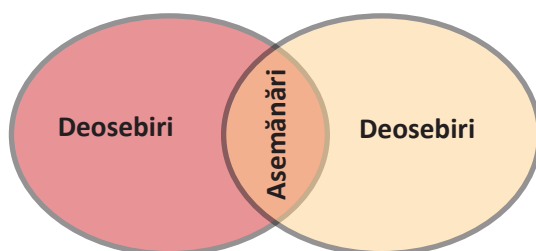
Fig. 3 Carul votiv de la Bujoru, Jud. Teleorman (Cultura Basarabi, sec. al VIII-lea î.H.)

Epoca bronzului	Epoca fierului	
cca 2000-1200 î.H.	cca 1200 î.H. - 106 d.H.	
	Hallstatt	La Tène
	cca 1200-450 î.H.	cca 450 î.H. - 106 d.H.

Fig. 4 Periodizarea epocii metalelor în spațiul carpato-dunărean

Aplicații

I. Folosind diagrama Venn, stabilește deosebirile și asemănările dintre epoca pietrei și epoca metalelor.

II. **REFERAT.** Pornind de la informațiile din această lecție, realizează un referat, de aproximativ o pagină, despre cultura Basarabi, după următorul plan: 1. Când, cum și unde a fost descoperită această cultură? 2. Care este aria de răspândire a acesteia? 3. Care sunt cele mai semnificative descoperiri arheologice făcute în siturile acestei culturi? 4. De ce este importantă cultura Basarabi? 5. Ce elemente de originalitate prezintă ea?

Folosește internetul pentru a obține informații suplimentare. Aduagă referatul la **PORTOFOLIULUI**.

Idei esențiale

- Bronzul, un aliaj din cupru și cositor, a fost adus în Europa de indo-europeni și a înlocuit, treptat, piatra ca principală materie primă pentru confecționarea armelor și uneltelor.
- Epoca bronzului a adus numeroase transformări economice și sociale.
- Fierul, descoperit de hitiți spre sfârșitul mileniului al II-lea î.H., a înlocuit bronzul deoarece este mai rezistent și mai ușor de găsit.

Vocabular

hititi – populație cu origini indo-europene, care a pătruns, în mileniul II î.H., în Asia Mică

votiv – obiect cu caracter religios oferit unei divinități, în semn de mulțumire

Știi că...

...tracii sunt pomeniți de Homer, în *Iliada*, ca participanți la asediul Troiei?

...denumirea Hallstatt provine de la numele unei localități din Austria, iar cea de La Tène, de la numele unei plaje de lângă un lac elvețian?

... înainte de a extrage fierul din minereu, oamenii l-au procurat din meteoriți?

Cea mai spectaculoasă cultură de pe teritoriul țării noastre, din perioada de sfârșit a neoliticului, care s-a prelungit și în calcolitic (eneolitic), este fără îndoială **cultura Cucuteni-Ariușd**. Situl arheologic Cucuteni se află în apropiere de Iași, iar Ariușd este o localitate rurală din Județul Covasna. Cercetările arheologice au relevat faptul că această cultură a apărut în centrul Moldovei și în estul Transilvaniei, de unde s-a răspândit pe un spațiu foarte întins, până la fluviul Nipru, în Ucraina. Așezarea de la Cucuteni a fost descoperită în 1884, însă investigațiile sistematice au început de abia după Al Doilea Război Mondial și au evidențiat, printre altele, distrugerea acestei așezări, cândva în mileniul al III-lea î.H.

Cucutenienii locuiau în așezări întinse, compuse, uneori, chiar și din sute de case, protejate, în unele cazuri, prin șanțuri și valuri de apărare, Zidurile locuințelor erau ridicate din lut, pe o structură din pari și nuiele, dar ceea ce impresionează cel mai mult la această cultură este

ceramica (**Fig. 1**). Au fost descoperite castroane, cupe, vase-binoclu ș.a., lucrate dintr-un lut fin și arse la temperaturi înalte. Decorarea vaselor s-a realizat cu mult simț artistic, fiind preferate culorile alb, roșu și negru, pentru a realiza motive geometrice, spirale sau reprezentări umane ori animale.

Cultura Hamangia, de influență anatoliano-balcanică, s-a dezvoltat începând din mileniul al VI-lea î.H. și s-a prelungit, în anumite forme, până în mileniul al II-lea î.H, adică, din neolitic până la începutul epocii bronzului. Numele său vine de la satul Hamangia (azi satul Baia, jud. Tulcea). Se caracterizează prin așezări ne-fortificate și locuințe simple. Uneltele sunt fabricate din piatră sau silex, cu toate că știau să prelucreze cuprul. S-au păstrat vase lucrate artistic (**Fig. 2**), dar și statuete. Această cultură și-a câștigat un binemeritat renume la nivel mondial grație statuetelor „Gânditorul de la Hamangia” și perechea sa (**vezi Fig. 2, pag. 19**) aflate astăzi în custodia Muzeului Național de Istorie al României.

Fig. 1 Vas aparținând culturii Cucuteni

Fig. 2 Ceramică aparținând culturii Hamangia

Cultura Cucuteni-Ariușd/Cucuteni-Tripolie	Cultura Hamangia
Mileniile VI-III î.H.	Mileniile VI-II î.H.
Din neolitic până în calcolitic/eneolitic.	Din neolitic până în epoca bronzului.

Fig. 3 Periodizarea culturilor Cucuteni și Hamangia

Aplicații

I. Citește sursele de mai jos și răspunde cerințelor.

A. Acești pictori anonimi se dovedesc egalii celor mai rafinați artiști din lumea veche.

Paul Lachlan MacKendrick, *Pietrele Daciei vorbesc* –
Despre pictura ceramicii cucuteniene

B. Multe statuete ori vase antropomorfe sunt veritabile opere de artă, așezate definitiv printre creațiile cele mai reprezentative ale preistoriei europene: „Gânditorul” și

perechea sa feminină – două statuete descoperite în cimitirul de la Cernavodă (Jud. Constanța) – aparținând Culturii Hamangia, ori vasul antropomorf de cult descoperit la Vidra (Jud. Giurgiu), aparținând Culturii Gumelnița, cunoscut sub numele de „Zeița de la Vidra”.

Istoria României, Ed. Enciclopedică, 1998

1. Cum evaluează sursa A talentul pictorilor Culturii Cucuteni-Ariușd?
2. Caută, online, semnificația cuvântului *antropomorf*, prezent în sursa B.
3. Cum apreciază sursa B artefactele „Gânditorul” și „Zeița de la Vidra”?
4. Caută online mai multe detalii despre „Zeița de la Vidra”.

II. Completează, alături de colegul de bancă, tabelul de mai jos, cu informațiile potrivite, conform următoarelor indicații despre culturile Cucuteni-Ariușd și Hamangia.

Prima coloană: Notează ceea ce știi despre cele două culturi.

A doua coloană: Notează întrebările care au nevoie de răspuns, pentru a avea o viziune cât mai largă despre cele două culturi.

A treia coloană: Răspunzi la întrebările din coloana a doua, după ce te documentezi folosind surse de informare clasice ori digitale.

La finalul activității, realizează diferența dintre ceea ce știai inițial și ceea ce știi la sfârșitul activității de învățare.

Știu	Vreau să știu	Am învățat

Ideii esențiale

- Cultura Cucuteni-Ariușd este cea mai cunoscută cultură arheologică a neoliticului târziu.
- Așezările cucuteniene impresionează prin mărime și tehnicile folosite pentru ridicarea locuințelor.
- Cultura Cucuteni-Ariușd se remarcă în special prin ceramica pictată în alb, roșu și negru.
- „Gânditorul și perechea lui” reprezintă cele mai cunoscute artefacte ale Culturii Hamangia.

Știi că...

...culoarea neagră, folosită la ceramica Culturii Cucuteni-Ariușd, era obținută în cuptoare speciale, la o temperatură de peste 1 000°C?

...Cultura Cucuteni este cunoscută în literatura de specialitate și sub denumirea Cucuteni-Tripolie, pentru a evidenția răspândirea acestei culturi și pe mari suprafețe aflate astăzi pe teritoriul Ucrainei?

...statueta „Gânditorul de la Hamangia” a fost descoperită în anul 1956?

În perioada de început a calcoliticului / eneoliticului (cca 3000 î.H.) s-a dezvoltat **cultura Sărata Monteoru**, după localitatea cu același nume din Județul Buzău. Aceasta s-a răspândit în regiunile subcarpatice din sud și est precum și în Moldova centrală, atingând maturitatea în epoca bronzului. Maxima răspândire este atinsă spre mijlocul epocii bronzului (cca 1600 î.H.), pentru ca spre finalul acesteia să fuzioneze cu alte influențe culturale din care a rezultat Cultura Noua.

Așezarea de la Sărata Monteoru a fost descoperită în anul 1895. Cercetările aprofundate au fost începute în anii 1917-1918, în timpul ocupației germane, de către arheologul german Hubert Schmidt, și au fost continuuate de marele specialist român Ion Nestor, din 1926. Cercetările au evidențiat o viață spirituală profundă. Pe dealul „Cetățuia” de la Sărata-Monteoru au fost descoperite urmele unei zone sacre. Așezările erau situate în zone înalte, iar locuințele erau realizate din lut și lemn. Agricultură și creșterea animalelor ofereau mijloacele necesare subsistenței, cărora li se adăuga vânătoarea.

Ceramica decorată cu motive geometrice este fascinantă (**Fig. 1**). Uneltele, în schimb, erau confecționate din piatră sau os, iar armele din bronz. Au fost descoperite numeroase podoabe din aur și argint. Extragerea și prelucrarea cuprului a cunoscut un grad ridicat de sofisticare. De altfel, se pare că acest metal era intens folosit pentru realizarea trocului (schimb în natură, fără mijlocirea banilor, constituind forma cea mai simplă a comerțului).

Fig. 1 Artefacte specifice Culturii Sărata Monteoru

Aplicații

INVESTIGAȚIE. Realizează o prezentare PowerPoint sau Prezi prin care să evidențiezi trăsăturile vieții materiale ale locuitorilor culturii Sărata Monteoru. Folosește informații și fotografii din mediul online, cu precizarea sursei. Emite propriile opinii față de vestigiile acestei culturi și prezintă-le clasei.

II. Stabilește care dintre următoarele enunțuri este adevărat și care fals.

1. Cultura Sărata Monteoru s-a răspândit în Banat și Serbia. **A / F**
2. Este o cultură caracteristică epocii bronzului. **A / F**
3. Uneltele erau confecționate mai ales din bronz. **A / F**
4. Principala ocupație era vânătoarea. **A / F**
5. Nu cunoșteau metode de prelucrare a metalelor. **A / F**

Idei esențiale

- Cultura Sărata Monteoru a debutat în perioada de început a calcoliticului și a atins maxima răspândire și înflorire spre mijlocul epocii bronzului.
- Cultura se distinge printr-o ceramică decorată cu motive geometrice, prin numeroase obiecte din bronz și prin activitățile economice diverse.

Știi că...

...în Cultura Sărata Monteoru, ritul funerar dominant era inhumarea în poziție chircită, sub un pat de pietre?

...în așezările Culturii Sărata Monteoru, au fost găsite obiecte provenite din multe părți ale Europei, ceea ce dovedește o viață comercială activă?

I. Realizează, pe caiet, legătura corectă între cauzele din coloana A și efectele din coloana B.

A

1. Descoperirea focului
2. Inventarea agriculturii
3. Sosirea indo-europenilor
4. Descoperirea fierului
5. Inventarea primelor arme

B

- a. Oamenii devin vânători mai buni
- b. Disparația treptată a uneltelor din bronz
- c. Grupurile umane au putut să gătească hrana
- d. Disparația mamutului lănos
- e. Se răspândește metalurgia bronzului
- f. Sedentarizarea diverselor grupuri umane

II. Completează, pe caiet, tabelul de mai jos, plasând șase dintre termenii enumerați în căsuțele situate sub epoca potrivită.

Paleolitic; Hamangia; bronz; hitiți; Neolitic; aliaj; apeduct

Epoca pietrei			Epoca metalelor		

III. Realizează enunțuri corecte din punct de vedere istoric, folosind următorii termeni:

specie

invenție

descoperire

rupestru

vânător-culegător

IV. Explozia stelară. Completează, pe caiet, schema de mai jos.

I. Alege răspunsul corect.

- Paleoliticul este o perioadă din:
 - Epoca pietrei
 - Epoca bronzului
 - Epoca fierului
- Neoliticul se remarcă prin inventarea:
 - metalurgiei fierului
 - agriculturii
 - carului
- Cel mai cunoscut artefact al Culturii Hamangia este:
 - Filosoful
 - Nerăbdătorul
 - Gânditorul
- Picturile din Peștera de la Cuciulat datează din:
 - calcolitic
 - mezolitic
 - paleolitic
- Carul votiv de la Bujoru este un artefact care datează din:
 - Epoca fierului
 - Epoca bronzului
 - Epoca pietrei

II. Realizează corespondența potrivită între informațiile din coloana A și cele din coloana B. Fiecărui element din coloana A îi corespund trei elemente din coloana B.

A

- Epoca pietrei
- Epoca metalelor

B

- Cultura Basarabi
- La Tène
- Cultura Hamangia
- Pumnalele de la Perșinari
- Cultura Sărata-Monteoru
- Hallstatt
- Donariul de la Biertan

III. Stabilește care dintre enunțurile de mai jos sunt false și care sunt adevărate.

- Cultura Cucuteni-Ariușd se remarcă printr-o ceramică de un mare rafinament.
- Statueta „Gânditorul de la Hamangia” face parte din colecțiile Muzeului Național de Istorie.
- Descoperirile arheologice din cadrul Culturii Sărata-Monteoru evidențiază stratificarea socială.
- Tăblițele de la Tărtăria reprezintă o descoperire arheologică controversată.
- Nu există nicio referire la traci, în epopeea *Iliada* de Homer.

GRILĂ DE AUTOEVALUARE

Itemi	I	II	III
Punctaj	5 x 6 = 30 p.	6 x 5 = 30 p.	5 x 6 = 30 p.
Punctaj maxim: 100 p.	Din oficiu: 10 p.		

GETO-DACII

Unitatea III

Sarmizegetusa Regia – zona sacră

*Împăratul roman
Marcus Ulpius
Traianus
(98-117 d.H.)*

1. Izvoare istorice despre geto-daci:
Herodot, Strabon, Cassius Dio

Studiu de caz: Histria

2. Burebista. Decebal; cucerirea
Daciei de către romani

Studiu de caz: Sarmizegetusa

*Studiu de caz: Podul de la Drobeta,
Columna lui Traian, Monumentul de
la Adamclisi*

Recapitulare

Evaluare

1. Izvoare istorice despre geto-daci: Herodot, Strabon, Cassius Dio

Cauze

După cum bine se știe, istoria a apărut odată cu inventarea scrierii, fiindcă doar astfel se puteau înregistra și transmite generațiilor viitoare informații prețioase și detaliate. Izvoarele scrise fac trecerea de la perioada preistorică, la

perioada antică. Istoricii greci au fost cei care au facilitat intrarea geto-dacilor pe scena istoriei. Contactele comerciale și culturale, dar și politice, au atras atenția istoricilor greci asupra geților și dacilor.

Fapte

Herodot din Halicarnas (cca 484-425 î.H.) este considerat „părintele istoriei” nu fiindcă ar fi primul istoric, ci datorită felului în care a relatat evenimentele în lucrarea sa *Istoriei*, care cuprinde nouă cărți, numite după cele nouă muze. *Istoriile* lui Herodot (**Fig. 1**) sunt de o importanță vitală pentru cunoașterea trecutului geto-dacilor, deoarece ne oferă primele știri scrise despre ramura nordică a familiei de popoare trace. În cartea a IV-a, autorul vorbește despre expediția împăratului persan Darius (cca 513 î.H.) împotriva **sciților** nord-pontici, care a trecut și prin Dobrogea, unde persanilor li s-au opus geții. Cu toate că au fost învinși, pentru Herodot „...geții sunt cei mai dreپți și mai viteji dintre traci”. Relatarea acestui eveniment îi permite istoricului grec să ofere și alte detalii despre geto-daci: religia politeistă (**Fig. 2**), zeul suprem Zamolxis, sacrificiile umane etc.

Strabon (cca 66 î.H.-24 d.H.) a fost, probabil, cel mai mare geograf al Antichității. Fiind o persoană înstărită a călătorit și a scris mult, chiar și despre geto-daci. În

Geografia, Strabon cuprinde cunoștințe despre spațiul geografic locuit de geto-daci, dar și despre istoria lor, în special despre faptele regelui Burebista (82-44 î.H.), creatorul regatului geto-dac. Strabon ne informează fără echivoc despre faptul că „Geții și dacii vorbesc aceeași limbă”. Prin urmare, în mod cât se poate de logic, geții și dacii aparțin aceluiași popor, fapt pentru care, noi, astăzi, îi numim geto-daci, pentru a sublinia faptul că vorbim de un singur popor. Această concluzie este întărită și de Trogus Pompeius care ne spune că „Dacii sunt o mlădiță a geților”.

Cassius Dio (cca 155-240 d.H.), istoric roman de origine greacă, a redactat *Istoria romană*, o operă de mari dimensiuni (cca 80 de cărți). Aceasta este cea mai valoroasă sursă de informare pe care o avem despre războaiele daco-romane (101-102, 105-106 d.H.), încheiate prin cucerirea Daciei de către romani și transformarea celei mai mari părți din aceasta în provincie romană.

Consecințe

Relatările celor trei autori antici au trecut testul timpului ajungând până la noi. Ele constituie coloana vertebrală a viziunii contemporane despre civilizația geto-dacă, în condițiile în care multe alte scrieri s-au

pierdut în negura Evului Mediu. Sunt trei puncte de vedere venite din partea unor reprezentanți ai unor culturi superioare, care trebuie analizate critic, ca orice altă sursă istorică.

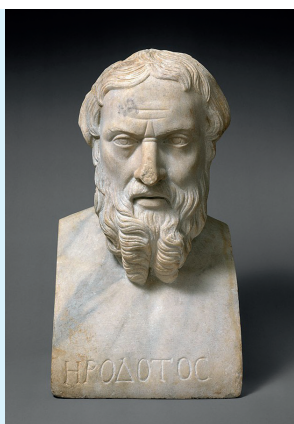

Fig. 1 Sculptură reprezentându-l pe Herodot din Halicarnas (Atena, Grecia)

Fig. 2 Discul solar de la Sarmizegetusa Regia

Aplicații

I. Citește sursele de mai jos și răspunde cerințelor.

A. *Ei nu cred că mor, ci că, cei care au răposat, se duc la Zamolxis; unii din ei mai dau acestuia numele de Gebeleizis. (...) Tot acești traci (geto-dacii), când fulgeră și tună, aruncă săgeți în sus spre cer, ca să amenințe divinitatea, căci ei nu cred că există o altă divinitate decât a lor.*

Herodot, *Istoriei*

B. *Poporul tracilor este, după indieni, cel mai mare dintre toate popoarele. Dacă ei ar fi guvernați de același conducător sau dacă ar fi uniți, ar fi de neînving și, după*

mine, cei mai puternici din lume. Această unire este greu de realizat și nu se va înfăptui niciodată. De aceea, ei sunt slabi.

Herodot, *Istoriei*

C. *Există și o altă împărțire a țării, o împărțire mai veche; așa că unii se numesc daci, alții geți. Geții se numesc cei din răsărit, care sunt la mare, iar numele de daci se dă populațiilor de la apus, celor care locuiesc alături de germani și la izvoarele Istrului (Dunării). (...) Geții și dacii vorbesc aceeași limbă.*

Strabon, *Geografia*

1. Cum se numește zeul suprem al geto-dacilor, potrivit sursei A?
2. Ce comportament au geto-dacii când tună și fulgeră?
3. Care este singurul popor mai numeros decât cel al tracilor, conform sursei B?
4. Cum ar putea fi tracii, dacă ar fi uniți? Care este originea slăbiciunii lor?
5. Unde locuiau dacii și geții, potrivit sursei C?
6. Cum interpretezi afirmația „Geții și dacii vorbesc aceeași limbă”?

II. INVESTIGAȚIE. *De bello dacico* (Despre războiul cu dacii – lb. latină) este titlul lucrării scrise de împăratul Marcus Ulpius Traianus, participant direct la evenimentele care s-au soldat cu anexarea Daciei. Din păcate, acest izvor de prim rang s-a pierdut, cu excepția unui fragment transmis de gramaticianul Priscianus (sfârșitul secolului al V-lea – începutul secolului al VI-lea d.H.), pentru a exemplifica o regulă lingvistică: „De aici am mers la Berzobis, apoi la Aixis”.

Pornind de la aceste informații, realizează o investigație privind sursele antice referitoare la războaiele daco-romane, care s-au pierdut. Caută mai multe informații online. Prezintă rezultatele cercetărilor tale colegilor și adaugă-le la **Portofoliu**.

Idei esențiale

- Prima știre scrisă despre geto-daci ne-a parvenit de la „părintele istoriei” Herodot.
- Datorită lui Strabon ne este clar faptul că geții și dacii erau două ramuri ale aceluiași popor, fapt pentru care, noi, astăzi, folosim denumirea de geto-daci.
- De la Cassius Dio ne-a parvenit cea mai detaliată expunere a conflictelor daco-romane de la sfârșitul secolului I d.H. și începutul celui de-al doilea.

Vocabular

sciți – popor nomad de origine indo-europeană care a trăit între secolele VIII î.H. și III d.H., în regiunile stepelor eurasiatice

Știi că...

...Herodot a afirmat, printre altele, că Zamolxis, zeul suprem al geto-dacilor, este de fapt un om, care a fost sclavul filosofului și matematicianului grec Pitagora, descoperitorul teoremei care-i poartă numele?

...însuși Alexandru cel Mare (336-323 î.H.), creatorul Imperiului Macedonean, a organizat o expediție contra geto-dacilor, la nord de Dunăre, în anul 335 î.H.?

Întemeierea cetății Istros (**Fig. 1**), Histria pentru romani, se înscrie în amplul proces istoric, derulat cu o mai mare intensitate în secolele VIII-VII î.H., numit marea colonizare greacă. Tradiția fixează începutul acestei colonii, creație a milesienilor (locuitori ai orașului Milet), în anul 657 î.H. Inițial, aceasta se găsea pe malul mării, dar astăzi se află pe țărmul lacului Sinoe.

Între geto-daci și noii veniți se stabilesc rapid legături comerciale strânse. Grecii oferă uleiuri, vinuri, podoabe, unelte sau ceramică și primesc grâne, piei de animale, lemn. Intensele schimburi comerciale sunt dovedite și prin faptul că prima emisiune monetară de pe teritoriul actual al României a fost realizată de cetatea Histria, în jurul anului 480 î.H. Este vorba de **drahme** din argint (8.4 g). Tot histrienii au emis și prima monedă din bronz (cca 450 î.H.), pentru ca în secolul al III-lea î.H. să bată și monede de aur.

În anul 339 î.H., regele Macedoniei, Filip al II-lea, a intervenit în Dobrogea și a supus cetățile grecești de acolo (Histria, Tomis și Callatis). La începutul sec. al III-lea î.H.,

un decret histrian îl pomenește pe Zalmodegikos, conducător geto-dac din preajma Dunării. Un alt decret de la Histria, din secolul al II-lea î.H., îl menționează pe Rhemaxos, care stăpânea în stânga Dunării, și care apăra orașul de atacurile unei căpetenii trace, Zoltes.

În prima jumătate a secolului I î.H., coloniile din Dobrogea, și nu numai, ajung sub puterea lui Burebista, pentru ca în anii 29-28 î.H., Dobrogea să intre sub stăpânirea Romei, iar din 395 d.H. a Imperiului Roman de Răsărit, în posesia căruia va rămâne până în anul 602 d.H.

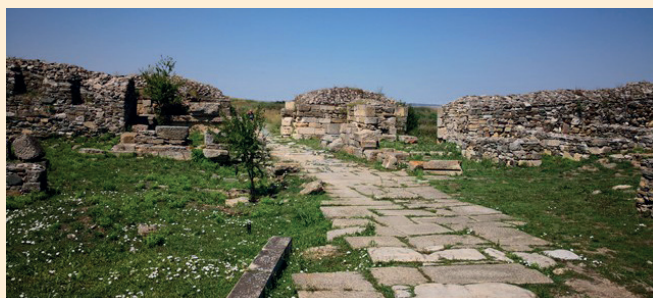

Fig. 1 Drum din interiorul cetății Histria

Aplicații

REFERAT. În perioada 8-17 d.H., poetul roman Publius Ovidius Naso a fost exilat la Tomis (Constanța) din ordinul împăratului Augustus (27 î.H.-14 d.H.), fără a se ști cu certitudine motivul. Cu toate că împăratul a decedat în anul 14 d.H., urmașul său, Tiberius (14-37 d.H.) nu a anulat decizia ilustrului său predecesor. În respectivul răstimp, Ovidius a scris *Tristele* și *Scrisori din Pont*. Pornind de la aceste informații și de ceea ce poți găsi cu ajutorul internetului, realizează un referat, de aproximativ o jumătate de pagină, pe care să-l adaugi la PORTOFOLIULUI, despre marele poet roman care și-a petrecut ultimii ani din viață în Dobrogea.

Idei esențiale

- În secolele VII-VI î.H., în Dobrogea, au fost întemeiate trei colonii grecești: Histria, Tomis și Callatis.
- Prin cele trei colonii, grecii au exercitat o influență civilizatoare asupra triburilor geto-dace.
- Intensele schimburi comerciale sunt atestate, printre altele, de prima emisiune monetară, dragma histriană bătută în sec. al V-lea î.H.

Vocabular

drahmă – monedă antică de argint, care a circulat în Dobrogea și în sudul Moldovei

Știi că...

...începând din secolul al II-lea î.H. Dobrogea a început să fie numită Mikra Skythia (Sciția Mică – lb. greacă), denumire preluată mai târziu și de romani, sub forma Scythia Minor?

...săpăturile arheologice la Histria au început în anul 1914 și au fost demarate sub conducerea marelui istoric și arheolog român Vasile Pârvan?

2. Burebista. Decebal; cucerirea Daciei de către romani

Cauze

În secolul I î.H., societatea geto-dacă s-a putut dezvolta suficient de mult pentru a face trecerea de la organizarea tribală la cea statală. Pe lângă cauzele de ordin intern, un rol important în unificarea triburilor geto-dace l-a ju-

cat și pericolul extern reprezentat de Imperiul Roman, care își continua expansiunea în Peninsula Balcanică, și de triburile celtice, care amenințau să se infiltreze în spațiul carpatic dinspre nord-vest.

Fapte

Apariția regatului geto-dac este legată de personalitatea lui Burebista (82-44 î.H.). Prin diplomație, dar și prin acțiuni militare victorioase acesta a creat un regat puternic, cuprins, probabil, între următoarele limite: Dunărea Mijlocie (vest), Râul Bug (est), Carpații Păduroși (nord) și Munții Balcani (sud). Mai întâi, cândva înainte de anul 60 î.H., Burebista a întreprins o campanie în vest care a dus la nimicirea a două triburi celtice, boii și tauriscii. Apoi, între anii 60-50 î.H., și-a îndreptat atenția înspre est unde i-a învins pe bastarni și sarmați și a supus o serie de colonii grecești de la Marea Neagră, ajungând, *cel dintâi și cel mai mare dintre regii din Tracia*, conform inscripției contemporane de la Dionysopolis (azi Balçic, în Bulgaria).

Urmărind să înlăture primejdia romană, a încercat să se implice în războiul civil dintre Caesar și Pompei (49-48 î.H.), pentru a-l sprijini pe cel din urmă. Însă Pompei a fost învins la Pharsalos, în anul 48 î.H., înainte să-i parvină ajutorul de la Burebista. După unele știri, Caesar plănuia o campanie de pedepsire a regelui geto-dac, care nu s-a materializat întrucât dictatorul roman a fost asasinat în anul 44 î.H. În același an, a fost asasinat și Burebista, iar dispariția marelui rege a dus la scindarea regatului său, inițial în patru, apoi în cinci părți.

Dacia a redevenit o forță demnă de atenția Romei de abia în timpul lui Decebal (87-106 d.H.). Regele Daciei (Fig. 1) a obținut succese notabile în confruntările cu romanii, din anii 87-88 d.H., ceea ce a dus la încheierea avantajosului tratat de pace din anul 89 d.H., cu împăratul Domițian (81-96 d.H.). Însă în anul 98 d.H., la cârma Imperiului Roman a ajuns Marcus Ulpius Traianus

(98-117 d.H.) care a decis că Dacia trebuia cucerită pentru a elimina un pericol, pentru a extinde imperiul și pentru a captura bogățiile geto-dacilor.

Pentru a-și duce planul la bun sfârșit, Traian a purtat două războaie, în anii 101-102 și în 105-106 d.H. În primăvara anului 101, Traian a pătruns în Dacia, la nord de Dunăre, și a obținut izbânda de la Tapae. Decebal a ripostat atacând provincia Moesia Inferior (diversiunea moesiană), în iarna dintre anii 101 și 102 d.H., în sprijinul căreia a sosit însuși împăratul Traian, care a obținut victoria de la Adamclisi. În atare circumstanțe, urmează semnarea păcii din anul 102 d.H., cu condiții defavorabile dacilor. În 105 d.H., romanii au reluat ofensiva și au cucerit cetățile din zona Munților Orăștie, iar Decebal s-a sinucis pentru a evita capturarea de către invadatori.

Fig. 1 Decebal (87-106 d.H.), așa cum este reprezentat pe Columna lui Traian

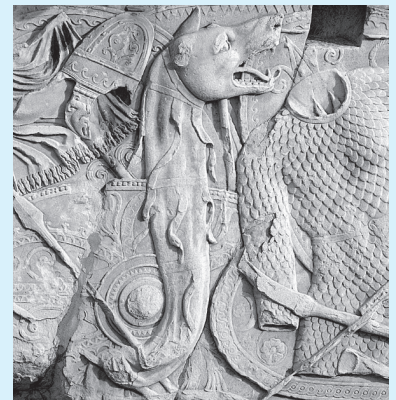

Fig. 2 Draco, stindard geto-dac (Columna lui Traian, Roma)

Consecințe

Cea mai mare parte din Dacia a fost transformată în provincie romană, în care au fost colonizați un mare număr de cetățeni romani.

Fabulosul tezaur al lui Decebal a fost capturat în urma trădării lui Bicilis, iar numeroși geto-daci au fost vânduți ca sclavi în Imperiul Roman.

Aplicații

I. Citește sursele de mai jos și răspunde cerințelor.

A. Ajungând în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese, Burebista, bărbat get, l-a înălțat atât de mult prin exerciții, abținere de la vin și ascultare față de porunci, încât, în câțiva ani, a făurit un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine. Ba încă a ajuns să fie temut și de către romani.

Strabon, *Geografia*

B. Era priceput în ale războiului și iscusit la faptă, știind când să năvălească și când să se retragă la timp, meșter a întinde curse, viteaz în luptă, știind a se folosi

cu pricepere de o victorie și a scăpa cu bine dintr-o înfrângere.

Cassius Dio, *Istoria romană*

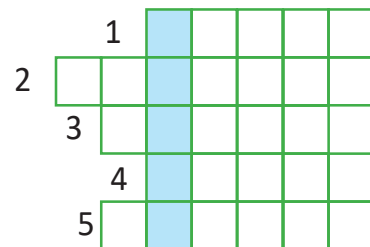
C. Traian se distingea prin dreptate, prin vitejie și prin simplitatea moravurilor sale. El avea un corp robust, încât putea suporta ca oricare altul oboseala; cu un suflet viguros așa că nu avea nici îndrăzneala ușuratică a tinereții, nici moliciunea bătrâneții. Nu invidia și nici nu înjosea pe nimeni...

Cassius Dio, *Istoria romană*

1. Prin ce metode a întemeiat Burebista un stat puternic, potrivit sursei A?
2. Ce popoare au fost supuse de către întemeietorul regatului geto-dac?
3. Cine a ajuns să se teamă de Burebista, conform sursei A?
4. Pornind de la sursa B, caracterizează-l pe regele Decebal.
5. Prin ce trăsături de caracter se distingea împăratul Traian, conform sursei C?

II. Completează rebusul de mai jos, pe caiet, conform indicațiilor, pentru a afla denumirea drapelului purtat de geto-daci în luptă (Fig. 2).

1. Regat cucerit de către romani în anul 106 d.H.
2. Geograf grec care a scris despre Burebista.
3. Locul în care Traian a obținut o victorie contra dacilor în anul 101 d.H.
4. Populație învinsă de Burebista înainte de anul 60 î.H.
5. Inamicul lui Caesar din timpul războiului civil din anii 49-48 î.H.

Ideii esențiale

- Regatul geto-dac a fost întemeiat de Burebista, în sec. I î.H., prin unirea triburilor geto-dace amenințate de celți și romani.
- Acest regat s-a destrămat după decesul întemeietorului său, în anul 44 î.H.
- Decebal (87-106 d.H.) a făcut din Dacia o putere regională care a atras atenția Imperiului Roman.
- Împăratul Traian a cucerit Dacia prin două războaie desfășurate în anii 101-102 și 105-106.

Vocabular

a coloniza – a popula o țară sau o regiune cucerită cu oameni aduși din alte teritorii sau din alte țări

provincie romană – teritoriu cucerit de romani, în afara Peninsulei Italice și supus legilor și organizării romane

Știi că...

- ...împăratul Traian a primit din partea Senatului Roman titlul de *Dacicus*, în anul 102 d.H.?
- ...istoricul Cassius Dio ne-a transmis informația că Decebal a tocmit asasini pentru a-l ucide pe Traian?
- ...la Roma, după înfrângerea dacilor, s-au organizat spectacole publice timp de 123 de zile?

Regatul lui Decebal era mult mai puțin întins decât cel al lui Burebista cuprinzând Transilvania, Banatul, Oltenia și Subcarpații Meridionali. În schimb, în cazul statului ultimului rege geto-dac știm cu certitudine unde s-a aflat centrul politic, religios și administrativ al statului, și anume la Sarmizegetusa Regia. Capitala lui Burebista nu a fost identificată pe teren, cu toate că au fost emise o serie de opinii. Cea mai populară dintre acestea indică spre Cetatea Costești, fără să fie susținută de dovezi incontestabile.

În zona Munților Orăștie, geto-dacii au ridicat un formidabil complex de cetăți și fortificații, care, cel mai probabil, a dat mari bătăi de cap asediatorilor romani. Complexul este compus din următoarele cetăți: Costești-Cetățuie, Costești-Blidaru (Fig. 1), Fețele Albe, Piatra Roșie, Vârful lui Hulpe și, ceva mai spre sud, Piatra Cetății (com. Bănița). În centrul acestei sal-

Fig. 1 Murus dacicus, cetatea Costești-Blidaru

be de puncte puternic întărite se află, în locul numit Grădiștea Muncelului, la peste 1000 m altitudine, într-o zonă aproape inexpugnabilă, Sarmizegetusa Regia. Cercetările arheologice au reliefat o incintă de formă hexagonală, apărată de un zid gros de aproximativ 3.2 m (Fig. 2), prevăzută cu două intrări. În apropierea porții dinspre est, se află zona sacră, unde se pot observa o serie de sanctuare patrulare sau circulare, posibil, celebrul Munte Kogaionon, amintit de Strabon. Se remarcă și o zonă de locuire civilă ce ne permite să emitem ipoteza că geto-dacii creaseră în Munții Orăștiei o civilizație proto-urbană, care, probabil, ar fi evoluat spre rangul de civilizație urbană, dacă nu i s-ar fi pus capăt de o manieră atât de brutală.

Cetatea a fost trecută prin foc și sabie în timpul celui de al doilea război daco-roman și nu a mai fost refăcută niciodată.

Fig. 2 Murus dacicus, Sarmizegetusa Regia

Aplicații

INVESTIGAȚIE. Câteva dintre cetățile geto-dace, inclusiv Sarmizegetusa Regia, au fost înconjurate de ziduri de apărare construite printr-o tehnică specială, de inspirație greacă, numite de arheologi *murus dacicus* (zidul dacic – lb. latină). Identifică elementele componente ale acestui zid, pornind de la imaginile de mai sus. Caută, online, mai multe detalii.

Idei esențiale

- Geto-dacii au ridicat în zona Munților Orăștie un formidabil complex de cetăți și fortificații, în centrul căruia se găsea Sarmizegetusa Regia.
- Cetatea Sarmizegetusa Regia a suferit distrugerii în timpul celor două războaie cu romanii, iar la finalul acestora nu a mai fost niciodată refăcută.

Vocabular

civilizație proto-urbană – civilizație cu un caracter urban incipient

sanctuar – parte a unui lăcaș de cult destinată ofierii ritualurilor în cinstea unei divinități

Știi că...

- ...ruinele sistemului defensiv geto-dac din zona Munților Orăștie fac parte din patrimoniul cultural mondial UNESCO?
- ...Sarmizegetusa Regia este unul dintre cele mai vizitate situri arheologice din România?

Studiu de caz

Podul de la Drobeta, Columna lui Traian, Monumentul de la Adamclisi

Podul de la Drobeta, minune a arhitecturii romane, a fost construit între anii 103 și 105 d.H., după planurile arhitectului sirian Apolodor din Damasc. Sunt indicii că ridicarea sa a început chiar din anul 102, cu scopul de a asigura liniile de comunicare cu trupele rămase la nord de Dunăre, după încheierea păcii dintre daci și romani. Cert este că podul era finalizat la începutul celui de-al doilea război daco-roman, după cum ne indică o scenă de pe Columna lui Traian. Avea o lungime de peste un kilometru, o lățime de circa 12 m și o înălțime de aproximativ 18 m, conform informațiilor furnizate de Cassius Dio. El lega Drobeta (pe malul nordic) și Pontes (pe malul sudic) facilitând trecerea trupelor romane de pe un mal pe celălalt.

Columna lui Traian, a fost înălțată la Roma în forul lui Traian, de același arhitect sirian, Apolodor din Damasc. Monumentul a fost inaugurat la 12 mai 113 d.H. Fără stație, **columna** are o înălțime de 39,83 m. Fusul înalt de 26,62 m este compus din 18 tambure din marmură de Carrara și se sprijină pe un soclu paralelipipedic. Banda

sculptată se înfășoară pe fus și are o lungime de 200 de m pe care sunt înfățișate 124 de scene din timpul celor două războaie daco-romane.

Monumentul de la Adamclisi (Comuna Adamclisi, Județul Constanța) face parte dintr-un complex monumental care mai cuprinde un altar și un **tumul**. Monumentul (**Fig. 1**) a fost ridicat în anul 109 d.H. pentru a comemora luptele dintre daci și romani purtate, în Dobrogea, în iarna anilor 101-102 d.H. (diversiunea moesiană). Acolo, Traian a obținut o mare victorie.

Fig. 1 Tropaeum Traiani, Monumentul de la Adamclisi

Aplicații

PORTOFOLIUL DIGITAL. Realizează un portofoliu digital care să conțină surse, fotografii, înregistrări video și audio despre Podul de la Drobeta, Columna lui Traian și Monumentul de la Adamclisi. **Atenție!** Pentru fiecare material din portofoliu trebuie să indicii sursa de proveniență, printr-un link. Prezintă portofoliul tău digital clasei. Votați cel mai bogat și mai reprezentativ portofoliu.

Ideii esențiale

- Podul de la Drobeta a fost construit de către arhitectul sirian Apolodor din Damasc, la ordinele împăratului roman Traian, în perioada dintre cele două războaie daco-romane.
- Columna lui Traian, aflată la Roma (Italia), a fost înălțată pentru a omagia triumful militar al lui Traian asupra dacilor.
- Monumentul de la Adamclisi (jud. Constanța) a fost ridicat în anul 109 d.H. pentru a comemora luptele dintre daci și romani, purtate în Dobrogea, în iarna anilor 101-102 d.H.

Vocabular

columnă – monument (în Antichitate) în formă de coloană izolată, ridicat pentru a omagia un eveniment important

tumul – movilă conică sau piramidală, din pământ sau din piatră, ridicată pe mormintele unor popoare din Antichitate

Știi că...

...în interiorul Columnei lui Traian se află o scară care duce spre vârful acesteia, iar în scenele sculptate pe partea exterioară sunt reprezentate circa 2 500 de figuri umane?

I. Completează, pe caiet, axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele enumerate în dreptul datei potrivite.

*Cea mai mare parte din Dacia a devenit provincie romană; Începe domnia lui Burebista;
Asasinarea lui Caius Iulius Caesar; Traian devine împăratul Imperiului Roman;
Pacea dintre Decebal și Domițian; A doua Bătălie de la Tapae*

82 î.H.	44 î.H.	89 d.H.	98 d.H.	106 d.H.

II. Realizează, pe caiet, legătura corectă între cauzele din coloana A și efectele din coloana B.

A

- Înfrângerea geților dobrogeni de către Darius I
- Alexandru cel Mare se teme de un atac geto-dac
- Infiltrarea celților în teritoriile locuite de geto-daci
- Izbucnește războiul civil roman (49 î.H.)
- Victoria romană de la Adamclisi

B

- Decebal încheie pace cu romanii (102 d.H.)
- Burebista are ocazia să se implice în afacerile romanilor
- Geto-dacii se unesc pentru a face față primejdiei
- Geții din Dobrogea sunt remarcați de către Herodot
- Realizează un atac preventiv la nord de Dunăre
- Burebista a fost asasinat

III. Întocmește enunțuri corecte din punct de vedere istoric, utilizând următorii termeni:

draco

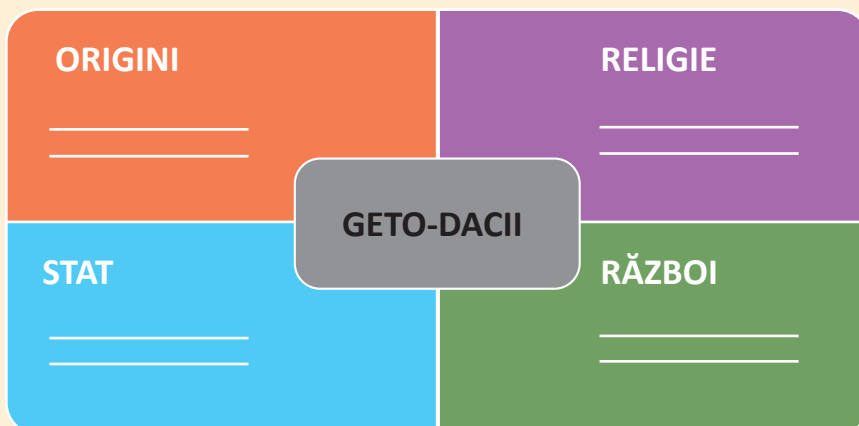
columnă

murus dacicus

drahmă

colonie

IV. Completează schema de mai jos cu câte două informații pentru fiecare domeniu indicat.

I. Alege răspunsul corect.

- Prima știre scrisă despre geto-daci ne-a fost transmisă de istoricul:
 - Cassius Dio
 - Tacitus
 - Herodot
- Campania lui Darius I împotriva sciților a avut loc în anul:
 - 513 î.H.
 - 512 î.H.
 - 511 î.H.
- Conform spuselor lui Herodot, zeul suprem al geto-dacilor se numea:
 - Bendis
 - Gebeleizis
 - Zamolxis
- Columna lui Traian a fost ridicată după planurile arhitectului:
 - Vitruvius
 - Apolodor din Damasc
 - Celer
- Tezaurul Daciei a fost capturat de către romani din cauza trădării lui:
 - Bicilis
 - Deceneu
 - Comosicus

II. Realizează corespondența potrivită între evenimentele din coloana A și anii din coloana B.

- A
- Urcarea lui Decebal pe tronul Daciei
 - Distrușgerea definitivă a Sarmizegetusei Regia
 - Diversiunea moesiană
 - Pacea dintre Decebal și Traian
 - Legiunile lui Traian atacă Dacia

- B
- 101 d.H.
 - 102 d.H.
 - 87 d.H.
 - 106 d.H.
 - 109 d.H.
 - iarna anilor 101-102 d.H.

III. Completează, pe caiet, spațiile goale din enunțurile de mai jos, cu informația istorică potrivită.

- Podul de piatră construit peste Dunăre, din ordinul lui Traian, lega localitățile _____ .
- Capitala lui Decebal, _____, a fost construită la cca 1 200 m altitudine.
- Opera lui _____ reprezintă cel mai important izvor istoric despre războaiele purtate de Traian împotriva lui Decebal.
- Prima monedă de pe teritoriul actual al României a fost bătută la _____ .
- Limita estică a regatului lui Burebista era râul _____ .

GRILĂ DE AUTOEVALUARE

Itemi	I	II	III
Punctaj	5 x 6 = 30 p.	5 x 6 = 30 p.	5 x 6 = 30 p.
Punctaj maxim: 100 p.	Din oficiu: 10 p.		

ETNOGENEZA ROMÂNEASCĂ

Unitatea IV

Piese din Tezaurul de la Apahida (sec. al V-lea d.H.)

Amfiteatrul roman de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa

1. Dacia romană. Romanizare.
Creștinism

2. Așezarea slavilor la sudul Dunării.
Romanitatea orientală

3. Poporul român – popor romanic

Studiu de caz: Surse istorice despre
români la sfârșitul mileniului I

Recapitulare

Evaluare

1. Dacia romană. Romanizare. Creștinism

Cauze

Conflictele daco-romane de la sfârșitul secolului I d.H. și începutul secolului al II-lea d.H. au dus la înfrângerea Daciei și la transformarea celei mai mari părți din aceasta în provincie romană (106 d.H.).

Astfel, în teritoriul nou cucerit a început să înflorească o civilizație provincială romană, care avea să influențeze decisiv evoluția etnică și lingvistică a spațiului carpato-danubiano-pontic.

Fapte

Dacia romană era o provincie imperială de frontieră, ceea ce înseamnă că era subordonată în mod direct împăratului. Acesta numea un guvernator care purta titlul de *Legatus Augusti pro praetore* (trimis al împăratului, cu rang de pretor – lb. latină). În Imperiul Roman, existau două tipuri de provincii: imperiale (subordonate împăratului) și senatoriale (subordonate Senatului). De regulă, provinciile imperiale erau cele în care erau staționate unități militare, iar în Dacia au staționat de-a lungul timpului patru **legiuni**: I Adiutrix, a IV-a Flavia Felix, a XIII-a Gemina și a V-a Macedonica. Primele două au fost retrase de împăratul Hadrian (117-138 d.H.), în timp ce ultima a fost adusă de Marcus Aurelius (161-180 d.H.), în anul 167 d.H. În plus, au fost staționate și multe unități auxiliare, dovadă a preocupării imperiului pentru securitatea noii provincii.

Autoritățile romane au adus în Dacia coloniști de pe tot cuprinsul imperiului, care au conviețuit cu autohtonii și au contribuit decisiv la romanizarea acestora. **Romanizarea** reprezintă procesul prin care geto-dacii au preluat limba și cultura romană. Acest proces a fost favorizat de o serie de factori, precum: coloniștii, armata, veteranii, administrația, religia, activitatea economică, urbanizarea, școala, construcția de drumuri etc. Astfel,

în anul 271 d.H., când împăratul Aurelian (270-275 d.H.) a retras din Dacia armata și administrația, din rațiuni militare, putem vorbi de o nouă populație, daco-romanii.

Provincia Dacia (**Fig. 2**) cuprindea în mare Transilvania, Banatul și vestul Olteniei.

Romanii au creat, în Dacia, o civilizație urbană. Orașele erau de două feluri: *colonia* (de rang superior) și *municipia* (de rang inferior). Cele mai importante colonii au fost: Ulpia Traiana Sarmizegetusa, capitala provinciei, Apulum, Drobeta, Napoca, Potaissa și Romula. Dintre municipii merită amintite Dierna și Porolissum. Economia provinciei se baza pe agricultură, minerit, meșteșugărit și comerț. Se extrăgea, în special, sare, aur și fier. Pentru a impulsiona activitatea economică, romanii au creat o densă rețea de drumuri și poduri.

Creștinismul a pătruns în Dacia încă din sec. al III-lea d.H., însă primele dovezi incontestabile ale prezenței creștinilor datează din sec. al IV-lea d.H. Între aceste dovezi, un rol central îl ocupă *Donariul* de la Biertan (**Fig. 1**) cu inscripția „ego Zenovius votum posui” (Eu, Zenovius, am pus acest dar – lb. latină), care datează din sec. al IV-lea d.H. Creștinismul este îmbrățișat de masa populației daco-romane, între secolele al IV-lea și al VI-lea d.H.

Consecințe

Cucerirea și transformarea Daciei în provincie romană (**Fig. 2**) a condus la romanizarea autohtonilor care, din a doua jumătate a secolului al III-lea d.H., pot fi numiți daco-romani. Aceștia au reprezentat nucleul procesului de formare a poporului român

și a limbii sale. În plus, Imperiul Roman a facilitat și pătrunderea creștinismului în spațiul carpato-danubian, religie care și-a pus amprenta asupra vieții spirituale a locuitorilor săi, mai ales, după secolul al IV-lea d.H.

Fig. 1 Donariul de la Biertan (sec. al IV-lea d.H.)

Fig. 2 Monedă romană care celebrează cucerirea Daciei, având legenda DAC(ia) CAP(ta) – Dacia capturată (lb. latină)

Aplicații

I. Citește sursele de mai jos și răspunde cerințelor.

A. După moartea lui Traian a fost făcut împărat Aelius Hadrianus. (...) El a rechemat armatele din Asiria și a încercat să facă același lucru și în Dacia, dar l-au oprit de la aceasta prietenii săi, ca nu cumva să fie dați pe mâna barbarilor numeroși cetățeni romani; deoarece Traian, după cucerirea Daciei, adusese o mulțime foarte mare de oameni din toate colțurile lumii romane pentru popularea orașelor și cultivarea ogoarelor.

Eutropius, *Scurtă istorie de la întemeierea Romei*

B. Traian i-a învins pe dacii lui Decebal și a transformat în provincie romană teritoriul de dincolo de Dunăre; acesta are de jur împrejur un milion de pași; dar în timpul împăratului Gallienus ea a fost pierdută, iar Aurelian, după ce i-a mutat de acolo pe romani, a creat două Dacii în regiunea Moesiei și Dardaniei.

Rufius Festus, *Scurtă istorie a poporului roman*

1. Potrivit sursei A, care a fost intenția lui Hadrian față de Dacia? Și-a dus planul la bun sfârșit? De ce?
2. Ce a făcut Traian după cucerirea Daciei, conform sursei A? Cu ce scop?
3. După informațiile oferite de sursa B, în timpul cărui împărat a fost pierdută Dacia?
4. Pus în fața acestei situații, care a fost atitudinea împăratului Aurelian?
5. Ce a creat Aurelian în regiunea Moesiei și Dardaniei? Cum crezi că se explică această decizie?

II. REFERAT. Nu toți dacii au fost cucerți de Imperiul Roman. Mai multe triburi geto-dace au rămas în afara frontierelor romane, în Muntenia, Crișana, Maramureș și Moldova. Pornind de la acest fapt, realizează un referat, despre dacii liberi, de aproximativ o pagină, cu

următoarea structură: 1. Regiunile locuite de dacii liberi; 2. Cele mai reprezentative triburi; 3. Relațiile lor cu Imperiul Roman; 4. Romanizarea dacilor liberi; 5. Apariția lor în izvoarele istorice. Prezintă concluziile tale clasei și adaugă referatul la **PORTOFOLIU**.

Idei esențiale

- După cucerire, Dacia a fost supusă unui intens proces de romanizare și reorganizare teritorială.
- Romanizarea s-a realizat printr-o serie de factori, precum: armata, veteranii, administrația, coloniștii, urbanizarea, religia, școala etc.
- Dacia a fost abandonată în anul 271 d.H. fiindcă Imperiul nu mai avea resursele militare necesare pentru a o apăra eficient de atacurile barbare.
- Au plecat armata și administrația, în timp ce daco-romanii au rămas pe loc.

Vocabular

legiune – unitate militară romană de mari dimensiuni, alcătuită din aproximativ 5.000–6.000 de infanteriști, la care se adăuga și un contingent redus de cavalerie

donariu – obiect care s-a oferit divinității, spre a împlini o făgăduință solemnă

Știi că...

...*Istoria Augusta*, un izvor istoric roman, vorbește despre proclamarea ca împărat a generalului Regalianus (c. 260 d.H.), considerat un descendent al lui Decebal, de către trupele din Moesia Superior?

...persecutarea creștinilor a fost oprită de împăratul Galerius, care avea origini geto-dace, prin Edictul de la Serdica (Sofia, Bulgaria) din anul 311 d.H., întărit de împărații Constantin și Licinius, prin Edictul de la Mediolanum (Milano, Italia), din anul 313 d.H.?

2. Așezarea slavilor la sudul Dunării. Romanitatea orientală

Cauze

„Retragerea aureliană” a permis așezarea dacilor liberi pe teritoriul fostei provincii romane Dacia, urmași, pe parcursul câtorva secole, de o serie de populații migratoare, precum goții (Fig. 1), taifalii, hunii, gepizii, slavii și avarii. Toți aceștia au stăpânit

vremelnic arealul locuit de către daco-romani. Slavii (anții și sclavinii) au apărut la Dunărea de Jos încă din primele decenii ale secolului al VI-lea d.H. Ei s-au angajat în confruntări militare cu avarii și Imperiul Roman de Răsărit.

Fapte

În timpul împăratului Iustinian (527-565 d.H.), romanii întăresc limes-ul dunărean (Fig. 2) și țin la distanță populațiile migratoare. După Iustinian (Fig. 3), imperiul pierde inițiativa militară, pentru ca în cele din urmă, în anul 602 d.H., revolta centurionului Phocas să ducă la prăbușirea frontierei de pe Dunăre. Profitând de această situație, slavii au trecut în număr mare la sud de Dunăre, în Peninsula Balcanică. Probabil, au fost atrași de posibilitățile economice ale unui spațiu cu o civilizație superioară, pe care autoritățile de la Constantinopol nu-l mai puteau controla. Pe deasupra, trecând la sud de Dunăre, slavii scăpau de presiunea exercitată asupra lor de către avarii și interpușii acestora, gepizii.

Romanitatea orientală este termenul folosit de istorici pentru a desemna populațiile romanice din sud-estul Europei, de la sud și nord de Dunăre. Romanitatea sud-dunăreană a suferit foarte mult din cauza așezării slavilor, preponderent în Tracia și Moesia, după anul 602 d.H. Romanicii au fost împinși de cuceritori înspre zone marginale, montane, dar nu au dispărut cu totul în masa acestora. De fapt, ei vor persista mult timp în izvoarele istorice. În schimb, daco-romanii au beneficiat de pe urma plecării slavilor. Puținii slavi rămași la nord de Dunăre au fost asimilați treptat. Și avarii au câștigat de pe urma acestei migrații rămânând stăpânii imensului spațiu cuprins între Pannonia și stepele nord-pontice, până la distrugerea statului lor de către Carol cel Mare (768-814 d.H.).

Consecințe

Valurile succesive de migratori au împiedicat dezvoltarea firească a romanității orientale. Așezarea slavilor la sud de Dunăre a permis continuarea procesului de formare a poporului român și a limbii sale, dar a afectat negativ romanitatea sud-dunăreană, care și-a pierdut din vigoare și din importanță. Începând cu secolul al VII-lea d.H., bizantinii au pierdut controlul asupra unei mari părți din peninsula Balcanică, pe care l-au recăpătat de abia în sec. al X-lea d.H., pentru o perioadă de circa două veacuri.

Fig. 1 Tezaurul gotic de la Pietroasa

Fig. 2 Ruinele cetății romane de la Sucidava, refăcută în timpul lui Iustinian

Fig. 3 Împăratul Iustinian (centru), mozaic din Ravenna (Italia)

Aplicații

I. Citește sursele de mai jos și răspunde cerințelor.

A. Acum voi arăta și cum a întărit (Iustinian) țărmul fluviului Istru, care se mai numește și Danubius, cu fortificații și garnizoane de soldați. Căutând să oprească trecerea Danubiului de către barbarii care locuiau în cealaltă parte, împărații romani de odinioară au acoperit tot țărmul acestui fluviu cu fortificații, nu numai în dreapta fluviului, ci au zidit pe alocuri și în partea opusă orașele întărite și cetăți.

Procopius din Caesarea, *Despre zidiri*

B. Dar cei ce veneau în urmă și au văzut animalul de povară târând în neregulă încărcătura după el au strigat la stăpân să se întoarcă și să îndrepte bagajul de pe animal. (...) S-a produs o mare învălmășeală în armată și mult zgomot; fiecare striga tare să se întoarcă și se îndemna unul pe altul în limba băștinașă să se întoarcă, grăind cu foarte mare tulburare „torna, torna”, ca și cum li s-ar fi ivit pe neașteptate o luptă în timpul nopții.

Teofilact Simocatta, *Istoria*

1. Cum a întărit Iustinian țărmul Dunării, conform sursei A?
2. De ce era necesară întărirea țărmului acestui fluviu, potrivit sursei A?
3. A fost întărit doar malul drept?
4. În ce secol s-au întâmplat evenimentele relatate în sursa B? Documentează-te online.
5. Ce incident a determinat consemnarea îndemnului „torna, torna” (întoarce-te, întoarce-te – lb. proto-română)?

II. INVESTIGAȚIE. Împărțiți în grupe de câte 4-5 elevi, realizați o prezentare PowerPoint sau Prezi în care să arătați, la alegere, istoria Tezaurului de la Pietroasa (**Fig. 1**) sau a celui din Necropola de la Apahida, de la descoperire până în zilele noastre. Evidențiați următoarele aspecte:

1. Când, unde și cum au fost realizate aceste descoperiri?
2. Cărei populații migratoare au aparținut aceste artefacte?
3. Din ce perioadă datează descoperirile?
4. Ce valoare istorică și artistică au aceste piese?
5. Unde se află ele în prezent? Alegeți cea mai bună prezentare!

Ideii esențiale

- După cucerire, Dacia a fost supusă unui intens proces de romanizare și reorganizare teritorială.
- Romanizarea s-a realizat printr-o serie de factori, precum: armata, veteranii, administrația, coloniștii, urbanizarea, religia, școala etc.
- Dacia a fost abandonată în anul 271 d.H., fiindcă Imperiul nu mai avea resursele militare necesare pentru a o apăra eficient de atacurile barbare.
- Au plecat armata și administrația, în timp ce daco-romanii au rămas pe loc.

Vocabular

asimilare – integrare a unui grup etnic sau social în cadrul altui grup, urmată de pierderea trăsăturilor specifice

limes – sistem de apărare folosit de romani care consta dintr-un zid de piatră sau dintr-un val de pământ, construit la granițele provinciilor

populații migratoare – populații care se deplasează de pe un teritoriu pe altul, sub influența unor factori de ordin economic, politic, social

romanitate – totalitatea popoarelor romanice

Știi că...

...imperiul hunului Attila (434-453 d.H.), supranumit „Biciul lui Dumnezeu”, a cuprins, temporar, și teritoriul fostei provincii romane Dacia?

...limba română a păstrat amintirea stăpânirii avare, prin cuvântul *căpcăun*, provenit din *kapcan*, un rang militar al avarilor?

3. Poporul român – popor romanic

Cauze

Cucerirea și romanizarea geto-dacilor a dus la apariția unei populații daco-romane în spațiul carpato-dunărean, care a rămas pe loc și după anul 271 d.H. Geto-dacii au intrat în contact cu civilizația romană în sec. I î.H., iar daco-romanii au rămas în legătură

cu Imperiul Roman și după abandonarea provinciei Dacia. Toate acestea au permis desfășurarea unui proces care avea să ducă, în a doua jumătate a mileniului I d.H., la formarea unui nou popor, poporul român.

Fapte

Poporul român, alături de portughezi, spanioli, francezi și italieni, formează familia popoarelor romanice, sau neolatine din Europa. **Etnogeneza** acestor popoare a urmat un tipar, în care rolul central l-a deținut romanizarea autohtonilor cuceriiți de către romani, care, ulterior, i-au asimilat pe migratori.

Contactele comerciale strânse au pregătit romanizarea intensă din intervalul 106-271 d.H. Masa populației daco-romane a rămas pe plaiurile natale după retragerea aureliană, fapt probat de numeroase descoperiri arheologice. În secolul al VI-lea d.H., pe teritoriul fostei provincii romane Dacia au apărut slavii care, în cea mai mare parte, au trecut la sud de Dunăre după anul 602 d.H. Slavii rămași la nord de Dunăre au fost asimilați, ceea ce a încheiat procesul de formarea a poporului român și a limbii române, probabil, în sec. al IX-lea d.H. Așadar, cele trei elemente care au conlucrat la realizarea etnogenezei românești sunt: geto-dacii (substratul), romanii (stratul) și slavii (adstratul sau superstratul). Originea romanică a limbii române este dovedită de

vocabularul acesteia, compus într-o proporție covârșitoare din cuvinte de proveniență latină (cca 70%), dar și de structura sa gramaticală care o urmează pe cea a limbii latine. În lexicul limbii române, s-au păstrat și aproximativ 160-170 de cuvinte de sorginte geto-dacă, precum: *abur, amurg, balaur, baltă, barză, brad, brânză, burtă, groapă, gorun, opincă, scrum* sau *viscol*. Ponderele cuvintelor slave din limba română se apropie de cca 15%, fără să schimbe însă caracterul latin al acesteia.

Limba română s-a constituit concomitent, atât la sud, cât și la nord de Dunăre, pe un teritoriu foarte întins. Aceasta cuprinde patru **dialecte**: daco-român, aromân, meglenoromân și istro-român. Dialectul daco-român este cel mai răspândit, fiind vorbit în România, Republica Moldova și în alte regiuni din apropiere. Totodată, el este limba oficială a celor două state menționate. Celelalte dialecte au tot mai puțini vorbitori, care trăiesc în grupuri mai mult sau mai puțin compacte în Grecia, Albania, Macedonia și Croația.

Consecințe

Formarea poporului român și a limbii sale, în a doua jumătate a mileniului I d.H., se înscrie în amplul proces ce a dus la apariția, în linii mari, a popoarelor care trăiesc și astăzi în Europa. Românii sunt dovada vie a misiunii civilizatoare a Imperiului Roman în Peninsula

Balcanică și în spațiul carpato-danubiano-pontic, fiind unul dintre cele mai vechi popoare din această parte a continentului european. Încheierea etnogenezei românești a deschis drumul creării unor structuri politice proprii, înregistrate de izvoarele istorice timpurii.

Fig. 1 Inscripție din Britannia (sec. al III-lea d.H.) care vorbește despre Cohorta I Aelia Dacorum, o unitate militară compusă din daci

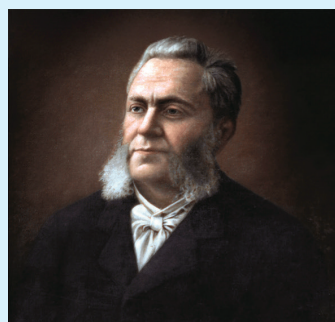

Fig. 2 Alexandru Dimitrie Xenopol (1847-1920), însemnat istoric român care a combătut cu argumente științifice așa-zisa teorie a lui Roesler

Aplicații

I. Citește sursele de mai jos și răspunde cerințelor.

A. În Dacia însă a fost creată o adevărată țară de colonizare dintr-un teritoriu slab locuit și înconjurat de o populație dușmănoasă, în care însă romanitatea nu și-a înfipt rădăcini atât de adânci, nesprrijindu-se pe bazele sigure ale unei naționalități cucerite și din punct de vedere spiritual. De aici și ușurința cu care mai târziu a putut să fie îndepărtată și a dispărut, fără a lăsa atât de multe urme ca în Britannia sau în Noricum, fiind ștearsă ca o simplă poleială.

Robert Roesler, *Studii românești. Cercetări cu privire la istoria veche a României*

B. Trebuie amintit că poporul roman înțelegea a lipi de imperiul său provinciile cucerite într-un cu totul alt chip de cum au făcut-o în timpurile mai noi ungurii sau nemții. Departe de a alcătui o castă despărțită de poporul cucerit, romanii se legau de el prin căsătorii, îi înlesneau intrarea în cetățenia romană și cu toate că îl întrebunțau la toate lucrările, îl făceau să se bucure de toate foloasele.

A.D. Xenopol (**Fig. 2**), *Teoria lui Roesler. Studii asupra stăruinței românilor în Dacia Traiană*

1. Ce spune sursa A despre romanitatea din Dacia? Ce s-a întâmplat cu aceasta?
2. Ce spune sursa B despre relația romanilor cu populațiile cucerite?
3. Caută, online, o denumire alternativă și mai multe detalii despre așa-zisa Teorie a lui Roesler?
4. Ce anume neagă, în mod fals, sursa A?
 - a. romanizarea geto-dacilor
 - b. cucerirea Daciei
 - c. retragerea aureliană
5. Ce afirmă, în mod corect, sursa B?
 - a. romanizarea geto-dacilor
 - b. cucerirea Daciei
 - c. retragerea aureliană

II. Studiază Fig. 1, cu atenție, și răspunde cerințelor.

1. Din moment ce inscripția vorbește despre o unitate militară auxiliară compusă din daci, în sec. al III-lea d.H., putem pretinde că dacii au fost exterminați de către romani?
2. Caută, online, mai multe detalii despre unitățile militare auxiliare create de către romani.
3. Ce se observă în dreapta inscripției? Ce dovedește aceasta?

Ideii esențiale

- Continuitatea daco-romană după retragerea aureliană este susținută de numeroase descoperiri arheologice, cele mai multe datând din perioada secolelor IV-VI d.H.
- Limba română este o limbă romanică sau neolatină, fapt dovedit prin vocabular și gramatică.
- Etnogeneza românească s-a încheiat, cel mai probabil, în secolul al IX-lea d.H.
- Procesul de formare a poporului român s-a desfășurat în paralel cu avansul creștinismului în spațiul carpato-danubiano-pontic.

Vocabular

dialect – ramificație a unei limbi, vorbită într-un anumit teritoriu

etnogeneza – proces istoric, lingvistic și cultural de formare a unui popor

Știi că...

...cercetările arheologice au relevat fortificarea Ulpiei Traiana Sarmizegetusa, în sec. al IV-lea d.H., de către daco-romani?

...la Micia (Vețel, lângă Deva) s-a găsit un inel care datează din sec. al IV-lea d.H. pe care se află gravată inscripția latină „Quartine vivas” (*Să trăiești, Quartine!*)?

Izvoarele istorice medievale au înregistrat rapid apariția unui nou popor pe care l-au menționat în repetate rânduri. Acestea vorbesc mai ales despre românii de la sud de Dunăre. Astfel, cea mai veche informație despre români datează din secolul al IX-lea d.H. și ne-a fost transmisă de către *Annales Regni Francorum* (Analele regatului franc – lb. latină). Din acest izvor aflăm că împăratul Ludovic cel Pios (Fig. 1) a primit, în anul 818, mai multe solii printre care și cea a unor Timocieni, ceea ce ar putea să însemne „cei de pe Timoc”. Posibil, emisari ai unei formațiuni statale româno-slave de pe Valea Timocului, care căuta protecția împăratului franc. Tot din secolul al IX-lea provine și informația de la Mănăstirea Castamonitou, aflată pe Muntele Athos, despre vlahii de pe valea râului Rhynchos. În anul 976 d.H., sunt amintiți de către Kedrenos „vlahii călători” care au ucis o căpetenie bulgară din Macedonia, pe nume David. Mai mult, în anul 980 d.H., împăratul bizantin Vasile al II-lea Bulgaroctonul (976-1025) îl numește pe strategul Niculiță la conducerea vlahilor din *thema* Helladikon din Thessalia, numită ulterior și „Vlahia Mare”.

Tot din perioada de sfârșit a mileniului I d.H., provin și primele știri despre românii nord-dunăreni. Așadar, geograful armean, Moise Chorenati, menționează la nordul Dunării (sec. al IX-lea d.H.) o țară – Balak. Însă de o mai mare importanță sunt: *Cronica lui Nestor*, *Gesta Hungarorum* (Faptele ungarilor – lb. latină) și *Chronicon Hungaricum* (Cronica Ungariei – lb. latină) a lui Simon de Keza, care, deși sunt scrise în primele secole ale mileniului al II-lea d.H., amintesc așezarea ungarilor în Pannonia sub conducerea lui Arpad (cca. 896-900 d.H.) și expansiunea lor spre Transilvania.

Fig. 1 Ludovic cel Pios, împărat al francilor (814-840 d.H.)

Aplicație

ESEU. Împăratul bizantin Constantin al VII-lea Porfirogenetul (913-958 d.H.), în lucrarea *De administrando imperio* (Despre administrarea imperiului – lb. latină), menționează o serie de hidronime (nume de ape) de proveniență geto-dacă, dovezi ale locuirii permanente a daco-romanilor în spațiul carpato-dunărean. De pildă, „Trullos” (Nistru), „Vrutos” (Prut)

sau „Seretos” (Siret). Pornind de la această informație, scrie un eseu, de aproximativ o pagină, în care să evidențiezi rolul de sursă istorică jucat de hidronime și toponime (nume de locuri). Indică și alte exemple de hidronime și toponime păstrate de la geto-daci prin filiera daco-romană. Aducă eseu la portofoliul personal.

Idei esențiale

- Izvoarele istorice medievale au înregistrat rapid apariția poporului român, pe care l-au menționat în repetate rânduri, începând cu sec. al IX-lea d.H.
- Conform surselor istorice contemporane sau ulterioare, spre sfârșitul mileniului I d.H., poporul român reprezenta o realitate istorică bine încheată, cu structuri politice proprii.

Vocabular

thema – unitate teritorial-administrativă și militară a Imperiului Bizantin

anale – scriere istorică în care sunt înregistrate, an cu an, întâmplările importante din viața unui popor.

Știi că...

...sursele istorice medievale externe îi amintesc pe români prin folosirea termenului *valah*, sau a unor derivate ale acestuia?

...o inscripție slavonă descoperită la Mircea Vodă (Jud. Constanța), care datează din anul 943 d.H., îl menționează pe „jupan Dimitrie”, căpetenie din zona Dobrogei?

Recapitulare

I. Completează, pe caiet, axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele enumerate în dreptul datei potrivite.

Menționarea provinciei romane Dacia Porolissensis; Împăratul Marcus Aurelius a dislocat în Dacia Legiunea a V-a Macedonica; Solia timocianilor la Ludovic cel Pios; Migrarea masivă a slavilor la sud de Dunăre; Retragera aureliană; Domnia lui Iustinian

123 d.H.	167 d.H.	271 d.H.	602 d.H.	818 d.H.

II. Realizează, pe caiet, legătura corectă între cauzele din coloana A și efectele din coloana B.

A

1. Arpad
2. Hadrian
3. Aurelian
4. Carol cel Mare
5. Moise Chorenati

B

- a. Menționarea țării Balak
- b. Distrugerea imperiului avarilor
- c. Ana Comnena a scris Alexiada
- d. Abandonarea provinciei Dacia
- e. Așezarea ungarilor în Pannonia
- f. Retragera din Dacia a două legiuni

III. Întocmește enunțuri corecte din punct de vedere istoric, utilizând următorii termeni:

Legatus Augusti pro praetore

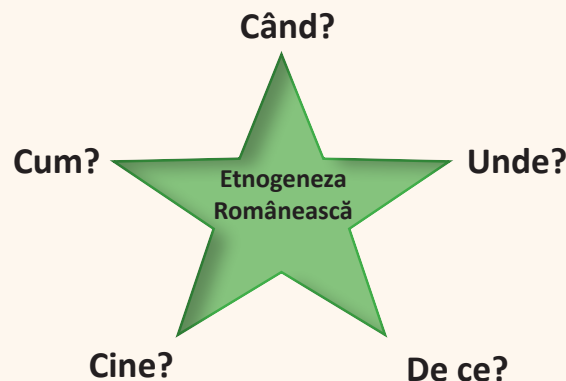
legiune

etnogeneză

asimilare

cronică

IV. Explozia stelară. Completează, pe caiet, schema de mai jos.

I. Alege răspunsul corect.

- Legiunea romană care nu a fost staționată în Dacia este:
 - a XIII-a Gemina
 - a IV-a Flavia Felix
 - a IX-a Hispana
- Capitala Daciei romane a fost orașul:
 - Ulpiu Traiana Sarmizegetusa
 - Romula
 - Apulum
- Împăratul Imperiului Roman de Răsărit care a întărit frontiera dunăreană a fost:
 - Phocas
 - Heraclius I
 - Iustinian
- În cadrul etnogenezei românești, slavii reprezintă:
 - substratul
 - stratul
 - adstratul/superstratul
- Din limba geto-dacă s-au păstrat circa:
 - 130-140 de cuvinte
 - 160-170 de cuvinte
 - 190-200 de cuvinte

II. Realizează corespondența potrivită între faptele istorice din coloana A și secolele din coloana B.

A

- Încheierea etnogenezei românești
- Domnia lui Iustinian
- Reorganizarea Daciei de către Marcus Aurelius
- Trecerea masivă a slavilor la sud de Dunăre
- Domnia lui Constantin al VII-lea Porfirogenetul

B

- sec. al X-lea
- sec. al VI-lea
- sec. al II-lea
- sec. al V-lea
- sec. al IX-lea
- sec. al VII-lea

III. Completează, pe caiet, spațiile goale din enunțurile de mai jos, cu informația istorică potrivită.

- Poporul român s-a format concomitent la sud și _____ de Dunăre.
- Românii vorbesc o limbă neolatină, înrudită cu portugheza, spaniola, italiana și _____.
- _____ au rămas la nord de Dunăre după retragerea aureliană.
- Limba română are _____ dialecte.
- Ducatul lui Gelu, conducător al românilor și slavilor, a fost menționat în cronică _____.

GRILĂ DE AUTOEVALUARE

Itemi	I	II	III
Punctaj	5 x 6 = 30 p.	5 x 6 = 30 p.	5 x 6 = 30 p.
Punctaj maxim: 100 p.	Din oficiu: 10 p.		

EVUL MEDIU ROMÂNESC

Unitatea V

*Mihai Viteazul (1593-1600),
domn al Țării Românești*

1. Primele forme de organizare statală

2. Statele medievale în spațiul
românesc: Transilvania, Țara
Românească, Moldova, Dobrogea

3. Spațiul românesc și politica de
cruciadă târzie, de la Mircea cel Bătrân
la Mihai Viteazul

Studiu de caz: Cetăți medievale

Studiu de caz: Biserica episcopală de la
Curtea de Argeș

Recapitulare

Evaluare

1. Primele forme de organizare statală

Cauze

Locuitorii spațiului carpato-dunărean, „autostrada invaziilor”, după o celebră expresie, au fost nevoiți să se apere de constantele atacuri ale vecinilor și ale populațiilor migratoare venite din Asia. Cea mai bună

modalitate era aceea de a crea, pe cât posibil, structuri politice și militare proprii. După încheierea etnogenezei românești, la începutul secolului al IX-lea, au apărut și primele formațiuni prestatale.

Fapte

Prima formă de organizare politică a poporului român, în Evul Mediu, potrivit istoricului N. Iorga, a fost *obștea sătească*. Aceasta era compusă din câteva sate conduse de un jude sau un cneaz asistat de un sfat al bătrânilor. Probabil, prin unirea mai multor obști au apărut primele formațiuni prestatale românești, cunoscute și sub denumirea de *autonomii locale*.

După cum ne informează cronica maghiară *Gesta Hungarorum*, care a fost redactată, cel mai probabil, la finele secolului al XII-lea, războinicii maghiari au găsit în Transilvania (sfârșitul sec. al IX-lea d.H.) trei formațiuni prestatale româno-slave. Este vorba despre voievodatul lui Menumorut (**Fig. 1**), aflat în Crișana, cel al lui Glad, care se găsea în Banat și ducatul lui Gelu, poziționat în interiorul arcului carpatic. Aceste trei structuri statale au fost nevoite să se supună superiorității militare a invadatorilor. Însă la începutul secolului al XI-lea, regele maghiar Vayk/Ștefan (997-1038) a reluat ofensiva în Transilvania, așa cum ne informează *Legenda Sfântului Gerard*. În anul 1002, a cucerit voievodatul lui Ahtum, un urmaș al lui Glad, iar în 1003, a ocupat și voievodatul lui Gyla (Gyula), aflat pe locul celui condus de Gelu. Trebuie precizat faptul că procesul de luare în stăpânire a Transilvaniei s-a încheiat, cel mai probabil, spre sfârșitul secolului al XII-lea.

În regiunea situată la sud de Munții Carpați, primele formațiuni prestatale românești sunt amintite în *Diploma Cavalerilor Ioaniți*, emisă de regele Bela al IV-lea (1235-1270), în anul 1247. Acest important izvor istoric amintește Țara Severinului, voievodatul lui Litovoi (în dreapta Oltului și Țara Hațegului), voievodatul lui Seneslau (în stânga Oltului) și cnezatele lui Ioan și Farcaș (probabil în sudul Olteniei). Din acest document reiese că formațiunile politice evocate erau dependente de regatul maghiar.

În spațiul localizat la est de Munții Carpați au fost amintite, până la întemeierea Moldovei, diverse formațiuni prestatale, precum Țara Brodnicilor, Țara Bolohovenilor, Țara Berladnicilor sau chiar Țara Românilor. Reminiscente ale vechilor autonomii locale sunt amintite de Dimitrie Cantemir în lucrarea *Descrierea Moldovei* (sec. al XVIII-lea).

Diversi conducători locali sunt amintiți și în Dobrogea de către Ana Comnena, în sec. al XI-lea, iar în 1185, în Peninsula Balcanică a luat ființă Imperiul (Țaratul) româno-bulgar (1185-1280), printr-o răscoală anti-bizantină în fruntea căreia s-au situat doi frați români, Petru și Asan.

Consecințe

Eforturile românilor de a înființa structuri politice proprii au avut un rol extrem de important pentru menținerea identității lor ca și pentru crearea, mai târziu, a unor adevărate state medievale, care aveau să joace un rol central în istoria Europei de Sud-Est. Formațiunile prestatale au reprezentat o etapă de tranziție spre întemeierea statelor medievale românești, în secolul al XIV-lea.

Fig. 1 Ruinele cetății Biharea, capitala voievodatului lui Menumorut

2. Statele medievale în spațiul românesc: Transilvania, Țara Românească, Moldova, Dobrogea

Cauze

Evoluția firească a Transilvaniei către un stat românesc a fost curmată de expansiunea maghiară, care a cucerit acest teritoriu, treptat, între secolele IX și XI. Regatul Ungariei a urmărit ulterior și acapararea teritoriilor românești de la est și sud de Carpați. Confrunțați cu pericolul

extern, românii de acolo au ales calea creării unor state puternice, în secolul al XIV-lea, în stare să respingă agresiunea maghiară. Pe de altă parte, tot în secolul al XIV-lea, fărâmițarea politică din Balcanii de Est a favorizat apariția statului medieval Dobrogea, între Dunăre și Marea Neagră.

Fapte

Transilvania (Țara de dincolo de păduri – lb. latină) sau **Ardeal** (de la termenul maghiar *Erdély*, care se traduce la fel ca *Transilvania*), a intrat treptat sub stăpânirea regatului maghiar și a devenit un voievodat în cadrul acestuia. În 1176, este amintit primul voievod al Transilvaniei în persoana lui Leustachius (Eustachiu). Voievodatul Transilvaniei se bucura de autonomie în cadrul regatului, cu toate că voievodul era numit de regele Ungariei, în acord cu nobilimea transilvăneană. Voievodul avea atribuții administrative, juridice și militare. Instituția voievodatului s-a menținut până în secolul al XVI-lea când a fost înlocuită de principat, în condițiile în care în 1541 o mare parte din Ungaria a devenit pașalâc turcesc, iar Transilvania a intrat sub **suzeranitate** otomană.

Țara Românească s-a format prin unirea formațiunilor prestatale existente la sud de Carpați cândva la sfârșitul secolului al XIII-lea sau la începutul secolului următor. Tradiția istorică vorbește despre **descălecatul** lui Negru Vodă din Țara Făgărașului (1291), care ar fi întemeiat Țara Românească, însă ceea ce știm cu siguranță este faptul că în 1324, Basarab I (1324-1352) se găsea la conducerea unui stat unificat aflat sub **suzeranitate** maghiară. Regele Ungariei, Carol Robert de Anjou (1308-1342), a încercat să cucerească acest stat, dar în Bătălia de la Posada (9-12 noiembrie 1330) a suferit o grea înfrângere care a asigurat independența Țării Românești.

Moldova a apărut în contextul strădaniilor Ungariei de a controla teritoriile românești de la est de Carpați, dominate de tătari. În 1347, voievodul maramureșean Dragoș a creat („descălecat”) dincolo de Carpații Orientali, din porunca regelui Ungariei Ludovic I de Anjou (1342-1382), o **marcă** de apărare menită să apere Transilvania de atacurile tătarilor. Românii de acolo nu s-au împăcat cu noua situație și s-au revoltat împotriva stăpânirii maghiare, moment în care a intervenit descălecatul (1363) altui voievod maramureșean, Bogdan, care i-a învins pe urmașii lui Dragoș, Sas și Balc, și a întemeiat Țara Moldovei. Aceasta a ajuns să se întindă până la Marea Neagră, în timpul lui Roman I (1392-1394).

În spațiul dintre Dunăre și Marea Neagră, a apărut, încă din secolul al XIII-lea, Țara Cavarnei, condusă de Balica, în intervalul 1346-1354. Aceasta a căpătat numele **Dobrogea** de la urmașul lui Balica, Dobrotici (1354-1386), fiindcă turcii aveau obiceiul să numească o țară după numele întemeietorului acesteia (exemplu: Moldova=Bogdania). Dobrotici a primit de la Imperiul Bizantin titlul de „despot”, rezervat prinților bizantini. Succesorul lui Dobrotici, Ivanco (1386-1388), a murit în luptele cu turcii ceea ce i-a permis domnului Țării Românești, Mircea cel Bătrân, să alipească Dobrogea statului său, în 1388-1389. În 1417, Dobrogea a fost cucerită de turci care au deținut-o până în anul 1878.

Consecințe

Întemeierea statelor medievale Țara Românească și Moldova (**Fig. 1**) a permis românilor să se afirme pe scena istoriei. Cele două țări și-au construit instituții specifice, între care cea mai importantă era domnia (din latinescul *dominus* – stăpân). Domnul conducea

administrația, justiția, armata și politica externă, fiind ajutat de un Sfat domnesc. Domnul era, în general, ales de Sfatul domnesc, dar trebuia să fie de „os domnesc”, adică să fie înrudit cu Basarabeștii, în Țara Românească, și cu Bogdăneștii, în Moldova.

Aplicații

I. Studiază harta (Fig. 1) și răspunde cerințelor.

1. Identifică, pe hartă, Transilvania, Țara Românească, Moldova și Dobrogea.
2. Cărei țări a fost alipită Dobrogea, la sfârșitul secolului al XIV-lea?
3. De unde a venit „descălecătorul” Bogdan?
4. Numește posesiunile transilvane ale domnilor Țării Românești.
5. Care era frontiera sud-estică a Moldovei la sfârșitul secolului al XIV-lea?

Fig. 1 Întemeierea statelor medievale românești (sec. al XIV-lea)

II. Citește sursa de mai jos și răspunde cerințelor.

(Regele) s-a dus în persoană, în luna lui septembrie, prin Severin, în țara voievodului românilor, Basarab, țară care nu poate fi locuită de un popor neobișnuit cu ea, ca să alunge din această țară pe Basarab, sau cel puțin să

dea în posesiune țara aceluia unuia dintre curtenii săi, cu toate că voievodul plătise întotdeauna cu credință darea cuvenită maiestății sale regelui.

Cronica pictată de la Viena (sec. al XIV-lea)

1. La ce rege se referă sursa dată?
2. Cu ce scop a pătruns regele în Țara Românească, potrivit sursei? A fost justificată această intervenție?
3. Cum interpretezi expresia *care nu putea fi locuită de un popor neobișnuit cu ea*?

Ideii esențiale

- Transilvania a fost cucerită de către maghiari, în perioada cuprinsă între secolele IX și XII, devenind un voievodat în cuprinsul Regatului Ungariei.
- În secolul al XIV-lea, la sud și est de Carpați au apărut statele medievale Țara Românească și Moldova.
- Dobrogea a avut o existență efemeră în zona dintre Dunăre și Marea Neagră.
- Întemeierea statelor medievale românești a însemnat și crearea unor instituții proprii.

Vocabular

descălecat – termen folosit pentru a descrie întemeierea statelor medievale Țara Românească și Moldova și așezarea statornică într-un loc

marcă – unitate teritorială, politică și militară, creată de statele feudale la graniță, în vederea apărării de posibile atacuri externe

suzeranitate – autoritatea unei țări asupra unui stat vasal

Știi că...

- ...Regele Ungariei, Carol Robert de Anjou, de abia a scăpat cu viață din Bătălia de la Posada?
- ...fiul lui Iancu de Hunedoara, Matei Corvin, a fost regele Ungariei, în intervalul 1458-1490?

În timpul îndelungatului proces care a dus la cucerirea Transilvaniei maghiarii au beneficiat de sprijinul secuilor, trib de origine turcică sosit din Asia, împreună cu cele șapte triburi conduse de Arpad. Spre sfârșitul secolului al XII-lea, secuii au fost așezați în colțul de sud-est al Transilvaniei, regiune locuită pe atunci de români. Inițial, secuii erau organizați ca și românii, în **districte**, pentru ca în secolul al XIV-lea să preia organizarea în **scaune** specifică sașilor.

Regatul Ungariei nu dispunea de un potențial demografic care să-i permită să pună în valoare Transilvania, fapt pentru care a încurajat stabilirea coloniștilor germani, care au beneficiat de numeroase înlesniri din partea regilor maghiari. Sașii, veniți în special din Saxonia, s-au așezat în interiorul arcului carpatic, contribuind în mod decisiv la dezvoltarea economică și culturală a Transilvaniei. Foarte multe așezări urbane, importante și astăzi, precum Sibiu, Brașov ori Sighișoara, au fost în-

temeiate de sași. Sașii se bucurau de o largă autonomie fiind organizați în scaune și districte.

Așezarea maghiarilor, secuilor și sașilor în Transilvania, alături de populația inițială românească, a făcut ca această regiune să devină un spațiu al diversității etnice și confesionale. Treptat, românii, cu toate că erau cei mai vechi și mai numeroși locuitori ai regiunii, au fost excluși din punct de vedere etnic și confesional din structurile de conducere ale Voievodatului Transilvaniei (**Fig. 1**), situație care s-a menținut și în perioada **principatului** (1541-1699).

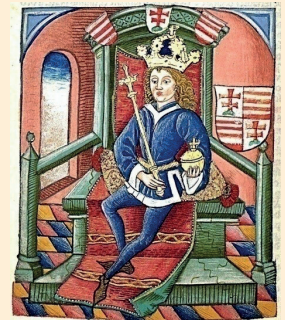

Fig. 1 Regele Ungariei, Ludovic I de Anjou (1342-1382), inițiatorul măsurii de excludere a ortodocșilor din viața politică a Transilvaniei

Aplicații

Citește sursa de mai jos și răspunde cerințelor.

Deoarece toți nobilii țării noastre Transilvania, credințioșii noștri, sufereau zi de zi nenumărate neajunsuri din pricina semeței viclenii a tot felul de făcători de rele, mai ales români, aflători în acea țară a noastră, și din pricina felului lor de a fi și de a se purta, fără astâmpăr,

(...) am dat acestor nobili credințioși ai noștri și ai țării noastre Transilvania, pentru a stârpi și a nimici din pomenita țară pe toți făcătorii de rele de orice neam, mai ales pe români, acest drept.

Dintr-un act emis de Ludovic I, în anul 1366

1. Din ce cauză crezi că măsura regelui Ungariei avea un caracter explicit antiromânesc? Crezi că are legătură cu lupta pentru independență a românilor de la sud și est de Carpați?
2. Cum interpretezi citatul „...pe toți făcătorii de rele de orice neam, mai ales pe români...”?

Idei esențiale

- Regatul Ungariei, a încurajat colonizarea Transilvaniei cu sași și secu.
- Începând cu secolul al XIV-lea, maghiarii, în acord cu sașii și secuii, și-au consolidat tot mai mult poziția în organizarea societății, reușind treptat să restrângă privilegiile și drepturile românilor.

Vocabular

district – unitate administrativ-teritorială românească dezvoltată din vechile cnezate și având în frunte voievozi, cnezi sau juzi care se conduceau după vechiul obicei

principat – formă de organizare politico-statală specifică feudalității apusene condusă de un principe
scaun – unitate administrativ-teritorială a sașilor și secuilor din Transilvania

Știi că...

...în cadrul Congregației generale de la Opișani (lângă Turda), desfășurată în 1355, românii au fost menționați pentru ultima dată alături de unguri, sași și secuii între națiunile conducătoare ale Transilvaniei?

3. Spațiul românesc și politica de *cruciadă târzie*, de la Mircea cel Bătrân la Mihai Viteazul

Cauze

Imperiul Otoman a pătruns în Europa în anul 1354 când a cucerit cetatea bizantină Gallipoli. Spre sfârșitul secolului al XIV-lea, turcii s-au apropiat de linia Dunării și au desființat statele bulgare, Țaratul de Vidin și Țaratul de Târnovo. Astfel, țările române, mai întâi Țara Românească, au intrat în aria de expansiune a

Imperiului Otoman, ceea ce le-a obligat să lupte pentru supraviețuire și pentru păstrarea identității creștine. Ele au alternat luptele armate și diplomația (concesiile), pentru a avea șanse de victorie într-un *conflict asimetric* ce se va întinde pe parcursul mai multor secole, numit de unii istorici *cruciada târzie*.

Fapte

Mircea cel Bătrân (1386-1418) a fost primul domn al Țării Românești care a trebuit să se opună serios intențiilor anexioniste ale otomanilor. Anticipând primejdia, Mircea a întreținut în mod abil relații diplomatice excelente cu Polonia, Ungaria și Moldova, pentru a-și asigura spatele. A respins un atac al turcilor în 1391, iar la 10 octombrie 1394 (alte surse oferă data de 17 mai 1395), l-a înfrânt, la Rovine, pe însuși sultanul otoman Baiazid I (1389-1402). În anul 1396, Mircea cel Bătrân a participat la cruciada de la Nicopole, unde creștinătea a suferit un usturător eșec.

În 1417, domnul muntean s-a confruntat cu un puternic asalt otoman și, se pare, a acceptat plata unui tribut anual (haraci) în schimbul păcii, pierzând totodată Dobrogea.

Ștefan cel Mare (1457-1504) a moștenit de la predecesorul său, Petru Aron, o situație extrem de dificilă, fiindcă acesta a acceptat în 1456 să plătească tribut otomanilor. După o perioadă de consolidare a domniei, Ștefan a pornit în 1470 o serie de campanii împotriva Țării Românești, pentru a instala pe tronul acesteia un domn cu care să poată colabora contra turcilor. În 1473, a încetat să mai plătească tributul ceea ce a dus la declanșarea unei mari campanii de pedepsire, la sfârșitul anului 1474. În aceste condiții, la 10 ianuarie 1475, a avut loc Bătălia de la Vaslui, una dintre cele mai mari victorii din istoria poporului român, unde domnul Moldovei a împrăștiat o armată inamică de circa 120.000 de soldați. Turcii au lansat o campanie de răzbunare condusă chiar de sultanul Mehmed al II-lea, în 1476. Deși au obținut victoria de la Războieni (Valea Albă), au fost nevoiți să se retragă. Luptele cu turcii și cu domnii impuși de aceștia în Țara Românească au continuat până în 1486, când s-a încheiat pace și s-a reluat plata tributului în valoare de 4000 de ducați. În

1484, Ștefan a pierdut Chilia și Cetatea Albă, „plămâni Moldovei”, pe care nu le-a mai recuperat.

Mihai Viteazul (1593-1600) (**v. pag. 47**) a ajuns pe tronul Țării Românești într-un moment în care obligațiile financiare față de Imperiul Otoman amenințau să-i secătuiască resursele. De la bun început a fost animat de ideea declanșării luptei antiotomane, ceea ce l-a determinat să se alăture Ligii Sfinte și să-i masacreze pe creditorii turci și levantini aflați la București (1594). Otomanii ripostează printr-o mare campanie, în 1595. După o bătălie terminată fără un câștigător clar, la Călugăreni (aug. 1595), a urmat victoria categorică de la Giurgiu (oct. 1595). Drept urmare, în 1597 s-a încheiat pacea cu turcii în condiții favorabile lui Mihai Viteazul. Dar pacea cu Imperiul Otoman nu a însemnat sfârșitul luptelor pentru domnul muntean, care a atacat Transilvania în 1599, pentru a se pune la adăpost de uneltirile principelui Andrei Báthory. Acesta din urmă a fost înfrânt categoric la Șelimbăr (18/28 octombrie 1599). În acest fel, s-a realizat unirea Transilvaniei cu Țara Românească, sub conducerea lui Mihai Viteazul, cărora li s-a adăugat și Moldova, în mai 1600. S-a realizat, în acest fel, prima unire a celor trei țări române, care, din păcate, a durat doar câteva luni. Habsburgii, polonezii și nobilimea transilvăneană au dus la desfacerea acestei uniri, iar Mihai Viteazul a pierdut chiar și tronul Țării Românești, ceea ce l-a determinat să plece la Praga pentru a cere sprijinul împăratului Rudolf al II-lea. Acesta l-a trimis din nou în Transilvania, în 1601, alături de generalul George Basta. Împreună, ei l-au învins pe principele Sigismund Báthory, la Guruslău (24 iulie/3 august 1601), dar Mihai Viteazul a fost asasinat, pe Câmpia Turzii, la 9/19 august 1601, din ordinul lui Basta.

Consecințe

Îndârjita rezistență antiotomană a domnilor români împiedică transformarea Țării Românești și a Moldovei în **pașalâc**. Având în vedere că cele două mici state se confruntă cu un imperiu, păstrarea ființei statale este o realizare remarcabilă, chiar dacă s-a făcut cu prețul

acceptării suzeranității otomane și prin plata unor înrobitoare obligații financiare.

Au fost obținute izbânzi și au fost înregistrate eșecuri, dar, în final, românii au evitat soarta popoarelor din Peninsula Balcanică.

Aplicații

I. ESEU. În imaginile de mai jos, sunt înfățișați trei domni români care s-au evidențiat în cadrul cruciadei târzii. Scrie un eseu, de circa o pagină, despre unul dintre aceștia. Documentează-te cu ajutorul internetului. Adaugă eseu la **portofoliul personal**. Citești eseurile în fața clasei și alegeți-l pe cel mai bun.

Fig. 1 Vlad Tepeș, domn al Țării Românești (1448, 1456-1462, 1476)

Fig. 2 Radu de la Afumați, domn al Țării Românești (1522-1529, cu întreruperi)

Fig. 3 Ioan Vodă cel Viteaz, domn al Moldovei (1572-1574)

II. Citește textul de mai jos și răspunde, pe caiet, cerințelor.

Era nevoie neapărat în clipa aceea de o acțiune eroică de ispravă măreață care să cutremure inimile păgânilor și să le înalțe pe ale creștinilor. Atunci mărinimosul Ion Mihai, invocând ocrotirea salvatoare a Mântuitorului, a smuls o secure sau suliță ostășească și pătrunzând el însuși în șirurile sălbatice ale dușmanilor străpunge

pe un stegar al armatei, taie în bucăți cu sabia o altă căpetenie și luptând bărbătește se întoarce nevătămat.

Baltazar Walter – *Scurtă și adevărată descriere a faptelor săvârșite de Ioan Mihai, domnul Țării Românești, Despre Bătălia de la Călugăreni (13/23 august 1595)*

1. În ce moment a ales Mihai Viteazul să se implice în luptă, conform sursei date? În ce fel a făcut-o?
2. Ce spune sursa despre isprăvile de vitejie săvârșite de domnul Țării Românești?

Idei esențiale

- Sfârșitul secolului al XIV-lea avea să fie marcat de creșterea puterii otomanilor, care au devenit o amenințare directă pentru Europa, inclusiv pentru Țările Române.
- Pentru a-și apăra independența, voievozii români au participat la cruciada târzie, susținută de statele creștine pentru a stopa expansiunea Imperiului Otoman în Europa.
- Țara Românească și Moldova și-au pierdut independența, fiind obligate să accepte suzeranitatea otomană și plata tributului, dar și-au păstrat autonomia.

Vocabular

cruciadă târzie – denumire dată luptelor purtate de statele creștine împotriva expansionismului otoman, în secolele XIV-XVI

pașalâc – provincie otomană guvernată de un pașă
tribut (haraci) – sumă de bani plătită anual de Țările Române Imperiului Otoman, în schimbul păcii

Știi că...

...unirea celor trei țări române, în anul 1600, sub conducerea lui Mihai Viteazul, a devenit, în sec. al XIX-lea, un simbol al luptei tuturor românilor pentru unire într-un singur stat?

Cetățile din piatră, lemn sau pământ au jucat un rol central în sistemul defensiv din Transilvania, Țara Românească și Moldova. Așezate în zone înalte, în puncte strategice, cetățile apărau hotarele, îngreunau avansul inamicului și adăposteau civilii care fugeau din calea războiului. Desele confruntări militare, desfășurate în spațiul istoric românesc, au impus ridicarea unui număr impresionant de cetăți medievale. Merită menționat faptul că în Transilvania au fost construite numeroase cetăți țărănești. Principalele cetăți ridicate de domnii Țării Românești au fost: Turnu, Giurgiu, Brăila, Crăciuna și Poenari. În timp ce în Moldova s-au remarcat: Suceava, Cetatea Neamțului, Hotin, Tighina, Cetatea Albă, Chilia și Chilia Nouă. Cu timpul, multe dintre cetățile ultimelor două țări au căzut în mâinile turcilor care le-au transformat în **raiale**, de unde au supravegheat activitatea domnilor și au intervenit în treburile interne, de câte ori au considerat necesar.

Cetatea Devei a fost ridicată în sec. al XIII-lea, pe un

deal înalt din apropierea Mureșului, cu scopul de a controla valea acestui important râu. Prima atestare documentară provine din anul 1269, iar din câte știm, în anii care au urmat trăinicia ei a fost testată de invadatorii tătari.

Cetatea Neamțului este, cel mai probabil, una dintre realizările domnului Petru I Mușat (1375-1391). Construirea ei la o mare altitudine avea un dublu rol: supravegherea văilor râurilor Moldova și Siret, precum și apărarea frontierei cu Ungaria, care nu abandonase ideea supunerii Moldovei. De altfel, prima atestare documentară a acestei cetăți se leagă de expediția din 1395, condusă de regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg, care s-a încheiat cu strălucita victorie moldovenească de la Ghindăoani.

Cetatea Poenari a fost construită de Vlad Țepeș în timpul celei de-a doua domnii (1456-1462), ca un loc de refugiu din calea turcilor. Aflată pe vârful unui munte care domină Cheile Argeșului, cetatea este aproape de necucerit.

Aplicații

Citește sursa de mai jos și răspunde cerințelor.

Alexandru vodă făcând voia împăratului (sultanului), a umplut toate cetățile cu lemne de au ars și s-au risipit,

numai Hotinul l-a lăsat, ca să-i fie apărătură dinspre leși (polonezi).

Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*

1. Potrivit sursei date, cine i-a cerut lui Alexandru Lăpușneanu să distrugă cetățile Moldovei?
2. Cum anume și-a dus la îndeplinire misiunea? Care dintre cetăți a fost cruțată?

Idei esențiale

- Cetățile din piatră, lemn sau pământ au jucat un rol central în sistemul defensiv din Transilvania, Țara Românească și Moldova.
- În timp, multe dintre cetăți au căzut în mâinile turcilor care le-au transformat în raiale, de unde au supravegheat activitatea domnilor și au intervenit în treburile interne de câte ori au considerat necesar.

Vocabular

cetate – loc întărit printr-un sistem de fortificații; fortăreață
raia – cetate (împreună cu ținutul din jur) de pe teritoriul

țărilor române, ocupată și administrată direct de autoritățile militare turcești

Știi că...

...voievodul român al Transilvaniei, lăncu de Hunedoara, a construit un superb castel (**Fig. 1**) aflat astăzi în orașul Hunedoara, Jud. Hunedoara?
...cetatea Suceava, capitala Moldovei până la Alexandru Lăpușneanu, care a mutat-o la Iași, nu a fost niciodată cucerită prin luptă?

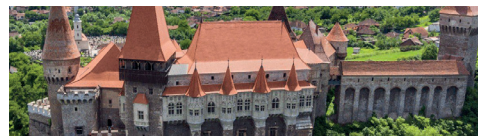

Fig. 1 Castelul „gotic” de la Hunedoara, ridicat de lăncu de Hunedoara

Pentru românii din Țara Românească și Moldova, îmbrățișarea ortodoxismului și respingerea catolicismului a fost o decizie spirituală, dar și politică. Regatul Ungariei, care emitea pretenții de supremație în spațiul românesc, a îmbrăcat de multe ori planurile expansioniste în mantia răspândirii catolicismului și a luptei contra „schismaticilor”. Astfel, românii de la sud și est de Carpați au optat pentru Biserica ortodoxă ca formă de autoapărare față de tendințele hegemonice ale regilor maghiari. În 1359, s-a constituit **Mitropolia Ortodoxă a Țării Românești**, cu sediul la Câmpulung (mai târziu la Curtea de Argeș), cu aprobarea patriarhului de la Constantinopol, Calist I. Primul mitropolit al Țării Românești a fost Iachint de Vicina. În Moldova s-a derulat un proces oarecum similar. Pe la 1370, domnul Lațcu (1368-1375) s-a pronunțat pentru acceptarea catolicismului în Moldova, dar urmașul său, Petru I, a respins această decizie înființând Mitropolia Ortodoxă a Moldovei, cu sediul la Suceava, în 1387. Ea a primit recunoașterea Patriarhiei de la Constantinopol de abia în 1401, în timpul domniei lui Alexandru cel Bun (1400-1432).

Atașamentul domnilor români față de Biserică s-a manifestat prin construirea a numeroase biserici și mănăstiri răspândite în Moldova și Țara Românească.

Biserica episcopală de la Curtea de Argeș a fost sfințită în anul 1517 în prezența lui Theolept I, patriarhul de la Constantinopol, ocazie cu care a fost canonizat Nifon, fost mitropolit al Țării Românești (cca. 1500-1505). A fost prima canonizare realizată pe teritoriul românesc. Biserica ctitorită de Neagoe Basarab (1512-1521) a devenit unul dintre cele mai reprezentative monumente pentru arta românească medievală. Înălțimea bisericii (**Fig. 1**), prevăzută cu o turlă dominantă, așezată pe o bază octogonală, indică aspirația spre divin. Decorul exterior este bogat și impresionează prin maniera în care a fost executat. Inițial, ornamentele erau aurite, iar fondul era albastru.

Fig. 1 Biserica episcopală de la Curtea de Argeș, ctitoria lui Neagoe Basarab

Aplicații

DEZBATERE. Zidirea bisericii episcopale de la Curtea de Argeș, în perioada 1515-1517, a fost apreciată la justa valoare de către contemporani. Drept dovadă stă faptul apariției baladei populare *Monastirea Argeșului* care vorbește despre sacrificiile ce trebuie făcute pentru a obține o operă de o frumusețe fără egal. Pornind de la aceste informații, realizați o dezbatere cu titlul *Biserica episcopală de la Curtea de Argeș –*

între adevăr și legendă, după următorul plan: 1. Cine și când a construit-o? 2. Cum arăta biserica lui Neagoe Basarab? 3. Ce calități au impus crearea unei balade populare despre această biserică? 4. Ce este adevăr și ce este legendă în balada *Monastirea Argeșului*? Documentați-vă cu ajutorul internetului. Puneți în valoare și cunoștințele dobândite în cadrul orelor de limba și literatura română.

Ideii esențiale

- În secolul al XIV-lea, în Țara Românească și Moldova au fost întemeiate primele mitropolii ortodoxe, recunoscute, ulterior, de către Patriarhia de la Constantinopol.
- Domnitorii țărilor române au acordat o atenție deosebită ridicării unor lăcașuri de cult.
- Biserica episcopală de la Curtea de Argeș a fost construită în timpul domniei lui Neagoe Basarab (1512-1521).

Vocabular

mitropolie – instituție a Bisericii Ortodoxe, superioară episcopiei și inferioară patriarhiei, având în frunte un mitropolit

schismatici – persoane care s-au separat de comunitatea unei biserici sau care nu mai recunosc autoritatea unei biserici

Știi că...

...mănăstirea Voroneț din Moldova, ctitorie a lui Ștefan cel Mare, a fost pictată și la exterior, unde se remarcă printr-o nuanță de albastru numită „albastru de Voroneț”?

I. Completează, pe caiet, axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele enumerate în dreptul datei potrivite.

Prima unire a celor trei țări române; Cucerirea de către maghiari a voievodatului lui Ahtum; Răscoala anti-bizantină a fraților români Petru și Asan; Bătălia de la Vaslui; Diploma Cavalerilor Ioaniți; Descălecatul lui Negru Vodă

1002	1185	1247	1475	1600

II. Realizează, pe caiet, legătura corectă între personalitățile din coloana A și faptele din coloana B.

A

1. Gelu
2. Basarab I
3. Bogdan I
4. Ștefan cel Mare
5. Mihai Viteazul

B

- a. A întemeiat Țara Românească
- b. A urcat pe tronul Moldovei în 1457
- c. A întemeiat Moldova
- d. L-a învins pe Andrei Bathory la Șelimbăr
- e. A ctitorit mănăstirea Cozia
- f. A condus un ducat aflat în interiorul arcului carpatic

III. Întocmește enunțuri corecte din punct de vedere istoric, utilizând următorii termeni:

descălecat

voievodat

ducat

cnezat

domn

IV. Stabilește care dintre enunțurile de mai jos este adevărat și care este fals.

1. Voievodul Transilvaniei era numit de către sultan.
2. Principele Transilvaniei era ales de către Dietă și confirmat de sultan.
3. Petru Aron a fost primul domn al Moldovei care a acceptat să plătească tribut turcilor.
4. Cetatea Poenari a fost construită în timpul domniei lui Radu cel Frumos.
5. Biserica episcopală de la Curtea de Argeș a fost ctitorită de către domnul Radu cel Mare.

V. Enumeră trei cauze și trei consecințe ale implicării domnului Mircea cel Bătrân, în lupta antiotomană.

I. Alege răspunsul corect.

- În ce an a avut loc Bătălia de la Posada?
 - 1310
 - 1324
 - 1330
- În ce an a fost întemeiată Mitropolia Ortodoxă a Țării Românești?
 - 1359
 - 1366
 - 1377
- Ce formă de organizare au adoptat secuii în sec. al XIV-lea?
 - țara
 - voievodatul
 - scaunul
- Ce funcție a obținut Matei Corvin, în anul 1458?
 - ban al Severinului
 - voievod al Transilvaniei
 - rege al Ungariei
- În ce an a cucerit Imperiul Otoman Chilia și Cetatea Albă?
 - 1475
 - 1484
 - 1497

II. Realizează corespondența potrivită între faptele istorice din coloana A și anii din coloana B.

A

- Bătălia de la Rovine
- Sfârșitul domniei lui Dobrotici
- Bătălia de la Călugăreni
- Canonizarea mitropolitului Nifon
- Asasinarea lui Mihai Viteazul

B

- 1601
- 1386
- 1595
- 1394
- 1476
- 1517

III. Completează, pe caiet, spațiile goale din enunțurile de mai jos cu informația istorică potrivită.

- Mircea cel Bătrân a alipit _____ la Țara Românească, în 1388-1389.
- _____ a fost învins de către Basarab I, la Posada.
- Mihai Viteazul s-a alăturat _____ pentru a putea declanșa lupta antiotomană.
- Primul voievod al Transilvaniei a fost menționat în anul _____ și se numea _____.
- Cetățile medievale din spațiul românesc au avut un rol _____.

GRILĂ DE AUTOEVALUARE

Itemi	I	II	III
Punctaj	5 x 6 = 30 p.	5 x 6 = 30 p.	5 x 6 = 30 p.
Punctaj maxim: 100 p.	Din oficiu: 10 p.		

MODERNITATEA TIMPURIE

Unitatea VI

*Constantin Brâncoveanu (1688-1714),
domn al Țării Românești*

1. Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir
 2. Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi
 3. Secolul fanariot
- Studiu de caz: Școala Ardeleană. *Supplex Libellus Valachorum*

Recapitulare

Evaluare

1. Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir

Cauze

În condițiile în care Imperiul Habsburgic, Polonia și Imperiul Otoman își disputau stăpânirea asupra Moldovei și Țării Românești, pe parcursul secolului al XVII-lea, a apărut spațiu de afirmare pentru anumiți conducători, precum Vasile Lupu (1634-1653) sau Matei Basarab (1632-1654), care au avut parte de domnii îndelungate. Eșecul turcilor în fața Vienei

(1683) a făcut ca aceștia să piardă poziții importante în Europa, în favoarea habsburgilor, în timp ce la răsărit, Rusia lui Petru cel Mare aspira la rangul de mare putere europeană. Prinși între interesele Austriei, Rusiei și Turciei, domnii români au fost nevoiți să ducă o politică de echilibru între cele trei imperii vecine, la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului următor.

Fapte

Constantin Brâncoveanu (1688-1714) a ajuns la putere într-un moment dificil, întrucât înaintașul său, Șerban Cantacuzino (1678-1688), era pe punctul de a încheia un tratat de alianță cu austriei pentru a elimina suzeranitatea otomană, dar a murit înainte să-și ducă planul la îndeplinire. Noul domn a refuzat alianța cu habsburgii, de teama reacției otomane, dar și pentru că intențiile Curții de la Viena nu erau clare, mai ales că tocmai cucerise Transilvania, iar Țara Românească putea să aibă aceeași soartă. Însă imperialii nu renunță la planul lor și intervin în Țara Românească, în 1689, sub conducerea generalului Donat Heissler. Dar în anul următor, la Zărnești, Heissler a fost învins de domnul muntean cu sprijinul turcilor și al **curuților**.

Profitând de corupția existentă la vârful Imperiului Otoman, Constantin Brâncoveanu s-a menținut 26 de ani în fruntea Țării Românești. Strategia sa este numită și *politica pungilor cu bani* și i-a atras, din partea turcilor, supranumele de Altın Bey (prințul de aur – lb. turcă). Mare parte din lungă sa domnie este marcată de puternica influență a unchiului său, stolnicul Constantin Cantacuzino, de care se va delimita de abia în 1707. Acest fapt îi va atrage dușmănia Cantacuzinilor, care vor contribui în

mod direct la **mazilirea** domnului, în 1714. Făcând abstracție de chestiunile politice, putem afirma cu hotărâre că epoca lui Constantin Brâncoveanu a însemnat o perioadă de stabilitate, progres și prosperitate. Grijă domnului pentru cultură este reliefată de apariția **stilului brâncovenesc**, numit și *baroc românesc*.

Dimitrie Cantemir (1693, 1710-1711) a ajuns din nou la tronul Moldovei în 1710, într-un moment în care ascensiunea Rusiei părea o certitudine. În 1709, țarul Petru I cel Mare a obținut o strălucită victorie contra suedezilor, la Poltava, iar turcii păreau incapabili să i se opună. Toate acestea l-au determinat pe domnul Moldovei să încheie cu rușii Tratatul de alianță de la Luțk (13/24 aprilie 1711). În mai 1711, Dimitrie Cantemir (**Fig. 1**) lansează o proclamație către țară prin care îi cheamă la luptă împotriva turcilor pe toți locuitorii. Trupele ruse pătrund în țară la finele lunii mai, pentru ca după circa o lună să li se alăture și țarul. Reacția turcilor duce la Bătălia de la Stănilești pe Prut (iulie 1711) unde oastea moldo-rusă suferă un eșec, ceea ce o determină să încheie Pacea de la Vadu Hușilor. În contextul creat de victoria otomană, Dimitrie Cantemir a fost nevoit să plece în exil în Rusia.

Consecințe

Afirmarea Austriei și Rusiei în Europa de Sud-Est părea să ofere românilor șansa de a se elibera de sub apăsătoarea suzeranitate otomană. Însă cele două imperii creștine nu reușesc încă să alunge Imperiul Otoman din această parte a continentului, a cărui putere va cunoaște un lung declin, care i-a atras supranumele de *omul bolnav*

al Europei. În plus, acestea aveau propriile planuri vizavi de Turcia, care nu coincideau, de cele mai multe ori, cu aspirațiile firești ale românilor. Noua situație i-a determinat pe turci să nu mai aibă încredere în domnii români și să recurgă la soluția fanariotă, mai întâi în Moldova (1711) și apoi în Țara Românească (1716).

Fig. 1 Portretul lui Dimitrie Cantemir, așa cum apare în prima ediție a lucrării sale *Descrierea Moldovei*

Titlu	Finalizare
<i>Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea</i>	1698
<i>Istoria ieroglifică</i>	1705
<i>Istoria creșterii și descreșterii Imperiului Otoman</i>	1716
<i>Descrierea Moldovei</i>	1716
<i>Hronicul vechimii a româno-moldo-vlahilor</i>	1722

Fig. 2 Cele mai importante lucrări scrise de Dimitrie Cantemir

Aplicații

Citește sursa de mai jos și răspunde cerințelor.

3. În schimb, făgăduim noi, marele stăpânitor, măria noastră țarul, pentru noi și pentru urmașii noștri la tronul Rusiei, că noi nu vom avea dreptul să punem domn în Moldova, nici din țara Muntenească, nici din altă familie străină. (...) 6. După obiceiul vechi moldovenesc, toată puterea cârmuirii va fi în mâna domnului

Moldovei. (...) 10. Toată legea și judecata să fie a domnului și fără hrisovul domnului nimic nu va fi întărit sau desfăcut de către măria noastră, țarul.

Din Tratatul de alianță de la Luțk, dintre Rusia și Moldova (13/24 aprilie 1711)

1. La ce se obliga țarul Rusiei, prin articolul 3 al Tratatului de la Luțk?
2. Cine va deține toată puterea, conform articolului 6?
3. Articolul 10 permitea țarului să intervină în problemele interne ale Moldovei?

Idei esențiale

- În secolul al XVII-lea, cele trei țări române au avut parte de mai multă autonomie în raport cu Imperiul Otoman, fapt ce explică stabilitatea și lungimea anumitor domnii.
- Spre sfârșitul secolului al XVII-lea, spațiul istoric românesc a ajuns obiect de dispută între trei imperii: otoman, austriac și rus.
- Domnii români au fost nevoiți să ducă o „politică de echilibru”, care, în final, le-a adus prea puține avantaje.
- Dimitrie Cantemir a luat calea exilului, iar Constantin Brâncoveanu a avut parte de un sfârșit tragic.

Vocabular

curuți – denumire dată participanților de diferite etnii la lupta antihabsburgică, în secolele XVII-XVIII

a mazili – a îndepărta din domnie sau din slujbă un domn, un boier; (astăzi familiar) a destitui dintr-o funcție pe cineva

stil brâncovenesc – stil arhitectonic, dezvoltat cu precădere în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, care se caracterizează prin folosirea foișoarelor și a logiilor, dar și printr-o bogată decorațiune sculptată și pictată

Știi că...

...domnul Constantin Brâncoveanu a fost decapitat la Constantinopol, la 15/26 august 1714, alături de cei patru fii ai săi și de ginerele Ianache Văcărescu?

...Dimitrie Cantemir a fost membru al Academiei de Științe din Berlin, drept recunoaștere a meritelor sale pe tărâm științific (**Fig. 2**)?

2. Iluminism și reformism: Transilvania sub Habsburgi

Cauze

Încă din secolul al XVI-lea, Habsburgii au nutrit speranța că într-o zi vor alipi Transilvania imperiului lor. Acțiunile generalului Basta, autorul moral al asasinării lui Mihai Viteazul, vizau tocmai acest deziderat, care a putut fi atins de abia spre finalul secolului al XVII-lea. În 1683, turcii au fost învinși cu sprijinul polonezilor,

sub zidurile Vienei, iar în 1686, principele Mihail Apafi a încheiat Tratatul de la Viena prin care a acceptat protecția împăratului. Au urmat o serie de măsuri care au condus la ocuparea Transilvaniei de către Habsburgi, recunoscută de Imperiul Otoman prin Tratatul de Pace de la Karlowitz (1699).

Fapte

Principiile de organizare ale Transilvaniei în cadrul Austriei au fost stabilite în 1691 prin *Diploma leopoldină*. Aceasta menținea privilegiile ungarilor, sașilor și secuilor în raport cu populația majoritară românească, și păstra sistemul celor patru confesiuni recepte (acceptate): catolică, calvină, luterană și unitariană. Așadar, se continua sistemul medieval care-i discrimina pe cei mai vechi și mai numeroși locuitori ai Transilvaniei. Însă autoritățile imperiale, confruntate cu ostilitatea celor trei națiuni privilegiate, au încercat să-i câștige de partea lor pe români. Încă din 1692, împăratul Leopold a oferit clerului ortodox aceleași drepturi ca celui catolic, cu condiția să accepte unirea cu Roma. Propunerea a fost acceptată de Sinodul de la Alba Iulia din 1697. Astfel, în 1698, Mitropolitul Atanasie Anghel împreună cu 38 de protopopi realizează Unirea cu Roma ceea ce duce la constituirea **Bisericii greco-catolice**. Majoritatea românilor au rămas ortodocși, dar unirea a avut efecte benefice pentru toți românii, fiindcă a apărut o elită greco-catolică dispusă să lupte cu argumente științifice pentru drepturile tuturor românilor. Pe de altă parte, Diploma imperială din anul 1701, care oferea greco-catolicilor drepturi egale cu celelalte națiuni, nu a fost niciodată pusă în aplicare din cauza opoziției categoriilor privilegiate.

Episcopul greco-catolic Inochentie Micu (**Fig. 1**) este primul care a militat cu hotărâre pentru acordarea drepturilor promise. În 1732, a trimis Curții de la Viena primul memoriu prin care cerea respectarea deciziilor din diploma emisă în 1701. Apoi, în 1736 a înaintat

Dietei Transilvaniei un memoriu similar, urmat de un altul în 1737, dar fără să obțină un răspuns favorabil. De aceea, s-a adresat din nou Curții imperiale în 1741, argumentând că românii sunt cei mai vechi și mai numeroși locuitori ai Transilvaniei. Tăcerea autorităților vieneze l-a determinat pe episcopul român să amenințe, în 1744, cu desfacerea unirii. În atare circumstanțe, Inochentie Micu a fost trimis în exil la Roma, iar în 1751 a fost forțat să renunțe la funcția de episcop. Avea să moară în 1768, la Roma, fără să fi obținut drepturile promise națiunii române. Cu toate acestea, acțiunile sale au inițiat lupta de emancipare a românilor ardeleni, iar argumentația sa va fi preluată și dezvoltată de o elită românească deloc dispusă să accepte nedreptatea situației în care se găsea.

Unirea cu Roma nu a fost singura modalitate prin care românii au încercat să obțină drepturi egale cu celelalte națiuni. Majoritatea țăranilor iobagi din Transilvania erau români, iar situația lor s-a agravat constant pe parcursul secolului al XVIII-lea. Această stare de fapt a dus la izbucnirea răscoalei conduse de Horea (**Fig. 2**), Cloșca și Crișan, în 1784. Horea credea că împăratul Iosif al II-lea (**Fig. 3**) va înțelege astfel suferințele iobagilor și va face reforme care să le ușureze viața. În realitate, această răscoală a fost înăbușită de trupele imperiale, iar capii săi au fost închiși la Alba Iulia. Horea și Cloșca au fost executați prin frângerea cu roata, în timp ce Crișan s-a sinucis în închisoare. Singurul câștig al acestei răscoale a fost desființarea iobăgiei, la 22 august 1785, de către împăratul Iosif al II-lea (1780-1790).

Consecințe

Ocuparea Transilvaniei de către austrieci, la sfârșitul secolului al XVII-lea, a dus la crearea unui cadru care a permis românilor să solicite anularea unei legislații medievale care menținea la periferia societății popula-

ția majoritară a provinciei. Cu toate că au fost obținute progrese mici, într-o perioadă lungă de timp, în secolul al XVIII-lea au fost puse bazele unei mișcări revendicative care își va arăta roadele în secolul următor.

Fig. 1 Episcopul greco-catolic Inochentie Micu

Fig. 2 Vasile Niculăzis și Horea, unul dintre capii răscoalei din 1784

Fig. 3 Împăratul Iosif al II-lea de Habsburg (1780-1790)

Aplicații

I. Citește sursele de mai jos și răspunde cerințelor.

A. 5. În toate cele trebuincioase, fie într-ale politicii, fie ale justiției, fie într-ale economiei, ne vom folosi de localnici transilvăneni, adică unguri, secui și sași, fără nici o legătură cu religia lor. Nici neamurile străine sau care sunt recunoscute de către noi între cele străine și nepotrivite nu vor avea întâietate la demnități și slujbe. (...) 12. În timp de pace ne vom mulțumi cu un tribut de 50 000 de taleri, însă în timp de război vom cere o contribuție de 400 000 florini renani.

Din *Diploma leopoldină*
(24 noiembrie/4 decembrie 1691)

B. Și așa ne unim acești ce-s scriși mai sus, cum toată legea noastră, slujba bisericii și călindarul, liturghia și posturile și darul nostru să stea pre loc, iară de n-ar stea pre loc acelea, nici aceste peceți să n-aibă nice o tărie asupra noastră și Vlădica nostru Atanasie să fie în cap și nime să nu-l hărbutăluiască.

Actul de unire cu Roma,
semnat în 1698

1. Pe ce națiuni urma să se sprijine stăpânirea habsburgică în Transilvania, conform sursei A?
2. Care erau obligațiile financiare ale Transilvaniei față de imperiu, după sursa A?
3. În ce condiții se realiza Unirea cu Roma, din anul 1698, potrivit sursei B?
4. Ce spune sursa B despre Mitropolitul Atanasie Anghel?

II. FIȘĂ BIOGRAFICĂ. Realizează o fișă biografică a împăratului, adept al Iluminismului, Iosif al II-lea, în care să evidențiezi: 1. Dinastia de proveniență; 2. Educația primii-

tă; 3. Ascensiunea la tron; 4. Reformele; 5. Călătoriile în Transilvania. Documentează-te cu ajutorul internetului și adaugă fișa la **portofoliul personal**.

Idei esențiale

- Instaurarea stăpânirii habsburgice în Transilvania a deschis românilor calea spre emancipare, cu condiția acceptării unirii cu Biserica catolică.
- O parte dintre români au acceptat oferta, ceea ce a dus la apariția Bisericii greco-catolice (unite).
- Drepturile promise românilor greco-catolici nu au fost niciodată acordate.
- Starea precară a iobăgimii transilvănene a dus la răscoala din anul 1784.

Vocabular

Biserica Greco-Catolică – confesiune religioasă rezultată din unirea unei părți a ortodocșilor din Transilvania cu Biserica Catolică, prin acceptarea a patru condiții, inclusiv recunoașterea supremației papale

Știi că...

...din colecțiile lui Samuel von Brukenthal, guvernator al Transilvaniei în perioada 1777-1787, a fost creat celebrul muzeu Brukenthal din Sibiu?

3. Secolul fanariot

Cauze

Asaltul otoman asupra Vienei din 1683 s-a soldat cu un eșec răsunător, iar imperiul a intrat într-o lungă perioadă de declin. În acest fel, s-a deschis Chestiunea Orientală, care va fi pe agenda marilor puteri europene până la dispariția Imperiului Otoman, după Primul Război Mondial (1914-1918). Rusia și Austria au fost

cele două forțe care au căutat să profite cel mai mult de problemele turcilor pentru a-și însuși cât mai multe teritorii deținute de aceștia. În aceste condiții, turcii au început să nu mai aibă încredere în domnii români pe care aleg să-i înlocuiască cu fanarioții. Perioada fanariotă a durat din 1711 până în 1821.

Fapte

Fanarioții erau, în general, greci din cartierul Fanar al Constantinopolului, de unde și denumirea de fanarioți. Ei obțineau tronul în schimbul unor mari sume de bani și, de obicei, s-au dovedit a fi mai obedienți decât românii. Acești domni proveneau dintr-un număr relativ restrâns de familii precum: Mavrocordat (**Fig. 2 și Fig. 3**), Ghica, Callimachi, Șuțu, Ipsilanti, Moruzi, Caragea ori Mavrogheni. Mulți au avut parte de mai multe domnii, în ambele țări. De pildă, Constantin Mavrocordat (**Fig. 3**) a domnit de șase ori în Țara Românească și de patru ori în Moldova, cumulând aproximativ 23 de ani de domnie. Durata medie a unei domnii era de circa trei ani, iar domnii aveau în raport cu Imperiul Otoman, un statut similar celui unui pașă cu două **tuiuri**.

Degradarea statutului țărilor române (**Fig. 4**) este evidentă dacă ne raportăm la armată și la obligațiile financiare față de Imperiul Otoman. Haraciul (tributul) plătit anual era de circa 133 de pungi în Moldova și 619 pungi în Țara Românească. Astfel, se remarcă o anumită stabilitate în ceea ce privește creșterea tributului. În schimb, alte obligații, precum **mucarerul** (confirmare – lb. tur-

că), o taxă de confirmare a domniei, plătită inițial la trei ani după înscăunare și, ulterior, anual, a cărei valoare o depășea pe cea a tributului. În 1761, a fost introdusă o nouă taxă numită **geaigea**. La toate acestea se adaugă diversele sume plătite înalților funcționari otomani, precum și obligațiile în natură, **zahereaua**. Românii trebuiau să furnizeze otomanilor grâu, orz, făină, ceară, vite, oi sau chereștea. Armata, pe de altă parte, a fost desființată cu desăvârșire pentru ca cele două țări să nu se mai poată împotrivi Imperiului Otoman. A fost păstrată doar o gardă în sarcina căreia cădea paza domnului.

Situația țărilor Române a fost și mai mult agravată de dese războaie austro-ruso-turce (**Fig. 1**) desfășurate și pe teritoriul lor, care au produs suferințe și pagube umane și materiale greu de calculat. Pe lângă toate acestea, războaiele au provocat și pierderi teritoriale. Oltenia a fost ocupată de austrieci, în intervalul 1718-1739. Bucovina, partea de nord-vest a Moldovei, a fost anexată Austriei în 1775, iar ținutul dintre Prut și Nistru, Basarabia, a fost atașat Rusiei, în anul 1812, prin Tratatul de Pace de la București.

Consecințe

Deși au acționat într-un climat ostil, unii dintre domnii fanarioți au fost oameni de înaltă cultură și s-au străduit să modernizeze cele două țări. De pildă, Constantin Mavrocordat a desființat **serbia** în Țara Românească (1746) și în Moldova (1749). Tot el a promovat o îndrăzneată reformă fiscală.

În plus, după 1774, principatele române au intrat, neoficial, și sub protecția Rusiei, ceea ce a dus la recuperarea treptată a unor drepturi, în raport cu puterea suzerană. Toate acestea au pregătit terenul pentru lupta de emancipare națională a românilor din secolul al XIX-lea.

Combatanți	Perioadă	Rezultat
Rusia vs. Turcia	1711	Înfrângerea Rusiei
Austria vs. Turcia	1716-1718	Înfrângerea Turciei
Rusia și Austria vs. Turcia	1735-1739	Eșec austriac/Succes rusesc
Rusia vs. Turcia	1768-1774	Înfrângerea Turciei
Rusia și Austria vs. Turcia	1787-1792	Înfrângerea Turciei
Rusia vs. Turcia	1806-1812	Înfrângerea Turciei

Fig. 1 Războaiele austro-ruso-turce din sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea, care s-au desfășurat și pe teritoriul principatelor române

Fig. 2 Nicolae Mavrocordat, primul domn fanariot din Moldova (1709-1710, 1711-1715) și din Țara Românească (1716)

Fig. 3 Constantin Mavrocordat, fiul lui Nicolae Mavrocordat, a avut parte de zece domnii în Moldova și Țara Românească în perioada 1730-1769

Fig. 4 Domnul Țării Românești, Nicolae Mavrogheni (1786-1790), la plimbare prin București într-o trăsură trasă de cerbi

Aplicații

I. Citește sursa de mai jos și răspunde cerințelor.

Art. 4 În primul articol al tratatului preliminar de pace, care s-a încheiat mai înainte, se prevedea ca hotarul dintre cele două state să fie râul Prut, de la intrarea acestuia în Țara Moldovei și până la locul în care se întâlnește cu fluviul Dunărea, iar de acolo să urmeze

malul stâng al fluviului Dunărea, până la Gura Chiliei și până la mare, iar gura amintită să fie folosită în comun de ambele părți.

Din Tratatul de Pace ruso-turc de la București (16/28 mai 1812)

1. Ce teritoriu românesc a fost cedat Rusiei prin tratatul de pace de la București?
2. Avea Turcia dreptul să cedeze un teritoriu românesc?
3. Având în vedere că Imperiul Rus a anexat un teritoriu românesc, putem crede că acesta urmărea eliberarea creștinilor din sud-estul Europei?

II. Folosind informațiile din lecție, enumeră teritoriile cucerite de Rusia și Austria de la Moldova și Țara Românească, în anii 1718, 1775 și 1812. Indică numele cuceritorului.

Idei esențiale

- La începutul secolului al XVIII-lea, pe fondul sporirii neîncrederii Imperiului Otoman în domniile românești, are loc instaurarea regimului fanariot în Țara Românească și Moldova.
- Lipsite de o politică externă independentă, dar și de forțe armate proprii, cele două țări s-au văzut transformate în teatru de război între marile puteri (Austria, Rusia și Imperiul Otoman).
- Pe toată durata sa, regimul fanariot (1711/1716-1821) s-a caracterizat printr-o fiscalitate excesivă și printr-o sporire a obligațiilor financiare către Imperiul Otoman.

Vocabular

geaigea – sumă plătită de domniile fanarioți la urcarea pe tron
mucarer – sumă de bani plătită Imperiului Otoman pentru a obține confirmarea domniei
șerbie – instituție feudală caracterizată prin starea de dependență personală a țăranului față de stăpânul feudal

tui – (coadă de cal, uneori de păun) semnul rangului unui pașă
zaherea – denumire dată proviziilor (făină, unt, miere etc.) pe care Țările Române erau obligate să le dea oștilor otomane

Știi că...

...în cadrul războaielor împotriva Turciei, armata rusă a fost ajutată în repetate rânduri de voluntari români conduși de personalități, precum Ion Udre, Pavel Vizirean sau Tudor Vladimirescu?

În 1791, un grup de intelectuali români din Transilvania duce mai departe munca episcopului Inochentie Micu, redactând petiția intitulată *Supplex Libellus Valachorum* (Petiție pentru libertățile românilor – lb. latină). Din acest grup de intelectuali, cunoscut sub numele de Școala Ardeleană, au făcut parte nume de referință ale culturii române, precum: Samuil Micu (nepotul lui Inochentie Micu), Gheorghe Șincai (Fig. 1), Petru Maior, Ioan Piuariu-Molnar și Iosif Meheși. Documentul reprezintă primul program politic complex din întreg spațiul românesc. El viza emanciparea românilor din Transilvania prin următoarele măsuri progresiste: eliminarea denumirii jignitoare de *tolerați*; tratarea românilor așa cum erau tratați ungurii, sașii și secuii; reprezentarea națiunilor în organele de conducere ale Transilvaniei, proporțional cu numărul acestora; folosirea denumirilor mixte pentru acele orașe și regiuni în care românii erau majoritari.

Actul cu accente profund iluministe nu a apărut întâmplător în 1791. În 1790, după moartea lui Iosif al II-lea opera reformatoare a acestui împărat a fost anulată de urmașul său, Leopold al II-lea (1790-1792). Așadar, cele mai reprezentative nume ale Școlii

Ardelene au intervenit pentru a sprijini menținerea și continuarea reformelor monarhului luminat Iosif al II-lea. Românii numărau, conform recensământului din 1787, peste un milion de persoane, dintr-un total de 1.7 milioane de locuitori câți avea Marele Principat al Transilvaniei. Totodată, ei erau și cei mai vechi locuitori ai Transilvaniei, vorbitori ai unei limbi neolatine, care-i lega de Imperiul Roman.

Versiunea finală a petiției a fost terminată la Oradea și expediată la Viena, la 28 martie 1791. După cum era de așteptat, împăratul a trimis-o Dietei de la Cluj, pentru a o dezbate și a da un răspuns. Dieta a avut o atitudine ostilă față de cererile îndreptățite ale românilor, pe care le-a respins în bloc.

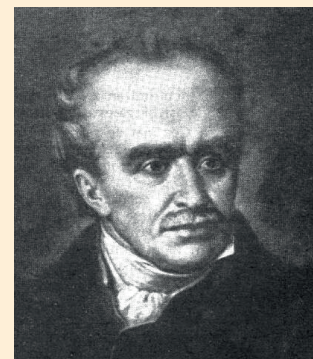

Fig. 1 Gheorghe Șincai (1754-1816), istoric, filolog, traducător și scriitor, teolog, reprezentant de seamă al Școlii Ardelene

Aplicații

DISCURS. Imaginează-ți că ți se dă șansa de a ține un discurs în cadrul Dietei de la Cluj (1791), în apărarea petiției *Supplex Libellus Valachorum*. Ce argumente vei folosi pentru a-i convinge pe membrii Dietei să anuleze politica de discriminare a românilor? Găsește, cu ajutorul internetului, și alte exemple, din istoria universală, de discriminare a unor populații majoritare de către elita unei/unor minorități.

Idei esențiale

- Dezvoltarea conștiinței naționale la românii transilvăneni a fost opera unui grup de intelectuali cunoscuți sub denumirea de Școala Ardeleană.
- Membrii Școlii Ardelene, în lupta lor pentru drepturile românilor, au adus argumente, precum: latinitatea, vechimea și continuitatea poporului român în spațiul fostei provincii romane Dacia.

Vocabular

Dietă – organ politic al Transilvaniei, creat în secolul al XVI-lea, alcătuit din reprezentanți ai națiunilor privilegiate și ai confesiunilor recepte

Știi că...

...în 1792, Școala Ardeleană a trimis autorităților austriece un nou memoriu, cu același titlu, care conținea o argumentație mult mai solidă, dar care a avut aceeași soartă ca și primul?

Recapitulare

I. Completează, pe caiet, axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele enumerate, în dreptul datei potrivite.

Anexarea Bucovinei de către Imperiul Habsburgic; Dimitrie Cantemir devine domnul Moldovei; Asediul otoman asupra Vienei; Urcarea pe tronul Țării Românești a lui Constantin Brâncoveanu; Diploma leopoldină; Martiriul Brâncovenilor

1683	1688	1710	1714	1775

II. Realizează, pe caiet, legătura corectă între cauzele din coloana A și efectele din coloana B.

A

1. Constantin Brâncoveanu
2. Dimitrie Cantemir
3. Nicolae Mavrocordat
4. Inochentie Micu
5. Constantin Mavrocordat

B

- a. A desființat șerbia în Țara Românească și Moldova
- b. A creat stilul arhitectonic brâncovenesc
- c. S-a aliat cu țarul Rusiei Petru I cel Mare
- d. A inaugurat epoca fanariotă în Moldova
- e. A militat pentru drepturile românilor transilvăneni
- f. A fost unul dintre conducătorii răscoalei de la 1784

III. Întocmește enunțuri corecte din punct de vedere istoric, utilizând următorii termeni:

baroc românesc

mucarer

iobag

greco-catolic

fanariot

IV. Stabilește care dintre enunțurile de mai jos este adevărat și care este fals.

1. În Țara Românească, epoca fanariotă a început în anul 1716.
2. Organizarea Transilvaniei în cadrul Imperiului Habsburgic a fost decisă prin *Diploma leopoldină*.
3. Basarabia a fost anexată de către Rusia prin Tratatul de Pace de la București (1815).
4. Memoriul *Supplex Libellus Valachorum* a fost redactat de către reprezentanți ai Școlii Arelene.
5. Lucrarea *Descrierea Moldovei* a fost scrisă de stolnicul Constantin Cantacuzino.

V. Enumeră trei cauze și trei consecințe ale domniilor fanariote în Moldova și în Țara Românească.

I. Alege răspunsul corect.

- Mihail Apafi a semnat Tratatul de la Viena, în anul:
 - 1683
 - 1686
 - 1688
- Bătălia de la Stănilești pe Prut a avut loc în anul:
 - 1710
 - 1711
 - 1712
- Habsburgii au stăpânit Oltenia în perioada dintre:
 - 1718-1739
 - 1718-1740
 - 1718-1741
- Decizia Dietei Transilvaniei, cu privire la memoriul *Supplex Libellus Valachorum* (1791), a fost:
 - acceptare în integralitate
 - acceptare parțială
 - respingere în integralitate
- Împăratul habsburgic care a desființat iobăgia în Transilvania se numea:
 - Iosif al II-lea
 - Leopold al II-lea
 - Francisc al II-lea

II. Realizează corespondența potrivită între faptele istorice din coloana A și anii din coloana B.

A

- Tratatul de la Karlowitz
- Tratatul de la Luțk
- Mazilirea lui Constantin Brâncoveanu
- Supplex Libellus Valachorum*
- Sfârșitul perioadei fanariote

B

- 1711
- 1784
- 1791
- 1714
- 1821
- 1699

III. Asociază fiecare termen din coloana A cu termenul potrivit din coloana B. Ex. 6 – g

A

- fanariot
- Habsburgic
- Școala Ardeleană
- tratată
- răscoală

B

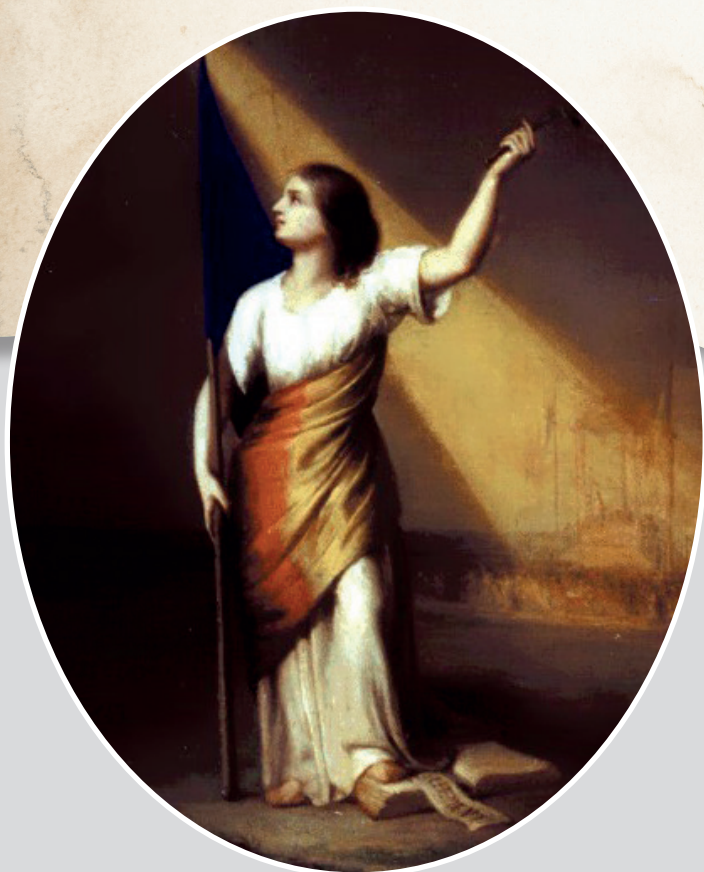
- iobagi
- București
- memoriu
- haraci
- imperiu
- baroc românesc

GRILĂ DE AUTOEVALUARE

Itemi	I	II	III
Punctaj	5 x 6 = 30 p.	5 x 6 = 30 p.	5 x 6 = 30 p.
	Punctaj maxim: 100 p.		Din oficiu: 10 p.

LUMEA ROMÂNEASCĂ PÂNĂ LA JUMĂTATEA SECOLULUI AL XIX-LEA

Unitatea VII

România rupându-și cătușele pe Câmpia Libertății
de Constantin Daniel Rosenthal

1. Românii între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare

Studiu de caz: Tudor Vladimirescu

Studiu de caz: Generația pașoptistă.
Programe și consecințe ale revoluției

Studiu de caz: Rromii – de la robie la
emancipare

Recapitulare

Evaluare

1. Români între Orient și Occident. Conservatorism și modernizare

Cauze

La începutul secolului al XIX-lea rivalitatea austro-ruso-turcă continua să amenințe dezvoltarea firească a Principatelor Române. Elita din cele două state a reacționat prin memorii adresate Rusiei și Austriei, dar

și prin dorința sinceră de modernizare după modelul occidental. Imperiul Țarist a fost puterea cea mai interesată de reformarea instituțiilor Moldovei și Țării Românești întrucât urmărea anexarea acestora.

Tapte

În anii 1828-1829, s-a desfășurat un nou război ruso-turc câștigat de către Rusia. Tratatul de Pace de la Adrianopol (2/14 septembrie 1829) avea și prevederi referitoare la Principatele dunărene: **raialele** Turnu, Giurgiu și Brăila erau înapoiate Țării Românești; lacul Brateș a reintrat în posesia Moldovei; frontiera s-a fixat pe **talvegul** Dunării; cele două țări urmau să fie conduse pe baza unor Regulamente; ocupația rusă în principate continua până la plata integrală a unei despăgubiri de război. Astfel, ocupația militară rusă s-a prelungit până în 1834, sub conducerea Contelui Pavel Kiseleff (**Fig. 1**), cel care a promovat înnoirea societății românești, cu scopul de a pregăti anexarea Principatelor Române la Imperiul Țarist.

În conformitate cu prevederile tratatului, în Moldova și Țara Românească au lucrat două comisii, sub supravegherea Rusiei și Turciei, care au redactat Regulamentele Organice, primele documente cu valoare constituțională din istoria românilor. Ele au intrat în vigoare în 1831 (Țara Românească) și 1832 (Moldova). La baza Regulamentelor organice se afla principiul separării puterilor în stat: puterea legislativă (domnul și Adunarea

obștească), puterea executivă (Domnul și Sfatul administrativ extraordinar) și puterea judecătorească (divanuri judecătorești și tribunale). S-au înființat arhivele statului, armata dar și sistemul sanitar. Cu toate că au contribuit la reformarea principatelor, din punct de vedere socio-economic Regulamentele au menținut un sistem învechit care avantaja marea boierime. Moldova și Țara Românească au fost conduse după prevederile acestor Regulamente până în anul 1858.

Sfârșitul ocupației țariste, survenit în 1834, a dus la numirea, nu la alegerea, așa cum prevedeau Regulamentele Organice, a doi domni: Mihail Sturdza (**Fig. 2**), în Moldova (1834-1849), și Alexandru Dimitrie Ghica, în Țara Românească (1834-1842). Domnul Țării Românești a fost schimbat, în anul 1842, cu Gheorghe Bibescu (**Fig. 3**), la cererea **puterii protectoare** (Rusia) și a celei suzerane (Turcia). Alexandru Dimitrie Ghica, care, printre altele, a întemeiat orașul Alexandria (Jud. Teleorman), a fost acuzat că intenționa să modifice Regulamentul Organic. Gheorghe Bibescu a fost singurul domn ales de către Adunarea Obștească Extraordinară, așa cum prevedea Regulamentul Organic.

Fig. 1 Contele Pavel Kiseleff (1788-1872), general și diplomat rus

Fig. 2 Domnul „regulamentar” al Moldovei, Mihail Sturdza (1834-1849)

Fig. 3 Gheorghe Bibescu (1842-1848), domnul ales al Țării Românești

Consecințe

Deși Regulamentele Organice erau în esență promotoare ale intereselor conservatoare, reprezentate de marea boierime, ele au permis apariția unor transformări necesare care păreau să anunțe unirea Principatelor Române. De pildă, la 1/13 ianuarie 1848, a intrat în vigoare o Convenție care desființa vama dintre Moldova și Țara Românească, punând bazele unei piețe comune.

Mai mult, au creat instituții moderne de sorginte occidentală și au arătat avantajele progresului. Toate acestea au făcut ca tot mai mulți boieri să admire puterile vestice și, prin urmare, să-și trimită fiii la studii peste hotare, mai ales la Paris. Prin consecință, românii au intrat în contact cu o civilizație superioară ale cărei principii au vrut să le transpună și pe plaiurile natale.

Aplicații

Citește sursele de mai jos și răspunde cerințelor.

A. *De este slobod aceluia ce, umblând prin casele altora, să vadă și să gândească la a sa, slobod au fost și mie, în toată călătoria ce să cuprind într-această cărticică, să gândesc nu la casa, ci la patria mea. (...) Și de este sădită firește în om pofta a avea orice lucru bun vede la altul și fără de a-l răpi de la acela, să se silească, de nu-l are, să-l câștige, iar de îl are rău, să-l prefacă în bun.*

Dinicu Golescu, *Însemnare a călătoriei mele* (1826)

B. *Art. 371 – Începutul, religia, obiceiurile și cea de un fel limbă a sălășuitorilor într-aceste două prințipaturi, precum și cele deopotrivă trebuințe sunt îndestule elementuri de o mai de aproape a lor unire, care până acum s-au fost poprit și s-au zăbovit.*

Din Regulamentul Organic al Țării Românești (1831)

1. Cu ce scop a călătorit Dinicu Golescu, potrivit sursei A?
2. Care este datoria oricărui om cu vederi progresiste, conform sursei A?
3. Care sunt argumentele pentru care Moldova și Țara Românească ar trebui să se unească, conform sursei B?
4. De ce nu s-a făcut unirea până atunci?
5. Care dintre cele două surse exprimă un punct de vedere oficial? Dar personal?

Idei esențiale

- Începutul secolului al XIX-lea a fost marcat de rivalitatea dintre marile puteri ale Europei, fapt ce a influențat și dezvoltarea Principatelor Române.
- După un nou conflict ruso-turc (1828-1829), cele două principate și-au recăpătat o serie de drepturi în raport cu Înalta Poartă și au ajuns să fie conduse pe baza Regulamentelor Organice, documente cu valoare constituțională.
- Regulamentele Organice au permis, în ciuda faptului că reprezentau interesele mării boierimi, care, deseori, se împlăteau cu cele ale turcilor și rușilor, apariția unor transformări care aveau să anunțe unirea celor două principate.

Vocabular

protectorat – formă de dependență politică a unui stat față de un alt stat, stabilită în baza unei convenții prin care statul protector conduce politica externă a statului protejat

raia – teritoriu ocupat și administrat direct de autoritățile militare turcești

talveg – linie care unește punctele cele mai adânci ale unui curs de apă (râu, fluviu) sau ale unei văi

Știi că...

...în 1831, Moldova și Țara Românească au fost lovite de o epidemie de holeră, boală adusă de trupele ruse, care a secerat mii de vieți?

...în București, un parc și un important bulevard poartă și astăzi numele contelui Kiseleff?

Criza din interiorul Imperiul Otoman s-a accentuat la începutul secolului al XIX-lea, ceea ce a impulsionat lupta de eliberare națională a popoarelor din Europa de Sud-Est. În acest context, s-a înființat la Odessa (1814), în Rusia, o organizație secretă greacă, numită **Eteria**, cu scopul inițierii unei revolte antiotomane. Imperiul țarist voia să profite de problemele Înaltei Porți pentru a-și extinde influența în Balcani, de aceea a permis apariția Eteriei pe teritoriul său.

Conducătorul Eteriei era Alexandru Ipsilanti (**Fig. 2**), fiul unui fost domn fanariot, care și-a folosit legăturile din Principatele Române pentru a-i atrage de partea lor și pe români. Boierimea din Țara Românească l-a desemnat pe Tudor Vladimirescu (**Fig. 1**) pentru ridicarea poporului la arme, iar decesul domnului Alexandru Șuțu (ianuarie 1821) a oferit momentul propice pentru ducerea la îndeplinire a planului. La 15/27 ianuarie 1821, Tudor Vladimirescu a semnat, cu fruntașii eteriști din București, un acord în care erau stipulate obligațiile ambelor părți. Apoi, Tudor s-a deplasat spre nordul Olteniei, unde, la 23 ianuarie/4 februarie, avea să lanseze *Proclamația de la Padeș*, chemare la luptă împotriva clasei politice pentru realizarea unor reforme extrem de necesare. Acest eveniment marchează începutul Revoluției române de la 1821. La 16/28 februarie 1821, a fost redactat un document mai cuprinzător, *Cererile norodului românesc*, care preciza scopurile profunde ale revoluției.

În scurt timp, în jurul lui Tudor s-a strâns o armată de câteva mii de panduri, iar dinspre Rusia, au intrat

în Moldova eteriștii, la 22 februarie/6 martie 1821. Însă a doua zi, Congresul Sfintei Alianțe de la Laibach a condamnat cele două **mișcări revoluționare**, ceea ce deschidea calea unei intervenții otomane. Totuși, oastea lui Tudor Vladimirescu a mășăluit spre București, unde a intrat la 21 martie/2 aprilie 1821. **Dezavuarea** celor două mișcări de către Sfânta Alianță a provocat divergențe între Tudor Vladimirescu și Alexandru Ipsilanti, mai ales că cel dintâi a intrat în negocieri cu turcii, care la 1/13 mai au pătruns în Moldova și Țara Românească. În aceste condiții, el ordonă retragerea spre nordul Olteniei, unde avea de gând să organizeze rezistența. La 21 mai/2 iunie, Tudor a fost ridicat de eteriști, din tabăra de la Golești, sub acuzația de colaborare cu turcii. Aceștia l-au asasinat pe liderul revoluției din Țara Românească, la 27 mai/8 iunie 1821, undeva lângă Târgoviște.

Rămasă fără carismaticul său conducător, oastea pandurilor s-a destrămat, iar părți din ea au colaborat cu eteriștii împotriva turcilor, fără să obțină vreun succes notabil. După înfrângerea de la Drăgășani (**Fig. 3**), rezistența a devenit inutilă, iar Alexandru Ipsilanti a fugit în Transilvania. Cu toate că revoluția română de la 1821 s-a soldat cu un eșec, turcii, care nu mai aveau încredere în fanarioți, au decis să pună în fruntea celor două țări domni pământeni. Astfel, în 1822, la conducerea Țării Românești a ajuns Grigore al IV-lea Ghica, iar în Moldova a fost numit Ioniță Sandu Sturdza.

Fig. 1 Tudor Vladimirescu (1780-1821), conducătorul Revoluției române de la 1821

Fig. 2 Alexandru Ipsilanti (1792-1828), liderul mișcării eteriste

Fig. 3 Bătălia de la Drăgășani (7/19 iunie 1821)

Aplicații

I. Citește sursele de mai jos și răspunde cerințelor.

A. *Fraților lăcuiitori ai Țării Românești, veri de ce neam veți fi! Nici o pravilă nu oprește pe om de a întâmpina răul cu rău! Șarpele, când îți iasă înaintea, dai cu ciomagul de-l lovești, ca să-ți aperi viața, care mai de multe ori nu se primejduiește din mușcarea lui! Dar pre bălaurii care ne înghit de vii, căpeteniile noastre zic, atât cele bisăricești, cât și cele politicești, până când să-i suferim a ne suga sângele din noi? Până când să le fim robi?*

Din *Proclamația de la Padeș*
(23 ianuarie/4 februarie 1821)

1. Cui i se adresează autorul sursei A?
2. Vorbește sursa A despre dreptul poporului la autoapărare? Dacă da, extrage citatul care-ți susține punctul de vedere.
3. Ce fac politicienii și capii bisericii, conform sursei A?

B. *Toate dregătoriile țării, atât cele politicești, cât și cele bisericești, de la cea mai mare până la cea mai mică, să nu se mai orânduiască prin dare de bani, pentru ca să poată lipsi jafurile din țară. Asemenea și toate dările preoțești să scază, după cuviință. Și preoți cu dare de bani să nu mai facă, ci numai care va fi destoinic și unde face treabă. (...) Caftane cu bani să înceteze cu totul de a se mai face, ci numai după slujbă.*

Din *Cererile norodului românesc*
(16/28 februarie 1821)

4. Cum propune sursa B să se facă numirile pe funcții?
5. Ce spune sursa B despre preoți?
6. Cum se numește fapta prin care se oferă bani pentru a obține foloase necuvenite? Țara noastră se confruntă cu acest fenomen și astăzi?

II. **Jurnal cu dublă intrare.** Citește textul lecției și completează tabelul de mai jos.

Ce informație/pasaj te-a impresionat?	De ce?

Ideii esențiale

- Profitând de criza din Imperiul Otoman, la începutul secolului al XIX-lea s-a intensificat lupta de eliberare națională a popoarelor din sud-estul Europei (sârbi, greci, români).
- În Țara Românească, în acord cu eteriștii, s-a declanșat revoluția sub conducerea lui Tudor Vladimirescu.
- În 1822, Imperiul Otoman a decis să numească domni români în cele două principate, deoarece, de această dată, nu mai avea încredere în greci.

Vocabular

Eteria – societate secretă grecească constituită în 1814, la Odessa, în Rusia, în vederea organizării luptei antiotomane
dezavuare – dezaprobare, desolidarizare

mișcare revoluționară – acțiune care urmărește o schimbare fundamentală a instituțiilor politice, a structurii sociale, a conducătorilor și ideologiilor unei societăți

Știi că...

...arestarea lui T. Vladimirescu n-ar fi fost posibilă fără trădarea a doi dintre căpitaniii săi, Dimitrie Macedonschi și Hagi Prodan?

...în cadrul armatei eteriste se găsea un „batalion sacru” compus din vlăstare ale unor importante familii de greci, care a fost distrus de turci în Bătălia de la Drăgășani (7/19 iunie 1821)?

La începutul anului 1848, Europa a fost cuprinsă de un val revoluționar fără precedent. Izbucnită în Regatul celor două Sicilii, revoluția s-a extins cu repeziciune în Franța, statele germane și în cele italiene, în Imperiul Habsburgic, dar și în Moldova și Țara Românească. Toate aceste mișcări revoluționare au avut scopuri specifice, dar pot fi identificate și scopuri comune, precum lupta împotriva absolutismului și crearea unei Europe a statelor naționale. Pentru toate acestea, anul 1848 a rămas în memoria colectivă sub denumirea de „Primăvara popoarelor”, fiindcă popoarele s-au trezit la viață cerând democrație și drepturi naționale.

Generația pașoptistă, care a organizat Revoluția de la 1848 din Moldova, Transilvania și Țara Românească, era compusă din tineri intelectuali, dintre care mulți cu studii în străinătate, în special la Paris, dornici să dea patriei lor o înfățișare modernă. Aceștia și-au riscat siguranța, averea și chiar viitorul pentru propășirea spirituală și materială a poporului român. Proiectul politic numit România este opera cea mai de preț a **pașoptiștilor**.

Moldova a fost regiunea în care a fost pornită prima revoluție din spațiul românesc. La 27 martie/8 aprilie 1848 a avut loc o mare adunare la Hotelul Petersburg din Iași la care au participat, printre alții, Alexandru Ioan Cuza și Vasile Alecsandri (**Fig. 1**). Liderii Revoluției

au redactat, pe 28 martie/9 aprilie, documentul programatic, în 35 de puncte, *Petițiunea-proclamație*, care a fost înaintat domnului Mihail Sturdza. Acesta a refuzat să accepte documentul și a dispus arestarea liderilor. Astfel, se pune capăt Revoluției din Moldova. Însă revoluționarii moldoveni aflați în exil au redactat două documente programatice extrem de importante: *Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei* (Brașov, mai 1848) și *Dorințele partidei naționale în Moldova* (Cernăuți, august 1848). În cadrul acestora erau fixate în mod explicit obiectivele naționale.

Transilvania a cunoscut o situație diferită. Parte a Imperiului Habsburgic, confruntat cu mai multe mișcări revoluționare, Transilvania a devenit scena înfruntărilor dintre români și intransigenții revoluționari maghiari. Între 3/14 și 5/17 mai 1848 s-a desfășurat a doua Adunare Națională de la Blaj, pe Câmpia Libertății, cu participarea unor figuri reprezentative din Moldova și Țara Românească. A fost redactată *Petițiunea națională* (16 articole) prin care se cerea ca națiunea română să aibă drepturi egale cu celelalte națiuni din Transilvania. Fără să țină cont de cererile firești ale românilor, Dieta de la Cluj a decis alipirea Transilvaniei la Ungaria (18/30 mai 1848). Confrunțați cu ofensiva armatei revoluționare maghiare, în toamna anului 1848, românii din Transilvania s-au organizat din punct de vedere militar sub conducerea unor lideri ca Axente Sever, Iovian Brad și Avram Iancu. Izbucnirea războiului civil dintre austrieci și maghiari i-a determinat pe români să sprijine Curtea de la Viena, în speranța că vor primi drepturile mult așteptate. Însă înfrângerea revoluției maghiare, în urma intervenției ruse (Capitularea de la Șiria, 1/13 august 1849), nu a dus la materializarea promisiunilor austriece.

Țara Românească a fost cuprinsă de Revoluție la 9/21 iunie 1848, cu ocazia Adunării de la Islaz (Jud. Romanați) unde a fost citită mulțimii *Proclamația de la Islaz*, programul revoluției muntenești, redactat de Ion Heliade Rădulescu (**Fig. 2**). Revoluția a izbucnit și la București, la 11/23 iunie 1848, iar domnul Gheorghe Bibescu a recunoscut guvernul revoluționar, dar, ulterior, a abdicat și a fugit la Brașov. În contextul astfel creat, țara a fost administrată de către revoluționari până în

Fig. 1 Vasile Alecsandri, unul dintre liderii Revoluției din Moldova de la 1848

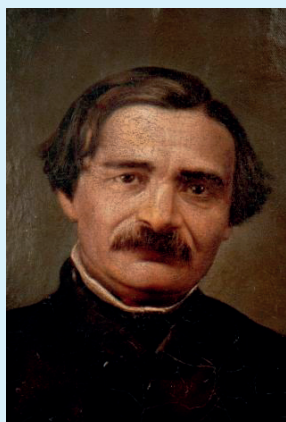

Fig. 2 Ion Heliade Rădulescu, figură marcantă a Revoluției de la 1848 din Țara Românească

septembrie 1848, când revoluția a fost înăbușită prin intervenția trupelor ruse și otomane. La 13/25 septembrie 1848, a avut loc lupta din Dealul Spirii, unde o companie de pompieri, comandată de locotenentul Pavel Zăgănescu, s-a opus cu eroism turcilor.

Deși Revoluția română de la 1848 s-a derulat în etape distincte (Moldova, Transilvania și Țara Românească),

aceasta a avut un caracter unitar, datorită cererilor comune. Revoluționarii din cele trei regiuni istorice românești au colaborat intens, și-au coordonat mișcările și au făcut schimb de idei. În acest context, la nivel colectiv, s-a conturat ideea realizării României moderne, idee care nu a dispărut odată cu înfrângerea Revoluției. Mulți dintre liderii revoluționari au continuat să lupte din exil pentru cauza națiunii române.

Aplicații

Citește sursele de mai jos și răspunde cerințelor:

A. 1. Sfânta păzire a Regulamentului în tot cuprinsul său și fără nici o răstălmăcire. 2. Secarea corupției prin pravile înadins făcute și a abuzurilor ce izvorăsc din acea corupție. 3. Siguranța personală, adecă nimeni să nu poată fi pedepsit decât pe temeiul legilor și în urma unei hotărâri judecătorești. Fieștecare arestat să fie înfățișat în vreme de 24 de ceasuri dinaintea tribunalului competente.

Petițiunea-proclamație (Iași, 28 martie/9 aprilie 1848)

1. Cum interpretezi primul articol din sursa A? La ce regulament se referă?
2. Ce prevede sursa A, referitor la corupție și siguranța personală?

B. 1. Independența sa administrativă și legislativă pe temeiul tratatelor lui Mircea și Vlad V, și neamestec al nici unei puteri din afară în cele din întru ale sale. 2. Egalitatea drepturilor politice. 3. Contribuție generală. (...) 5. Domn responsabil, ales pe cinci ani, și căutat în toate stările societății.

Proclamația de la Islaz (9/21 iunie 1848)

3. Ce statut reclamă sursa B pentru Țara Românească? Cum interpretezi art. 2 și 3?
4. Conform art. 5 din sursa B, Țara Românească urma să fie o monarhie sau o republică?

Ideii esențiale

- Parte a Revoluției europene din 1848-1849, Revoluția din spațiul românesc a ilustrat ideea de națiune, precum și dorința de schimbare profundă a „generației pașoptiste”.
- În spațiul românesc au izbucnit trei revoluții, în Moldova, Transilvania și Țara Românească.
- Cele trei revoluții au avut cauze și revendicări proprii, dar se pot identifica și cauze și aspirații comune, care au fuzionat într-un proiect național, în trei etape: unirea, independența și crearea statului național-unitar.

Vocabular

pașoptist – persoană care aparține generației participanților la Revoluția de la 1848 din Țările Române și care a susținut ideile ei

răstălmăcire – interpretare eronată a unor idei, cuvinte, texte; denaturare

Știi că...

...revoluționarii din Țara Românească au constituit o armată de voluntari sub conducerea lui Gheorghe Magheru?

...Avram Iancu a fost supranumit de români „cărișorul munților”?

Studiu de caz

Rromii – de la robie la emancipare

Din câte cunoaștem, rromii au sosit din India în valuri succesive, în intervalul de timp cuprins între secolele al IX-lea și al XIV-lea. Această populație nomadă s-a răspândit treptat în Europa. Traseul pe care l-au urmat i-a dus și în Imperiul Bizantin, unde au căpătat numele după care au fost cunoscuți multă vreme, țigani, care pare să provină din grecescul *athinganos*, ce desemna o sectă considerată eretică. Deci, termenul pare să indice o populație diferită, marginalizată. Ei sunt menționați în Țara Românească în anul 1385, într-un document emis de domnul Dan I (1385-1386). Apoi, apar și în Transilvania, în anul 1400 și în Moldova, în timpul lui Alexandru cel Bun (1414). De la bun început, ei au fost menționați în documente cu statutul de robi, fără să știm cu certitudine cum s-a ajuns la această situație sau de ce.

În linii mari, rromii din Moldova și Țara Românească se împărțeau în trei categorii de robi: cei deținuți de domn, de mănăstiri și de boieri. În anumite condiții, unii robi au ajuns să fie eliberați, după cum ne indică anumite izvoare scrise. De obicei, rromii erau folosiți la munci refuzate sau considerate nedemne de marea masă a populației, ceea ce a contribuit decisiv la excluderea lor (Fig. 1).

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, ideile progresiste și-au făcut loc și în Principatele Române, ceea ce a făcut să se pună în discuție eliberarea robilor rromi. În Moldova, la inițiativa domnului Mihail Sturdza, Adunarea Obștească a decis eliberarea robilor deținuți de mănăstiri (1844), dar și a celor aflați în posesia statului. În Țara Românească, guvernul provizoriu a decretat la 26 iunie/8 iulie 1848 eliberarea rromilor robi ai boierilor, dar înfrângerea revoluției a întârziat materializarea acestui obiectiv. De abia, la 10/22 decembrie 1855 s-a adoptat legea prin care s-a abolit regimul de sclavie în care erau ținuți rromii din Moldova. La fel au procedat și autoritățile Țării Românești care au pus capăt robiei rromilor la 8/20 februarie 1856. Emanciparea rromilor s-a realizat prin despăgubirea foștilor proprietari.

Fig. 1 Corturi ale populației rrome nomade. Pictură de Nicolae Grigorescu

Aplicații

Citește sursa de mai jos și răspunde cerințelor.

A se desființa robia de pe pământul românesc, cu despăgubirea numai acelor ce ar cere-o. Un stat constituțional cu robi ar fi o monstruozitate. Dezrobirea țiganilor statului și a mănăstirilor rostită de Adunarea Obștească, în anii trecuți, trage de la sine și dezrobirea țiganilor particulari; căci un princip nu poate să fie primit de bun pentru unii, și aruncat de rău pentru alții.

Dorințele Partidei Naționale în Moldova (Cernăuți, august 1848)

1. Cum, unde și de ce trebuie să se desființeze robia, potrivit sursei istorice?
2. Cum ar fi fost un „stat constituțional cu robi”, în viziunea autorilor sursei? De ce?

Idei esențiale

- De la bun început, rromii apar în documente menționați cu statutul de robi (ai domnului, ai mănăstirilor, ai boierilor).
- Robii rromi din Principatele Române au fost eliberați în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cu despăgubirea foștilor proprietari.

Vocabular

rob – persoană aflată în dependență totală față de cineva și obligată să muncească pentru acea persoană

Știi că...

...termenul „rrom” a fost introdus, după Revoluția din 1989, pentru a înlocui cuvântul „țigan”, care dobândise o conotație jignitoare?

I. Completează, pe caiet, axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele enumerate în dreptul datei potrivite.

*Poarta renunță la domniile fanariote; Izbucnește revoluția condusă de Tudor Vladimirescu;
Tratatul de Pace de la Adrianopol; Petițiunea-Proclamație; Capitulara de la Șiria;
Eliberarea robilor rromi (țigani) din Țara Românească*

1821	1822	1829	1848	1856

II. Realizează, pe caiet, legătura corectă între personalitățile din coloana A și faptele din coloana B.

A

1. Tudor Vladimirescu
2. Conte Kiseleff
3. Vasile Alecsandri
4. Avram Iancu
5. Mihail Sturdza

B

- a. A ordonat arestarea revoluționarilor din Moldova
- b. A condus rezistența românească din Munții Apuseni
- c. Guvernator al Principatelor Române (1829-1834)
- d. Conducător al revoluției de la 1821
- e. Revoluționar român de la 1848 originar din Moldova
- f. Domn al Țării Românești din 1842

III. Întocmește enunțuri corecte din punct de vedere istoric, utilizând următorii termeni:

eterist

Regulament Organic

divan

pașoptist

rob

IV. Stabilește care dintre enunțurile de mai jos este adevărat și care este fals.

1. Mișcarea eteristă și revoluția lui T. Vladimirescu au fost dezavuate de Sfânta Alianță.
2. Tratatul de la Adrianopol a înapoiat Dobrogea Țării Românești.
3. Regulamentele Organice au fost folosite până în 1866.
4. Lupta din Dealul Spirii a fost câștigată de către români.
5. Românii transilvăneni au primit drepturi naționale după Revoluția de la 1848-1849.

V. Enumeră trei cauze și trei consecințe ale Revoluției românești din Transilvania (1848-1849).

I. Alege răspunsul corect.

- Tudor Vladimirescu a fost asasinat de către:
 - panduri
 - eteriști
 - otomani
- Ioniță Sandu Sturdza a devenit domn al Moldovei în anul:
 - 1820
 - 1821
 - 1822
- În anul 1834, Mihail Sturdza a ajuns pe tronul Moldovei:
 - numit
 - ales
 - în calitate de moștenitor
- Prin Tratatul de Pace de la Adrianopol, a fost inaugurat statutul juridic de:
 - protectorat rusesc
 - suzeranitatea otomană
 - protectoratul austriac
- Documentul programatic al Revoluției de la 1848 din Țara Românească s-a numit:
 - Petiția Națională*
 - Proclamația de la Islaz*
 - Petițiunea-proclamație*

II. Realizează corespondența potrivită între faptele istorice din coloana A și anii din coloana B.

A

- Dieta decide anexarea Transilvaniei la Ungaria
- Eliberarea robilor rromi din Moldova
- Capitularea armatei revoluționare maghiare
- Intrarea în vigoare a Regulamentului Organic în Moldova
- Înapoierea raialelor Turnu, Giurgiu și Brăila

B

- 1849
- 1834
- 1832
- 1855
- 1829
- 1848

III. Completează, pe caiet, spațiile goale din enunțurile de mai jos, cu informația istorică potrivită.

- În 1821, la conducerea Eteriei se găsea _____.
- În 1829, frontiera dintre Principatele Române și Turcia a fost stabilită pe _____.
- În intervalul 1829-1834, Principatele Române s-au aflat sub ocupația _____.
- Documentul *Prințiipiile noastre pentru reformarea patriei* a fost redactat de revoluționarii _____.
- Eliberarea robilor rromi din Principatele Române s-a făcut prin _____ foștilor proprietari.

GRILĂ DE AUTOEVALUARE

Itemi	I	II	III
Punctaj	5 x 6 = 30 p.	5 x 6 = 30 p.	5 x 6 = 30 p.
	Punctaj maxim: 100 p.		Din oficiu: 10 p.

ROMÂNIA MODERNĂ

Unitatea **VIII**

Stema Principatelor Unite

Coroana de oțel a lui Carol I

A.I. Cuza, domn al Principatelor Unite ale Moldovei și Țării Românești (1859-1866)

1. Formarea statului român modern:
domnia lui Alexandru Ioan Cuza

2. Regatul României – Carol I

Studiu de caz: Constituția din 1866

Studiu de caz: Războiul de Independență

Studiu de caz: Opțiuni politice în România modernă

Studiu de caz: Cultura în spațiul românesc

Recapitulare

Evaluare

1. Formarea statului român modern: Domnia lui Alexandru Ioan Cuza

Cauze

Un obiectiv important al proiectelor politice românești, acela al constituirii unui stat român, a fost realizat odată cu dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza. Cerută la 1848, dorința de unire a românilor a fost susținută de revoluționarii români în exil, care

știau că, fără suportul unora dintre marile puteri, nu pot avea succes și că unirea trebuia făcută în etape. Problema unirii Principatelor Române este adusă în discuția Marilor Puteri întrunite la **Congresul de la Paris în 1856**.

Fapte

Congresul de la Paris (Fig. 1) este convocat la sfârșitul Războiului Crimeii (1853-1856), un nou conflict desfășurat între Rusia și Imperiul Otoman, sprijinit de Franța, Marea Britanie și Sardinia, încheiat cu înfrângerea Rusiei. În timpul tratatelor de la Paris, Franța a cerut unirea Principatelor Române sub un prinț străin și astfel problema românească a devenit problemă europeană. Prin **Tratatul de la Paris**, se stabileau următoarele: menținerea suzeranității otomane, dar înlocuirea protectoratului singular al Rusiei cu garanția colectivă a Marilor Puteri, liberatea navigației și a comerțului pe Dunăre, retrocedarea spre Moldova a județelor din sudul Basarabiei, Cahul, Bolgrad și Ismail, și consultarea românilor în problema unirii Principatelor.

Adunările ad-hoc (Fig. 2) s-au desfășurat în 1857, au avut caracter consultativ și reprezentativ și au adoptat rezoluții aproape identice, care exprimau dorințele generale ale românilor: unirea Moldovei cu Țara Românească într-un singur stat, sub numele de România, prinț ereditar dintr-o dinastie domnitoare a Europei, ai cărui urmași să fie crescuți în religia țării, respectarea drepturilor și autonomiei noului stat, neutralitatea pământului Principatelor, adunare obștească reprezentativă.

În 1858, Marile Puteri, întrunite în **Conferința de la Paris** au luat act de rezoluțiile adunărilor ad-hoc și au ajuns la un compromis, semnând **Convenția de la Paris** prin care se stabilea crearea unei uniuni numite „Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei”. Principatele urmau să aibă fiecare câte un domn (român, nu străin), câte o adunare legislativă, câte un guvern și câte o capitală și doar două instituții comune situate la Focșani: Comisia Centrală, cu rol de a alcătui legile comune și Înalta Curte de Casație și Justiție, for judecătoresc suprem al ambelor țări. Se acceptau unele elemente de

unitate (spre exemplu, egalitatea tuturor moldovenilor și muntenilor în fața legilor, posibilitatea de a fi aleși în funcții publice în oricare din cele două țări).

Dubla alegere a lui Cuza

Acest act nici nu înfăptuia unirea, dar nici nu o împiedica în mod expres. Prin urmare, românii au pus Marile Puteri în fața *faptului împlinit*. Adunările electiv de la Iași și București au ales la 5/17 ianuarie 1859, în Moldova, și la 24 ianuarie/5 februarie 1859, în Țara Românească, același domn, pe Alexandru Ioan Cuza.

Domnia lui Alexandru Ioan Cuza (1859-1866)

Domnia lui Alexandru Ioan Cuza a avut două perioade distincte. În prima perioadă, 1859-1862, a luptat pentru recunoașterea dublei alegeri și pentru realizarea și acceptarea unirii depline. În urma unor eforturi diplomatice, Marile Puteri l-au recunoscut pe Cuza domn și la Iași și la București, încă din 1859. A continuat prin unificarea tuturor instituțiilor, a legislației, a cursului monetar, a simbolurilor naționale. În 1861, la Conferința puterilor garante de la Constantinopol, a fost recunoscută unificarea instituțiilor legislative și administrative și s-a recunoscut unirea numai pe timpul domniei lui Cuza.

În ianuarie 1862, la București, se întruneau primul guvern unic și prima adunare unică a României.

În cea de-a doua etapă a domniei sale, Cuza s-a aplecat spre realizarea marilor reforme. Un rol important în adoptarea reformelor a avut guvernul condus de Mihail Kogălniceanu. Astfel au fost adoptate legi care vizau domenii importante, precum *Legea secularizării averilor mănăstirești* (1863), prin care au fost trecute în proprietatea statului moșiile mănăstirilor pământene și ale celor închinatelor Locurilor Sfinte (cca 25% din suprafața țării).

O problemă importantă, cerută și ea la 1848 și rămasă nerezolvată, a fost problema agrară. Guvernul Kogălniceanu a venit cu un proiect de reformă agrară pe care adunarea dominată de conservatori l-a respins. Cuza dă **lovitura de stat** la 2/14 mai 1864: menține guvernul și dizolvă Parlamentul. A urmat elaborarea unui nou act constituțional, *Statutul Dezvoltător al Convenției de la Paris*, care modifica în sens autoritar convenția, sporea puterile domnului în detrimentul puterii legislative. Acesta este însoțit și de o nouă *Lege electorală*, prin care creștea corpul electoral prin scăderea censului.

În august 1864, este adoptată *Legea rurală*, prin care au fost împroprietăriți, în funcție de numărul de vite și cu plata unei depăgubiri față de vechii proprietari, un număr de aproximativ 500 000 de familii de țărani, cu o suprafață de circa 2 milioane de hectare de pământ.

O altă reformă importantă este *Legea instrucțiunii publice* (1864) prin care era reglementat învățământul public și privat, structura sistemului de învățământ pe trei cicluri: primar, secundar, superior, iar învățământul primar devenea gratuit și obligatoriu. Crește numărul de licee și se înființează universitățile, la Iași (1860) (**Fig. 3**) și la București (1864).

Au fost instituite codurile civil, penal și comercial. Politica externă a fost activă și demnă în raport cu puterea suzerană și **puterile garante** și a urmărit cultivarea bunei vecinătăți.

Politica autoritară a lui Cuza a stârnit nemulțumire și astfel, se constituie o alianță politică îndreptată împotriva domnului – „monstruoasa coaliție” –, formată din conservatori și liberalii radicali, care avea drept scop înlăturarea domnului. La 11/23 februarie 1866, Cuza a fost obligat să abdice și la conducerea țării este numită o **locotenență domnească**.

Consecințe

Dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza a pus bazele statului român modern, consolidat printr-o politică de reforme. Instaurarea domniei autoritare, prin lovitura de

stat din mai 1864, a nemulțumit clasa politică, a determinat crearea „monstruoasei coaliții”, care a provocat, în februarie 1866, abdicarea lui Cuza și plecarea în exil.

Fig. 1 Congresul de la Paris 1856 – Edouard Louis Dubufe

Fig. 2 Divanul ad-hoc al Moldovei, 1857

Fig. 3 Universitatea din Iași (1860)

Aplicații

I. Citește, cu atenție, sursa și apoi răspunde cerințelor.

Proclamația domnitorului Alexandru Ioan Cuza cu prilejul promulgării reformei agrare (1864)

Sătenilor,

[...] Claca (boierescul) este desființată [...] de-a pururea și astăzi voi sunteți proprietari liberi pe locurile supuse stăpânirii voastre, în întinderea hotărâtă prin legile în ființă. [...] Claca și toate celelalte legături silite între voi și între stăpânii voștri de moșii, sunt desființate, prin plata unei drepte despăgubiri.

[...] Uitați dar zilele grele prin care ați trecut; uitați toată ura și toată vrajba; fiți surzi la glasul acelora care vă vor întărâta în contra stăpânilor de moșii, și în legăturile de

bună voie ce veți mai avea de aici încolo cu proprietarii, nu vedeți în ei decât pe vechii voștri sprijinitori și pe viitorii voștri amici și buni vecini. Au nu suntem toți fii ai aceleiași țări? Au pământul României nu este muma care vă hrănește pe toți?

Stăpâni liberi pe brațele și pe ogoarele voastre nu uitați mai înainte de toate că sunteți plugari, că sunteți muncitori de pământ. Nu părăsiți această frumoasă meserie, care face bogăția țării, și dovediți și în România, ca pretutindeni, că munca liberă produce îndoit decât munca silită.

Bogdan Murgescu, *Istoria României în texte*

1. Selectează informația centrală a sursei.
2. Menționează, pe baza sursei, două prevederi ale *Legii rurale* din 1864.
3. Cum explici îndemnul domnului către țărani de a avea o bună relație cu moșierii?
4. Realizează o prezentare (galerie, PPT, bandă desenată) a situației țărănimii înainte și după *Legea rurală* din 1864. Integrează, în prezentarea ta, elemente din sursă.

II. Caută informații suplimentare, în literatura de specialitate și povestiri, despre domnia și personalitatea lui Alexandru Ioan Cuza. Împreună cu un coleg, realizează un afiș în care să prezinți complexitatea personalității și epocii domnitorului Alexandru Ioan Cuza.

Idei esențiale

- În 1859, prin dubla alegere a lui Cuza se constituie statul român modern, din dorința românilor și într-un context internațional favorabil.
- Domnia lui Cuza a fost caracterizată prin acțiuni de realizare a unirii depline și o amplă politică de reforme.
- Domnia lui Cuza reprezintă tranziția spre regimul politic modern, parlamentar, constituțional.

Vocabular

adunări ad-hoc – adunări speciale, convocate în mod excepțional pentru a se pronunța în legătură cu o anumită problemă

secularizare – trecerea în patrimoniul statului a ceea ce aparține bisericii

locotenentă domnească – organ administrativ-politic ce ține locul domnului și exercită atribuțiile acestuia

lovitură de stat – acțiune rapidă care urmărește răsturnarea regimului politic existent și preluarea, prin forță, a puterii politice de către un grup de persoane

puteri garante – numele dat puterilor semnatare ale Tratatului de la Paris, care au decis actul politic al unirii din 1859

Știi că...

...Alexandru Ioan Cuza a învățat în pensionul francez al lui Victor Cuénim, în Iași, apoi și-a luat bacalaureatul în litere, la Sorbona, în 1835, diploma sa fiind semnată de François Guizot, ministrul instrucțiunii publice?

...a trăit restul vieții sale în exil la Paris, Viena, Wiesbaden și a încercat să revină în țară ca persoană privată, fără a reuși?

... în septembrie 1865, Alexandru Ioan Cuza a acordat companiei engleze Barkley-Stanisforth construirea liniei ferate București-Filaret-Giurgiu?

2. Regatul României – Carol I

Cauze

În 1866 abdicarea forțată a lui Alexandru Ioan Cuza și presiunea exercitată de unele dintre puterile garante puneau în pericol unirea. Aducerea unui prinț străin,

care să fie arbitru în viața politică internă, să crească prestigiul european al țării și să obțină independența națională, era singura soluție viabilă.

Fapte

Locotenența domnească a militat pentru aducerea unui prinț străin, prima propunere fiind Filip de Flandra. Fără garanția Marilor Puteri, acesta a refuzat. După noi căutări, propunerea a fost Carol de Hohenzollern-Sigmaringen (**Fig. 1**), propunere susținută de împăratul Franței, Napoleon al III-lea, și de regele Prusiei, Wilhelm. La 10/22 mai 1866, în urma unui **plebiscit**, Carol sosea la București, fiind întâmpinat de populație și de autorități. În aceeași zi, rostea jurământul de credință față de țară, în limba franceză, și începea o lungă domnie, de 48 de ani (1866-1914). Marile Puteri au fost puse iar în fața faptului împlinit. În octombrie 1866, în urma vizitei la Istanbul, sultanul l-a confirmat în domnie. Noua realitate politică a fost legitimată prin constituția promulgată în iulie 1866.

Carol I a fost preocupat de sporirea prestigiului dinastiei, de obținerea independenței și de modernizarea statului. Obținerea independenței a avut pentru poporul român o importanță deosebită, România intrând în rândul națiunilor complet libere ale Europei. În 1881, România se proclamă regat și Carol I este încoronat rege, la 10/22 mai 1881 (**Fig. 2**). În plan politic, primii ani au fost dificili, cu numeroase remanieri guvernamentale, Carol fiind la un pas de abdicare, în 1871. Sfătuit să renunțe la idee, a chemat la guvernare pe conservatorii conduși de Lascăr Catargiu (1871-1876), restabilind ordinea. După crearea Partidului Național Liberal și a

Partidului Conservator, Carol I a instituit **rotativa guvernamentală**, în 1895. Modernizarea societății se desfășoară în ritm alert, se creează noi întreprinderi și ramuri industriale, se încheie convenții comerciale cu Austro-Ungaria și Rusia. A fost instituit sistemul monetar național, s-au pus bazele creditului modern și a luat naștere, în 1880, Banca Națională a României (**Fig. 3**).

Agresivitatea Rusiei țariste față de România a dus la semnarea Tratatului de Alianță dintre România și Austro-Ungaria (1883), la care au aderat Germania (1883) și Italia (1888). La începutul secolului XX, politica externă se va reorienta, fapt dovedit de implicarea României în Al Doilea Război Balcanic, în 1913, alături de Serbia, Muntenegru, Grecia și Turcia, împotriva Bulgariei. Prin Pacea de la București, din 28 iulie/10 august 1913, România obține Cadrilaterul. La declanșarea Primului Război Mondial, regele Carol a convocat un **Consiliu de Coroană**, la 21 iulie/3 august 1914, la Castelul Peleş, cerând ca România să respecte Tratatul din 1883. Consiliul de Coroană a decis neutralitatea fiindcă Tratatul din 1883 avea un caracter defensiv, iar războiul a fost inițiat de Austro-Ungaria.

Regele Carol I, mâhnit și rămas singur după 48 de ani de domnie, își recunoaște înfrângerea, în scrisoarea trimisă împăratului Germaniei Wilhelm al II-lea, iar în dimineața zilei de 27 septembrie/10 octombrie 1914, se stinge, lăsând o Românie consolidată.

Fig. 1 Carol I, regele României (1881-1914)

Fig. 2 Actul proclamării regatului – 1881

Fig. 3 Bancnota aniversară: 185 de ani de la nașterea Regelui Carol I

Consecințe

Statul român modern a fost consolidat prin aducerea lui Carol I și instituirea monarhiei constituționale. A dus o politică de reforme și a sporit prestigiul internațional al statului român, prin obținerea independenței și proclamarea regatului. Regele Carol I a asigurat securitatea României printr-o alianță cu

Austro-Ungaria, Germania și Italia, iar țara noastră a jucat un rol central în stingerea crizei balcanice din anul 1913. În 1914, la începutul Primului Război Mondial, România se afla într-o poziție favorabilă, care i-ar fi putut permite formarea statului național unitar.

Aplicații

Citește, cu atenție, sursa și apoi răspunde cerințelor.

Cu toate greutățile pe care le-am întâlnit, cu toate bînuielele care s-au ridicat, mai ales la începutul domniei mele, în contra mea, expunându-mă la atacurile cele mai violente, am pășit fără frică și fără șovăire înainte, pe calea dreaptă, având nemărginită încredere în Dumnezeu și în bunul simț al credinciosului meu popor. Înconjurat și sprijinit de frunzașii țării, pentru care am avut întotdeauna o adâncă recunoștință și o vie afecțiune, am reușit să ridic, la gurile Dunării și pe Marea

*Neagră, un stat înzestrat cu o bună armată și cu toate mijloacele, spre a putea menține frumoasa sa poziție și a realiza odată înaltele sale aspirațiuni. Succesorul meu la tron primește în dar o moștenire, de care el va fi mândru și pe care o va cârmui, am toată speranța în spiritul meu, călăuzit fiind de deviza: **Totul pentru țară, nimic pentru mine.***

Testamentul Regelui Carol I

1. Precizează o dificultate întâmpinată de rege și o modalitate de depășire a acesteia.
2. Utilizând informații suplimentare, realizează o prezentare, de aproximativ o pagină, în care să surprinzi realizările domniei lui Carol I. Încearcă să surprinzi în prezentare faptul că regele Carol I, în timpul domniei sale, a confirmat deviza *Totul pentru țară, nimic pentru mine.*

Idei esențiale

- Domnia lui Carol I a reprezentat pentru România o perioadă de creștere a prestigiului internațional și de consolidare a statului român modern, prin adoptarea primei constituții și prin obținerea independenței.
- În 1881, România a fost ridicată la rang de regat, iar Carol I a fost încoronat ca rege.

Vocabular

Consiliu de Coroană – organ consultativ al regelui, care reunea principalii lideri politici; în cadrul său erau dezbătute probleme importante de politică internă și externă

plebiscit – modalitate de consultare a populației, prin Da sau Nu, asupra unei chestiuni importante pentru țară

rotativă guvernamentală – un sistem introdus de regele Carol I, în anul 1895, prin care cele două mari partide ale României din perioada modernă, Partidul Național Liberal și Partidul Conservator, alternau la guvernare

Știi că...

...regele Carol I era foarte rece cu interlocutorii săi, la audiențe le întindea unul sau două degete, uneori întreaga mână, ultima favoare acordându-se celor cu foarte mari merite?

... regele Carol I era un om foarte punctual și din acest motiv, nu de puține ori, oferea oamenilor politici ai vremii ceasuri de buzunar, drept cadou?

...omul politic care a deținut cea mai mare perioadă de timp funcția de prim-ministru, în timpul domniei lui Carol I, a fost I.C. Brătianu – 11 ani și 9 luni?

Prima constituție internă românească (**Fig. 1**) a fost adoptată de Adunarea Constituantă, **promulgată** de principele Carol și publicată pe data de 1/13 iulie 1866. Numele oficial al țării era *România* și teritoriul ei era considerat **inalienabil**. Puterile în stat emană de la națiune. Consacră principiul separației puterilor în stat. *Puterea legislativă* se exercita colectiv de către domn și Parlament, fiecare bucurându-se de inițiativă legislativă. *Puterea executivă* era încredințată domnului care o exercita prin intermediul miniștrilor, numiți și revocați de el. Domnul are **drept de veto** legislativ și rolul de a asigura stabilitatea întregului sistem constituțional, fiind deasupra partidelor. *Puterea judecătorească* se exercită de către Înalta Curte de Casație

și Justiție, curți și tribunale, ale căror hotărâri se pronunță în virtutea legii și se execută în numele domnului. Toți românii erau declarați egali în fața legii și se bucurau de largi drepturi. Votul era censitar, cetățenii fiind împărțiți în **colegii electorale**. În Articolul 7 se preciza că cetățenia română se acordă doar celor de religie creștină. Acest articol va fi modificat în 1879, la solicitarea Marilor Puteri, ca o condiție a recunoașterii independenței.

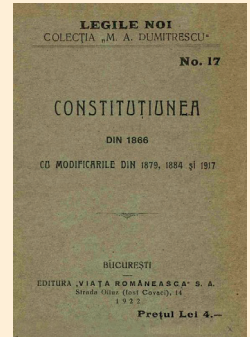

Fig. 1 Constituția din 1866

Aplicații

Citește, cu atenție, sursa și răspunde apoi cerințelor.

Constituția din 1866, în mod paradoxal, este esențialmente un document liberal. Ea limita prerogativele Domnitorului la cele ale unui monarh constituțional, prevedea o guvernare reprezentativă, îi făcea pe miniștri răspunzători pentru actele lor și consolida principiul separării puterilor. Consemna, de asemenea, pe larg, drepturile și libertățile cetățenilor, cărora le era de aici înainte garantată egalitatea în fața legii, libertatea

deplină a conștiinței, a presei, a adunărilor publice, dreptul de asociere, inviolabilitatea domiciliului și a persoanei împotriva oricăror perchezii și arestări arbitrare. (...) Constituția a garantat de asemenea drepturi depline de proprietate deținătorilor ei, declarând proprietatea „sacră și inviolabilă”, asigurând că singura cauză de expropriere ar putea fi realizarea unor servicii publice.

Keith Hitchins, *România 1866-1947*

1. Precizează, pe baza sursei date, o informație referitoare la caracterul Constituției din 1866.
2. Formulează, pe baza sursei date, un punct de vedere referitor la dreptul de proprietate, susținându-l cu două informații selectate din sursă.
3. Analizează drepturile de care se bucurau cetățenii și realizează o comparație cu drepturile și libertățile de astăzi.

Idei esențiale

- Constituția din 1866, având ca model constituția belgiană din 1831, reprezintă un moment important în consolidarea statului modern și face un pas însemnat spre o mai mare influență occidentală.

Vocabular

colegiu electoral – categorie electorală stabilită după avere sau ocupație
drept de veto -drept al unei persoane sau al unui stat de a se opune aprobării unei decizii sau a unei legi

inalienabil – care nu poate face obiectul unui act de înstrăinare
a promulga – act prin care șeful unui stat dispune publicarea și intrarea în vigoare a unui proiect de lege votat de organul legislativ

Știi că...

... conform Constituției din 1866, nu aveau drept de vot servitorii, cerșetorii, cei condamnați pentru anumite delictе, cei care nu aveau cel puțin patru clase primare și cei care nu desfășurau o activitate utilă societății, dovedită prin contribuție la bugetul țării?

După adoptarea Constituției din 1866, obiectivul fundamental rămâne obținerea independenței și realizarea unirii depline. După jumătatea secolului al XIX-lea, legăturile României cu Poarta deveniseră formale, iar suzeranitatea otomană nu mai exista decât sub raport juridic.

Principele Carol și guvernele României au făcut eforturi pentru recunoașterea pe cale diplomatică a independenței, dar aceste strădanii nu au condus la rezultatul dorit. Contextul favorabil pentru obținerea independenței a fost oferit de redeschiderea Problemei Orientale, în 1875-1876, cu lupta popoarelor din Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Serbia și Muntenegru, împotriva Imperiului Otoman. Rusia urmărește intervenția în conflict, în calitate de putere protectoare a creștinilor de pe teritoriul Imperiului Otoman, asigurându-se de neutralitatea Austro-Ungariei, care urma să primească unele avantaje. Față de lupta popoarelor balcanice, România se va declara neutră, încercând printr-o intensă activitate diplomatică să obțină recunoașterea independenței, cu atât mai mult cu cât o nouă Constituție otomană, din decembrie 1876, considera România „o provincie privilegiată a imperiului”.

În 29 septembrie/11 octombrie 1876, la Livadia (Crimeea) are loc o întâlnire între prim-ministrul român I.C. Brătianu, țarul Alexandru II și cancelarul Gorceakov, unde se va hotărî semnarea unei **convenții** militare în eventualitatea izbucnirii războiului. La 4/16 aprilie 1877, va fi semnată Convenția româno-rusă, care garanta armatei ruse libera trecere prin România, guvernul rus trebuia să suporte cheltuielile deplasării și să respecte drepturile politice și **integritatea teritorială** a României, așa cum reieșea din tratatele internaționale.

Războiul ruso-turc a început în aprilie 1877. România, într-o primă fază, nu participă la război, dar își mobilizează armata. Faptul că armata rusă trece pe teritoriu românesc va crea însă o stare conflictuală între România și Turcia, aceasta din urmă bombardând orașele românești de pe malul Dunării. Atunci, Parlamentul de la București a votat ruperea oricăror legături de dependență ale României cu Poarta. La 9/21 mai 1877, a fost proclamată independența României, printr-o moțiune votată în Camera Deputaților, în urma unui memorabil discurs al lui Mihail Kogălniceanu. Cu excepția Rusiei, Marile Puteri au privit actul cu rețineră, iar Turcia a acuzat România de rebeliune.

Operațiunile militare se desfășurau greu la sud de Dunăre din cauza sistemului de fortificații al turcilor, armata rusă fiind pe punctul de a fi învinsă la Plevna. La 19/31 iulie 1877, principele Carol primește telegrama Marelui Duce Nicolae, prin care acesta cerea ajutorul armatei române. Fără a exista o prevedere de colaborare militară în Convenția din aprilie 1877, armata română va trece Dunărea și va acorda ajutor armatei ruse. Carol I va prelua comanda operațiunilor militare la Plevna, apărată de 14 **redute**. Aceasta devenise cheia operațiunilor otomane, conduse de Osman Pașa, în Balcani. La 30 august/11 septembrie 1877 va începe asediul Plevnei și în perioada august-noiembrie 1877, armata română participă la lupte importante încheiate cu capitularea lui Osman Pașa, la 28 noiembrie/10 decembrie 1877 (**Fig. 1**).

Imperiul Otoman va accepta încheierea armistițiului, dar Rusia, dorind să profite singură de victorie, încheie o pace separată cu turcii, la San Stefano (19 februarie/3 martie 1878). Deoarece prin această pace influența Rusiei în Balcani a crescut considerabil, Marile Puteri au convocat Congresul de Pace la Berlin (iunie-iulie 1878). Prin Tratatul de la Berlin (1/13 iulie 1878), României îi era recunoscută independența, condiționată de modificarea art. 7 din Constituția din 1866. De asemenea, primea Dobrogea și Delta Dunării, dar pierdea, în favoarea Rusiei, cele trei județe din sudul Basarabiei: Cahul, Bolgrad și Ismail. Abia după respectarea acestor condiții, în februarie 1880, Marea Britanie, Franța și Rusia recunoșteau noul statut internațional al României.

Recunoașterea independenței de stat a României a avut pentru poporul român o importanță politică, economică, națională și morală. Încălcarea de către Rusia a prevederilor convenției de trecere, o Rusie tot mai agresivă la adresa României, dar și dorința monarhului au determinat reorientarea în politica externă, apropierea României de Tripla Alianță. Acțiunea politică se va materializa prin semnarea Tratatului din 1883.

Fig. 1 Atacul de la Smârdan, Nicolae Grigorescu

Aplicații

I. Citește, cu atenție, sursa și răspunde apoi cerințelor.

Rusia a voit să tragă singură foleasele victoriei și a încheiat o pace separată cu otomanii, la San Stefano, în februarie 1878. Prin acest tratat, influența și forța Rusiei în Balcani erau mai importante ca niciodată. Marile puteri, mai ales Anglia și Austro-Ungaria, au protestat și s-a încheiat, ca urmare, o nouă pace, la Berlin, de pe urma căreia echilibrul era în parte restabilit, iar profitul mai multor puteri era asigurat (...). În același timp, a fost recunoscută independența României, Serbiei și

Muntenegrului. România nu avea însă numai motive de mulțumire. După sacrificiile militare și economice, după victoriile obținute și laudate de comunitatea internațională, țara nu a fost recunoscută drept cobeligerantă (adică drept parte egală la război și la pace), iar Rusia care se angajase să apere întreg teritoriul României, ocupa din nou cele trei județe din sudul Basarabiei (Cahul, Bolgrad, Ismail), importante pentru accesul la Dunăre.

Ioan-Aurel Pop, *Istoria ilustrată a românilor pentru tineri*

1. Menționează cauza convocării Congresului de la Berlin.
2. Care sunt deosebirile între Pacea de la San Stefano și Pacea de la Berlin?
3. Precizează motivele de mulțumire și cele de nemulțumire ale României, legate de hotărârile Congresului de la Berlin.
4. Menționează motivele pentru care Anglia și Austro-Ungaria erau nemulțumite de creșterea puterii Rusiei.

II. Menționează o altă situație în care Criza orientală a oferit cadrul internațional potrivit pentru atingerea unui obiectiv național al românilor.

Ideii esențiale

- România a obținut independența ca urmare a participării la războiul din Balcani, din 1877-1878, fapt care a contribuit la consolidarea statului român modern și la întarea în rândul națiunilor complet libere din Europa, devenind stat egal în drepturi cu celelalte state.

Vocabular

convenție – înțelegere, acord între două sau mai multe state, instituții sau persoane cu privire la anumite probleme sau la anumite obiective

integritate teritorială – principiu de bază al dreptului internațional potrivit căruia fiecare stat are dreptul să-și

exercite deplin și nestingherit suveranitatea asupra teritoriului său

redută – mic fort de apărare, de formă poligonală, înconjurat de șanțuri, folosit în trecut pentru apărarea circulară

Știi că...

...Matei Eminovici, fratele poetului Mihai Eminescu, a participat la războiul de independență și pentru faptele sale de viteză a fost decorat cu ordinul „Steaua României”?

...primul film istoric românesc (**Fig. 2**), realizat în anii 1911 și 1912, a avut premiera în 1912, la cinematograful „Eforie” din București și se intitula „Independența României: Războiul Româno-Ruso-Turc 1877”, era un film mut de 120 de minute, din care s-au păstrat 82 de minute?

Fig. 2 *Independența României: Războiul Româno-Ruso-Turc 1877, secvență din film*

Studiu de caz

Opțiuni politice în România Modernă

Scena politică a României moderne a fost animată de două orientări politice, liberală și conservatoare, care în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, vor forma principalele **partide politice** ale vremii.

Partidul Național Liberal s-a înființat în mai 1875 și a avut ca lideri pe: I.C. Brătianu (1875-1891) (**Fig. 1**), Dumitru Brătianu (1891-1892), Dimitrie Sturdza (1892-1909), Ion I.C. Brătianu (1909 – 1927). Partidul se adresează prin discursul său politic burgheziei (industriași, comercianți, bancheri), liber profesioniștilor, categoriilor sociale mijlocii. Programul partidului susține respectarea legilor și a regimului constituțional, apărarea libertății personale, organizarea învățământului, a armatei, inițiativa particulară, respectarea tratatelor etc. Deviza partidului era „prin noi înșine”.

Partidul Conservator s-a înființat oficial în 1880, echilibrându-se astfel sistemul politic românesc și oferind o alternativă politică. Lideri ai partidului au fost M.C. Epureanu (1880), Lascăr Catargiu (1880-1899) (**Fig. 2**), George Grigore Cantacuzino (1899-1907), P.P. Carp (1907-1913). Partidul Conservator se adresează marilor proprietari funciari, dar și celor care erau nemulțumiți de politica liberală (intelectuali, burghezi). Deviza partidului a fost „pașii mărunți”. Partidul nu se opune

progresului, dar acesta trebuia să fie măsurat și continuu, o evoluție adaptată specificului societății românești.

În acest sens îi critică pe liberali că adoptă modele occidentale și elaborează „teoria formelor fără fond”.

Din 1895 este introdus *principiul rotativei guvernamentale*, ceea ce presupune alternanța la guvernare a celor două partide politice.

Pe scena politică din România au mai funcționat și alte formațiuni politice: **Partida Țărănească** (1882), **Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România** (1893), **Partidul Conservator-Democrat** (1908), **Partidul Național Democrat** (1910) și **Partidul Social-Democrat din România** (1910).

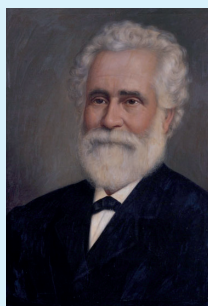

Fig. 1 I.C. Brătianu (1821-1891)

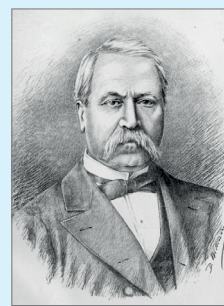

Fig. 2 Lascăr Catargiu (1823-1899)

Aplicații

Doă dintre temele dezbătute în Parlamentul României, la 1900, au fost problemele agrară și cea electorală. La aceste teme, cele două partide politice principale, s-au raportat diferit. Caută informații suplimentare și imaginează-ți o dezbateră politică referitoare la una dintre aceste teme, la care participă reprezentanți ai Partidului Național Liberal și ai Partidului Conservator.

Idei esențiale

- Principalele partide politice ale României Moderne au fost **Partidul Național Liberal** și **Partidul Conservator**, care din 1895 vor alterna la guvernare. Cele două partide sunt artizanii unor confruntări determinate de ideologia diferită și politica de ansamblu a țării, dar guvernarea lor asigură o continuitate în dezvoltarea țării.

Vocabular

partid politic – grupare de oameni cu opinii și interese politice comune (sau apropiate) care acționează pentru dobândirea și menținerea puterii politice

Știi că...

... I.C. Brătianu a lăsat fiilor săi următoarea îndrumare: „Să nu intrați în politică până nu veți face dovada că puteți avea un rol creator. De aceea, veți exercita mai întâi meseria voastră și, după ce veți realiza ceva în cariera ce ați ales, veți putea face o politică constructivă.”?

Constituirea statului român modern în 1859 a deschis noi orizonturi pentru cultura română, care cunoaște, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, o perioadă de înflorire. Cultura a fost un aspect de seamă al modernizării României, a avut un rol important în schimbarea mentalității și a orientat societatea românească spre modelul vest-european.

Atât Alexandru Ioan Cuza, cât și Carol I au asigurat deschiderea spre Occident. Majoritatea intelectualilor au făcut studii în Occident și s-au format printr-o dublă perspectivă – a moștenirii culturale românești și a noului și modernului din cultura europeană. Instituțiile culturale au făcut posibilă alinierea culturii române la cea occidentală.

Alexandru Ioan Cuza a acordat o atenție deosebită învățământului. Prin Legea instrucțiunii publice din 1864, învățământul primar devenea obligatoriu și gratuit. În 1860, la Iași, și 1864, la București, își deschid porțile universitățile. Domnia lui Carol I a contribuit semnificativ la dezvoltarea învățământului. Astfel, cu Spiru Haret (**Fig. 1**) ca ministru al educației (1897-1899, 1901-1904 și 1907-1910), a fost adoptată o nouă lege în 1898, au fost înnoite programele și a crescut rețeaua școlară, mai ales în zonele rurale.

Un rol însemnat pentru progresul culturii l-a avut **Academia Română**. În 1866, se înființează *Societatea Literară Română*, transformată, în 1867, în *Societatea Academică Română* cu trei secții: literatură, istorie și arheologie și științele naturii. În 1879, prin lege specială, semnată de Carol I, aceasta se transformă în Academia Română, rămasă până astăzi cea mai importantă instituție culturală a României. Scopul instituției a fost acela de promovare a „culturii, limbii, istoriei naționale, a literaturii, științelor și artelor frumoase”.

Literatura a atins apogeul prin epoca marilor clasici: Mihai Eminescu (**Fig. 2**), Ion Creangă, Ion Luca Caragiale, Ioan Slavici. Dezvoltarea literaturii a fost încurajată și de crearea unor societăți, precum „Junimea”, apărută la Iași în 1867, societate care publica revista *Convorbiri literare*.

Știința a înregistrat progrese considerabile. S-au format școli științifice românești în toate domeniile. Dintre personalitățile care au marcat știința menționăm pe Spiru Haret, Gheorghe Țițeica, Traian Lalescu (matematică), Ion Cantacuzino, Victor Babeș, Carol Davila (medicină), Emil Racoviță, Grigore Antipa (biologie), Mihail Kogălniceanu, Alexandru D. Xenopol, Dimitrie Onciul (istorie). La dezvoltarea tehnologiei au contribuit personalități, precum Anghel Saligny, Traian Vuia, Aurel Vlaicu, Henri Coandă.

Arta a contribuit la promovarea valorilor românești autentice. *Pictura* s-a dezvoltat prin activitatea de excepție a unor pictori precum Nicolae Grigorescu (1838-1907), Ion Andreescu (1850-1882) sau Ștefan Luchian (1868-1916). Figură centrală în mișcarea artistică modernă, Constantin Brâncuși (**Fig. 3**) este considerat unul din cei mai mari sculptori ai secolului al XX-lea. *Sculpturile* sale se remarcă prin eleganța formei și utilizarea sensibilă a materialelor, combinând simplitatea artei populare românești cu rafinamentul avangardei pariziene. A avut contribuții covârșitoare la înnoirea limbajului și viziunii plastice în sculptura contemporană. În *muzică*, se remarcă George Enescu (1881-1955), considerat cel mai important muzician român. Personalitatea sa artistică s-a manifestat în multiple ipostaze: compozitor, violonist, pedagog, pianist și dirijor.

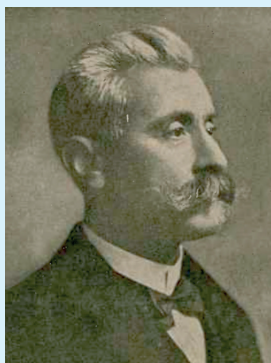

Fig. 1 Spiru Haret
(1851-1912)

Fig. 2 Mihai Eminescu
(1850-1889)

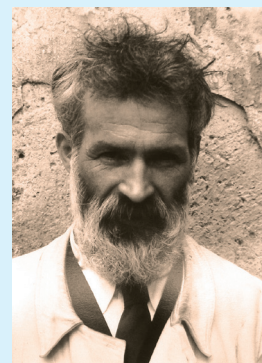

Fig. 3 Constantin Brâncuși
(1876-1957)

Aplicații

I. Pornind de la următoarele afirmații ale lui Spiru Haret, realizează, în aproximativ o pagină, o prezentare cu titlul *Spiru Haret și modernizarea României*.

Învățătorul trebuie să fie harnic, modest, devotat și muncitor priceput, muncitor pentru îndreptarea spre bine a țării noastre.

M-am străduit ca din învățători și preoți să creez o forță pe care s-o îndreptez întreagă contra stării de ignoranță și de decădere a țărânimii sub toate formele ei.

II. Urmăriți materialul de la următorul link <https://www.youtube.com/watch?v=ARTTbnC-Et4> și căutați informații suplimentare. Apoi realizați o prezentare a lui Anghel Saligny și a rolului jucat de acesta în dezvoltarea tehnicii.

III. Realizați un album (în format digital/pe hârtie) care să cuprindă principalele opere artistice ale perioadei studiate. Dați un titlu semnificativ albumului vostru.

IV. Citește, cu atenție, sursa și răspunde cerințelor.

Cufundată până la începutul secolului XIX în barbaria orientală, societatea română, pe la 1820, începu a se trezi din letargia ei, apucată poate de-abia atunci de mișcarea contagioasă prin care ideile Revoluției Franceze au străbătut până în extremitățile geografice ale Europei. Atrasă de lumină, junimea noastră întreprinse acea emigrare extraordinară spre fântânelor științei din Franța și Germania, care până astăzi a mers tot crescând și care a dat mai ales României libere o parte din lustrul societăților străine. Din nenorocire, numai lustrul din afară! Căci nepregătiți precum erau și sunt tinerii noștri, uimiți de fenomenele mărețe ale culturii moderne, ei se pătrunseră numai de efecte, dar nu

pătrunseră până la cauze, văzură numai formele de deasupra ale civilizațiunii, dar nu întrevăzură fundamentele istorice mai adânci, care au produs cu necesitate acele forme și fără a căror preexistență ele nici nu ar fi putut exista. Și astfel, mărginiți într-o superficialitate fatală, cu mintea și cu inima prinse de un foc prea ușor, tinerii români se întorceau și se întorc în patria lor cu hotărârea de a imita și a reproduce aparențele culturii apusene, cu încrederea că în modul cel mai grăbit vor și realiza îndată literatura, știința, arta frumoasă și, mai întâi de toate, libertatea într-un stat modern.

Titu Maiorescu, *În contra direcției de azi din cultura română* (1868)

1. Menționează modul în care apreciază Titu Maiorescu dezvoltarea culturală a României în secolul al XIX-lea.
2. Precizează care a fost modelul românilor?
3. Organizați în grupe, argumentați pro și contra ideilor susținute de autor.

Ideii esențiale

- După crearea statului român modern, se acordă o atenție deosebită dezvoltării învățământului, un rol important în acest sens l-a avut Spiru Haret.
- În promovarea culturii, literaturii și artei românești un rol important l-a avut Academia Română.
- În arte, știință, muzică se afirmă nume importante din spațiul românesc.

Vocabular

academie – înaltă instituție culturală care reunește pe cei mai de seamă savanți și artiști

Știi că...

...Constantin Brâncuși a sculptat bustul lui Carol Davila, instalat la Spitalul Militar din București; acesta este singurul monument public din București al marelui sculptor, iar suma primită pentru această opera urma să-i asigure deplasarea cu trenul la Paris?

... Legea din 1898 a instituit certificatul de absolvire (bacalaureatul) și a stimulat metodele noi în predarea tuturor disciplinelor?

... Constantin Brâncuși l-a cunoscut personal pe Spiru Haret și fiind solicitat să facă o machetă pentru statuia acestuia, a prezentat o simplă fântână?

I. Vizionează materialul, accesând următorul link: <https://www.youtube.com/watch?v=noYUKJM2RBE>, apoi răspunde următoarelor cerințe:

- Care este întrebarea de la care pornește materialul vizionat?
- Care este scopul acestei prezentări?
- Prezintă, pe o axă cronologică, evoluția relațiilor româno-ruse și româno-otomane.
- Răspunde, cu argumente din material, la întrebarea: Ziua Independenței României este 9 mai sau 10 mai?
- Precizează în ce mod a influențat regimul comunist scrierea istoriei.

II. Citește, cu atenție, următoarele surse și apoi răspunde cerințelor.

A. *Alegerea aceluiși domnitor în ambele Principate, chiar dacă acesta nu provenea dintr-o familie domnitoare străină, era un veritabil succes. Pentru diplomația europeană, el era separat domnitor în Muntenia și domnitor în Moldova, dar, pentru români, el era domnitor peste aceeași țară. Așa cum Italia nu se va mulțumi să fie doar o „expresie geografică”, nici Principatele nu au voit să fie doar o „expresie diplomatică”. Trezirea sentimentului național pretutindeni nu mai îngăduia doar simple jumătăți de măsură. Cu ajutorul Franței, dubla alegere este acceptată fără a întâmpina o prea mare rezistență. Politica faptului împlinit reușește pe deplin.*

Ion Bulei, *Români în secolele XIX-XX. Europeanizarea*

B. *Domnia lui Cuza, deși scurtă și agitată de tensiuni politice, pune bazele politice, economice și culturale ale României moderne.*

Ion Bulei, *Români în secolele XIX-XX. Europeanizarea*

C. *Treptat, treptat, Carol I lărgeste posibilitățile de mișcare ale țării. Deja aducerea sa, adică a unui principe străin, în fruntea țării, ca și adoptarea constituției din 1866, fără asentimentul Porții și fără menționarea suzeranității otomane, erau dovezi de independență. Lor li se adăugau adoptarea unui sistem monetar în 1867 și folosirea unei monede naționale (leul), înființarea biroului pașapoartelor, sprijinul acordat revoluționarilor bulgari refugiați pe teritoriul românesc, memoriul din 1870 adresat Puterilor Garante, prin care se cerea pentru România statutul Belgiei și totodată, capitalizarea tributului [...] În plus, după 1873 România deschide agenții diplomatice la Viena, Berlin, Sankt-Petersburg, Roma (la Paris exista anterior), stabilind convenții poștale cu vecinii. Suzeranitatea față de Poartă nu mai îmbrăca decât un raport juridic formal.*

Ion Bulei, *Români în secolele XIX-XX. Europeanizarea*

- Precizează modul de constituire a statului român modern, așa cum reiese din sursa A.
- Precizează măsuri adoptate în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, care să susțină afirmația „pune bazele politice, economice și culturale ale României moderne.”
- Pornind de la sursa C, menționează trei exemple de evenimente/fapte care demonstrează tendințele de independență ale României.
- Realizează o bandă desenată/portofoliu cu titlul: *România de la constituirea statului modern la independență*, care, prin imaginile utilizate, să susțină realizările precizate în sursele A, B și C.

III. Realizează, la alegere, una dintre următoarele cerințe:

- O prezentare, în aproximativ o pagină, cu titlul Carol I și epoca sa, pornind de la informațiile oferite de materialul următor: <https://www.youtube.com/watch?v=pt27fpe8p60>.
- Alege o imagine considerată relevantă și exprimă, pornind de la aceasta, un punct de vedere asupra rolului monarhiei în viața politică a României, la sfârșitul secolului al XIX-lea-începutul secolului al XX-lea.

I. Cauză-efect!

Istoria este o înlănțuire de evenimente, de cauze și efecte. Orice eveniment este efectul uneia sau al mai multor cauze și este cauză pentru alte evenimente. Având în vedere acest lucru, completează tabelul cu informațiile potrivite.

Coloana 1	Coloana 2	Coloana 3
A. Congresul de la Paris	A. ...	A. Convenția româno-rusă
B. ...	B. Aducerea prințului străin	B. ...
C. Conferința de la Paris	C. Adoptarea constituției din 1866	C. Congresul de pace de la Berlin
D. ...	D. ...	D. ...
E. Domnia lui A. I. Cuza	E. Rotativa guvernamentală	E. Proclamarea României ca regat

II. Stabilește valoarea de adevăr a următoarelor enunțuri.

- Unirea din 1859 a fost recunoscută pe perioada domniei lui Cuza.
- Legea secularizării averilor mănăstirești a fost o măsură de consolidare a statului român modern, adoptată în vremea domniei lui Carol I.
- Constituția din 1866 prevedea dreptul de vot universal.
- Crearea statului român modern și obținerea independenței de stat s-au realizat în contexte istorice favorabile, create de etape/crize ale Problemei orientale.
- Partidul Național Liberal a avut ca deviză „prin noi înșine” și se adresa marilor proprietari de moșii.
- În promovarea culturii, literaturii și artei românești, un rol important l-a avut Academia Română.

III. Realizează corespondența între evenimentele din coloana A și reperele cronologice din coloana B.

A

- depunerea jurământului de către Carol I
- recunoașterea independenței
- Convenția româno-rusă
- Convenția de la Paris
- înființarea Partidului Conservator
- Tratatul de la Paris

B

- 1878
- 4/16 aprilie 1877
- 10/22 mai 1866
- 1858
- 1856
- 1880
- 1895

GRILĂ DE AUTOEVALUARE

Itemi	I	II	III
Punctaj	6 x 5 = 30 p.	6 x 5 = 30 p.	6 x 5 = 30 p.
Punctaj maxim: 100 p.	Din oficiu: 10 p.		

ROMÂNIA SECOLELOR XX-XXI

Unitatea IX

Coloana Infinitului - Complexul Monumental Constantin Brâncuși, Târgu-Jiu

Arcul de Triumf din București

1. România și Primul Război Mondial. Marea Unire din 1918
2. România interbelică. Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală

Studiu de caz: Orașul: arhitectură modernă și tradiții rurale

Studiu de caz: Minorități naționale în România

Studiu de caz: Constituțiile din perioada interbelică

Studiu de caz: Idei politice în lumea românească interbelică

Studiu de caz: Monarhia după Primul Război Mondial

3. România în Al Doilea Război Mondial

Studiu de caz: Holocaustul în România: evreii și rromii

Recapitulare / Evaluare

4. România – stat comunist

Studiu de caz: Rezistență anticomunistă

Studiu de caz: Viața cotidiană în perioada regimului comunist

Studiu de caz: Manipulare și propagandă. Omul nou. Consecințe

Studiu de caz: Epoca Nicolae Ceaușescu

5. România în contextul Războiului Rece

6. Regimul politic democratic din 1989 până azi

Studiu de caz: Constituția României din 1991

7. Integrarea euro-atlantică a României

Recapitulare / Evaluare

1. România și Primul Război Mondial. Marea Unire din 1918

România și Primul Război Mondial

Cauze

Primul Război Mondial a început la 15/28 iulie 1914, cu atacarea Serbiei de către Austro-Ungaria, ca urmare a asasinării prințului moștenitor de către un student naționalist sârb. Poziția oficială față de război a fost stabilită în urma

Consiliului de Coroană de la Sinaia, din 21 iulie/3 august 1914, unde s-a hotărât adoptarea politicii de neutralitate. Opinia publică susținea intrarea României în război alături de Antanta, în vederea realizării dezideratului național.

Fapte

În perioada neutralității (1914-1916), guvernul condus de Ion I.C. Brătianu a purtat tratative cu Antanta în vederea stabilirii condițiilor în care România i s-ar fi alăturat. Sub presiunea Angliei și Franței tratativele au fost reluate și s-au concretizat prin semnarea, la 4/17 august 1916, a tratatului cu Antanta. Tratatul conținea prevederile referitoare la un atac împotriva Austro-Ungariei și recunoașterea dreptului românilor din Austro-Ungaria la **autodeterminare** și la unire cu Regatul României.

Participarea României la război (1916-1918). La 14/27 august 1916, România a declarat război Austro-Ungariei și trupele române au trecut frontiera în Transilvania. Ele au înaintat constant, ocupând un număr de orașe printre care și Brașovul. Situația la sudul Dunării a devenit însă alarmantă deoarece în Dobrogea fusese declanșată ofensiva bulgaro-germană, încheiată cu victoria de la Turtucaia. Nici linia de apărare din Transilvania nu a putut rezista puternicei ofensive lansate de armatele austriacă și germană. Înfrângerea armatei române a dus la o retragere generală și armatele germane au intrat în București, în noiembrie 1916. Frontul s-a stabilizat la sfârșitul lunii decembrie, în sudul Moldovei. Guvernul, administrația și armata s-au stabilit la Iași, oraș care devenea capitala României. Tezaurul României a fost transferat la Moscova pentru a fi în siguranță.

După o iarnă dramatică, în anul 1917, armata română, refăcută cu sprijinul misiunii militare franceze conduse de generalul Berthelot, era pregătită din nou de luptă. Războiul s-a reluat pe frontul din Moldova, în

iulie 1917, când generalul Averescu a pornit ofensiva de lângă Mărăști. Lupte îndârjite au avut loc și la Mărășești și Oituz, când armata română a oprit înaintarea trupelor austriece și germane și a pus capăt ofensivei acestora.

Revoluția bolșevică din 1917, urmată de părăsirea războiului de către Rusia, amenința să dezorganizeze frontul de luptă. În martie 1918, noul guvern bolșevic al Rusiei a semnat pacea cu Puterile Centrale și a ieșit din război, lipsind România de sprijinul rus și izolând-o de Occident. În aceste condiții, guvernul român a semnat Tratatul de pace de la București (24 aprilie/7 mai 1918), prin care România a devenit dependentă politic și economic de Puterile Centrale.

În toamna anului 1918, Aliații au început să înainteze constant spre Germania. Rând pe rând, Bulgaria, Turcia și Austro-Ungaria au capitulat. La 29 octombrie/11 noiembrie 1918, a capitulat și Germania. La 28 octombrie/10 noiembrie 1918, regele Ferdinand ordonase armatei să reentre în război și, la 18 noiembrie/1 decembrie 1918, a revenit la București în fruntea trupelor sale.

Consecințe

România a contribuit decisiv la victoria Antantei, chiar dacă nu și în ultima fază a războiului. Armistițiul de la Compiègne, care a pus capăt conflictului mondial, a anulat Tratatul de Pace de la București și a deschis calea făuririi statului

național unitar, devenit realitate în noiembrie-decembrie 1918. Noua realitate istorică a fost recunoscută la nivel internațional prin tratatele de pace semnate în cadrul Conferinței de Pace de la Paris (1919-1920).

Fig. 1 Ilustrație de război britanică (1916)

Marea Unire din 1918

Cauze

În anul 1918, a existat un context favorabil unirii tuturor românilor într-un singur stat: prăbușirea imperiilor vecine în cuprinsul cărora se aflau și provinciile românești (Imperiul austro-ungar și Imperiul rus). Afirmarea principiului **autodeterminării naționale**, pe

baza căruia fiecare popor avea dreptul să își hotărască singur viitorul („*Cele 14 puncte*” ale *președintelui american Woodrow Wilson*); În toate provinciile românești exista o puternică dorință de unire a acestora cu România.

Fapte

Basarabia a fost primul teritoriu românesc cu care a început procesul întregirii naționale. În contextul agitațiilor produse de revoluția comunistă din Rusia, din 25 octombrie/7 noiembrie 1917, la Chișinău s-au constituit organisme care susțineau democratizarea și apărarea intereselor locuitorilor. Cea mai importantă instituție a fost Sfatul Țării, alcătuit din reprezentanții românilor și ai minorităților naționale. În decembrie 1917, Sfatul Țării a decis proclamarea Republicii Democratice Moldovenești. Guvernul bolșevic a întrerupt relațiile diplomatice cu România și i-a sechestrat tezaurul, care fusese trimis la Petrograd în iarna anului 1916. La 27 martie/9 aprilie 1918, Sfatul Țării a adoptat, cu majoritate de voturi, **Rezoluția** pentru Unirea Basarabiei cu România.

Bucovina era o provincie românească aflată sub stăpânirea Austro-Ungariei. Situația românilor din Bucovina s-a înrăutățit în toamna anului 1918 când Austro-Ungaria, practic, se prăbușise, în timp ce Ucraina

ridica pretenții de stăpânire asupra provinciei românești și amenința cu intervenția armată. În aceste condiții, la 15/28 noiembrie 1918, la Cernăuți, Congresul General al Bucovinei a hotărât unirea Bucovinei cu România.

Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureș se aflau sub stăpânirea Austro-Ungariei. În octombrie 1918, Partidul Național Român a adoptat declarația de autodeterminare a națiunii române din Austro-Ungaria. S-a format Consiliul Național Român Central (CNRC), alcătuit din 6 membri ai PNR și 6 ai PSD (Partidul Social Democrat), ca organ de conducere al românilor. Pentru a hotărî viitorul Transilvaniei, a fost convocată Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, pentru ziua de 1 decembrie 1918.

La Adunare, pe lângă cei 1228 de delegați aleși, au participat în jur de 100 000 de oameni veniți din toate părțile Transilvaniei. Adunarea de la Alba Iulia, din 18 noiembrie/1 decembrie 1918, a adoptat Rezoluția de unire a Transilvaniei cu România.

Consecințe

Hotărâtă în mod democratic, Marea Unire a constituit un moment culminant al istoriei poporului român. Împlinirea idealului istoric al Unirii a stimulat eforturile națiunii române pentru progresul general, materializat în dezvoltarea economică, regim democratic etc.

Consolidarea Marii Uniri s-a făcut prin adoptarea unor reforme democratice: reforma agrară, introducerea votului universal și adoptarea Constituției din 1923. La 15 octombrie 1922, la Alba Iulia, Regele Ferdinand I și Regina Maria au fost încoronați ca suverani ai României Mari.

Fig. 2 Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, 1 decembrie 1918

Fig. 3 Încoronarea de la Alba Iulia

Aplicații

I. Dialogul din Fig.1 are titlul: „Cele două forțe” și îi prezintă pe împăratul Germaniei Wilhelm I și pe regele Ferdinand I al României. Primul îi cere lui Ferdinand să lupte alături de el, amintindu-i că generalul Hindenburg luptă pentru Germania. Regele Ferdinand îi răspunde: „Da, dar libertatea și dreptatea luptă alături de mine”. (Revista britanică „Punch”, august 1916)

II. Citește și răspunde apoi cerințelor.

Discursul rostit de Nicolae Titulescu la adunarea națională de la Ploiești – iulie 1915

Problema care se pune astăzi României e înfricoșătoare dar simplă: sau România pricepe datoria pe care i-au creat-o evenimentele în curs, și atunci, istoria ei abia începe, (...) sau România, mioapă la tot ce e mâine, cu ochii mari deschiși la tot ce e azi, nu pricepe și înlemnită stă pe loc, și atunci istoria ei va înfățișa pentru vecie exemplul unic și mizerabil al unei sinucideri viețuite!

1. Alege un titlu sugestiv pentru acest discurs.
2. Precizează, pe baza textului, care este scopul acestui discurs?
3. Stabilește ordinea importanței argumentelor folosite de autor și realizează, în urma unei dezbateri pe grupe, un clasament final al acestor argumente.
4. Realizează în 2-3 fraze, un discurs de încheiere pentru această sursă istorică.

III. Citește sursa și răspunde apoi cerințelor.

Istoria ne cheamă la fapte. Mersul irezistibil al civilizației omenești a scos și neamul nostru românesc din întunericul robiei la lumina cunoștinței de sine. Ne-am trezit din somnul de moarte și vrem să trăim alături de celelalte națiuni ale lumii, liberi și independenți. În numele dreptății eterne și a principiului liberei dispozițiuni a națiunilor, principiu

1. Identifică, din text, argumentele prin care organizatorii i-au chemat pe români la Alba Iulia.
2. Precizează de ce tocmai orașul Alba Iulia a fost ales ca loc al Marii Adunări Naționale.
3. Compară documentul cu discursul rostit de Nicolae Titulescu și stabilește asemănări și deosebiri.

1. Identifică personajele și descrie atitudinea lor.
2. Evidențiază valorile susținute de cele două personaje.
3. Poate fi considerată imaginea ca un afiș de propagandă? Argumentează.
4. Care era mesajul ascuns al acestei imagini?

Din împrejurările de azi, România va trebui să iasă întreagă și mare; România nu poate fi întreagă fără Ardeal; România nu poate fi mare fără jertfă.

Ardealul e leagănul care i-a ocrotit copilăria, e școala care i-a făurit neamul, e farmecul care i-a susținut viața. (...) Ardealul e românismul în restriște, e întărirea care îndepărtează vrăjmașul, e viața care cheamă viață!

Ștefan Pascu, Liviu Maior,
Culegere de texte pentru Istoria României

consacrat acum prin evoluția istoriei, națiunea română din Ungaria și Transilvania vrea să-și hotărască însăși soarta sa de acum înainte. Toate neamurile din preajma noastră și-au determinat viitorul prin rezoluții în conformitate cu sufletul lor național. E rândul nostru acum.

Convocarea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia

Idei esențiale

- România a intrat în Primul Război Mondial alături de Antanta din dorința de a-i elibera pe românii aflați sub stăpânirea Austro-Ungariei și de a înfăptui întregirea națională.
- La sfârșitul Primului Război Mondial, s-a realizat visul de veacuri al poporului român.

Vocabular

autodeterminare națională – principiu de bază al relațiilor internaționale potrivit căruia popoarele au dreptul să își decidă singure soarta

rezoluție – hotărâre luată în urma unei dezbateri colective (adunare populară, congres etc.) care stabilește direcțiile de acțiune și obiectivele viitoare

Știi că...

- ...unirea Transilvaniei cu România a fost recunoscută prin Tratatul de la Trianon (4 iunie 1920)?
- ...Samoilă Mârza a făcut singurele 5 fotografii de la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia?

2. România interbelică.

Economie și societate – lumea urbană și lumea rurală

Cauze

Marea Unire din 1918 a creat un nou cadru teritorial, economic și demografic pentru evoluția societății românești. Industrializarea și urbanizarea au luat avânt și, treptat, s-a creat o infrastructură ce ar fi putut să

susțină activitatea economică și bunăstarea socială. Reformele din perioada 1920-1923, în special cea agrară și cea electorală, au transformat radical vechile structuri sociale și politice ale Regatului României.

Fapte

Economia românească, după perioada de refacere de după război (1919-1923) a traversat trei perioade: prima, între anii 1924-1928 de ascensiune economică, a doua, din 1929 până în 1933, de criză economică profundă, și a treia perioadă, cuprinsă între anii 1934-1939, de relansare a industrializării.

Agricultura a rămas baza economiei țării. O largă reformă agrară, realizată în anii 1920-1921, a determinat un transfer masiv al pământului de la marea proprietate către țărani. Au fost expropriate 6 000 000 hectare de teren, cu care au fost împroprietăriți aproximativ 2 000 000 de țărani. Rezultatul principal al reformei agrare a fost consolidarea proprietăților mici și mijlocii.

Industria a cunoscut o perioadă de avânt îndeosebi sub guvernările liberale din anii 1922-1926 și 1934-1937. Criza economică din anii 1929-1933 a oprit temporar procesul de industrializare. Ea s-a manifestat prin închiderea de fabrici, scăderea producției industriale, falimente bancare, reduceri de salarii și creșterea șomajului. În anii 1934-1938, economia s-a relansat cunoscând un nou avânt. Anul 1938 a fost anul cu cea mai ridicată producție a României, din întreaga perioadă interbelică.

Structuri și probleme sociale în perioada interbelică

Politica de reforme de după Marea Unire a generat importante schimbări în plan social. *Burghezia* și-a consolidat pozițiile economice și politice. *Clasa marilor proprietari de pământ* s-a redus ca urmare a reformei agrare. Creșterea numărului de fabrici a fost însoțită de o sporire numerică a *muncitorilor industriali*, grupați mai ales în capitala țării, București, dar și în alte orașe mari. Un rol important în viața culturală și politică

l-au deținut *intelectualii*, care s-au angajat în procesul de consolidare a instituțiilor României întregite.

Populația și mediul de locuire

Conform recensământului din 1930, din cei aproximativ 18 milioane de locuitori, 80% locuiau la sate, iar 20% la orașe. În general, satul a rămas un mediu tradițional, conservator, în timp ce orașul a fost mult mai receptiv la modernitate, la nou.

Orașul constituia un mediu de locuire mai dinamic și mai complex. Populația urbană a crescut în perioada anilor 1918-1940, ca urmare a accelerării procesului de modernizare a societății, a dezvoltării industriei și comerțului. Cifra medie de locuitori a unui oraș din România interbelică era de 21 117. Orașul București, capitala țării avea, în 1930, 639 040 de locuitori, în timp ce Iașul avea 102 872, iar Clujul, 100 844.

Satele erau comunități rurale de mici dimensiuni. Conform aceluiași recensământ, România avea 15 200 de sate, cu un număr mediu de 949 locuitori. Mărimea satelor varia de la o provincie istorică la alta.

Fig. 1
Calea Victoriei din București, în perioada interbelică

Consecințe

Economia și societatea românească interbelică au traversat o perioadă de profunde schimbări, ca urmare a amplelor reforme realizate după Marea Unire. Tabloul vieții economice și sociale din România

surprinde o societate în devenire, preocupată de ideile înnoirii, dar marcată de problemele sociale specifice unei țări aflate în curs de dezvoltare și modernizare.

Aplicații

I. Citește sursa și apoi răspunde cerințelor.

Discursul rostit de regele Ferdinand la ceremonia de încoronare ca rege al tuturor românilor de la Alba Iulia – 15 octombrie 1922:

Vreau ca țărănimea stăpână pe veci pe ogoarele pe care le-a dobândit, să le dea toată puterea de rodire în folosul ei și al binelui obștesc. Vreau ca muncitorimea credincioasă Patriei, să-și afle soarta tot mai prosperă într-o viață de armonie și de dreptate socială. Vreau ca în hotarele

României întregite toți fiii buni ai țării, fără deosebire de religie și de naționalitate, să se folosească de drepturi egale cu ale tuturor românilor, ca să ajute cu toate puterile Statul în care Cel de Sus a rânduit să trăiască împreună cu noi. Vreau ca românii din toate straturile sociale, însuflețiți de năzuința unei depline înfrățiri naționale, să se folosească toți de legitima ocrotire a statului.

I. Lupaș, Istoria unirii românilor

1. Alege un titlu sugestiv pentru acest discurs.
2. Precizează, pe baza textului, structurile sociale și domeniile în care regele dorea progresul României întregite.
3. Selectează, din text, pasajul care arată atenția acordată cetățenilor români de alte naționalități.
4. Compară discursul cu Rezoluția Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia și stabilește asemănări și deosebiri.

II. Structura producției industriale pe ramuri după valoarea producției în procente din 100%:

Total în procente	1925	1929	1934	1938
Industria extractivă	16,5	17,3	12,4	11,1
Industria prelucrătoare din care: a) Alimentară	19	22,7	27,6	20,9
b)textilă	10,5	12,4	17,5	18,9
c) industria lemnului	9,7	7,9	4,0	4,6
d) metalurgică	11,2	12,4	13,5	14,6
e) chimică, inclusiv rafinării de petrol	22,9	16,2	17,8	18,2
f) materiale de construcții	1,8	3,3	3,4	3,3

1. Analizează, din tabel, ramura industrială cu cea mai mare producție, respectiv cea mai mică producție.
2. Analizează, pe ani, evoluția producției industriale și stabilește cauzele creșterii/descreșterii, folosindu-te și de resursele multimedia.
3. Stabilește, în urma unei dezbateri pe grupe, concluziile rezultate din acest tabel.

Fig. 2 Țărani din zona Hârlău

Fig. 3 Furnalele uzinelor din Reșița

Fig. 4 Agricultură

Ideii esențiale

- În perioada interbelică, economia României a traversat trei etape cu caracteristici specifice.
- Structura socială s-a modificat față de perioada anterioară datorită reformelor realizate.

Știi că...

...România se situa pe primele locuri în Europa la producția de petrol și la exportul de porumb, grâu, orz, semințe și ulei de floarea soarelui?

...În anul 1938, salariul unui profesor de liceu era de 8 990 de lei, iar cel de profesor universitar era de 17 000 de lei?

Arhitectura modernă a dezvoltat tehnologii noi și inovatoare de construcție, în special *utilizarea sticlei, oțelului și betonului armat*. După 1918, se constată o accelerare a procesului de modernizare a orașelor. În perioada interbelică, s-au ridicat edificii moderne, în special în București: Palatul Regal din Calea Victoriei, Palatul Telefoanelor, Facultatea de Drept etc. Bucureștiul era numit „Micul Paris” datorită asemănării arhitecturii cu celebrul oraș european. Orașele erau împărțite în patru zone funcționale: *zona centrală, zona mahalalelor, zona industrială și zona agricolă*. În zona centrală, erau case înalte și bine îngrijite. De regulă, centrul orașului era pavat cu piatră de granit, iar zona mediană, cu bolovani de râu. În orașele mici erau pavate două-trei străzi, celelalte fiind din pământ. Zona mahalalelor de la periferie avea case joase, curți și grădini. În zona industrială, se aflau fabrici și antrepozite. Aici s-au construit case pentru muncitori, dar și unele vile pentru personalul tehnic superior. Zona agricolă aparținea atât persoanelor particulare cât și primăriilor. Delimitările zonale nu

erau foarte stricte. Existau situații când alături de un bloc cu patru-cinci etaje se aflau case din chirpici. Confortul vieții urbane era oferit de: rețeaua de apă curentă, străzile asfaltate, iluminatul public, serviciile de salubritate, transportul în comun etc.

În mahalale, predominau tradițiile rurale. Ancheta sanitară din 1938 remarca faptul că din 176 de orașe, 74 (42%) erau lipsite de alimentarea cu apă curentă, iar 123 (69%) nu aveau rețea de canalizare.

Fig. 1 Arhitectură modernă în București

Fig. 2 Aspectul unei mahalale

Aplicații

Citește textul de mai jos și răspunde cerințelor.

Arhitectura modernă a Bucureștiului, în contextul mediului economic prosper și al programelor generale ce vizau modernizarea orașului, a constituit pentru România unul din factorii care au adus țara în miezul civilizației europene. Bucureștiul dispune de un valoros patrimoniu arhitectural modernist, realizat preponderent în perioada interbelică. Bucureștiul este considerat capitala est-europeană cu cele mai numeroase monumente de arhitectură modernistă.

1. Citește textul și realizează o arhivă digitală care să cuprindă cele mai importante edificii interbelice. Caută informații despre clădirile interbelice de patrimoniu care necesită restaurări.
2. Realizează o bază de date digitale despre clădirile ridicate în perioada interbelică, în orașul sau în județul tău.

Clădirile interbelice au nevoie de intervenții urgente de consolidare, restaurare și punere în valoare. Procesul de degradare și distrugere, demolarea sau neîngrijirea multor clădiri de patrimoniu din București, care conferă identitatea arhitecturii moderne autohtone, poate fi oprit prin mai multe instrumente; cunoașterea este unul dintre ele.

Luca Matei Stoian, *Arhitectura interbelică a Bucureștiului și regalitatea* (<https://arcub.ro>)

Idei esențiale

- În perioada interbelică s-au dezvoltat tehnologii noi și inovatoare de construcție.
- Orașele interbelice aveau patru zone funcționale: zona centrală, zona mahalalelor, zona industrială și zona agricolă. Confortul vieții urbane a crescut în perioada interbelică.

Știi că...

- ... iluminatul public se realiza cu gaz aerian, iar spre sfârșitul perioadei interbelice se folosea becul electric?
- ...telefonul și automobilul s-au impus rapid în mediul urban din România interbelică (1918-1939)?

Conferința de Pace de la Paris, întrunită după Primul Război Mondial, a pus la baza deciziilor sale principiul autodeterminării națiunilor. Ca urmare a unei îndelungate evoluții istorice, niciun stat nu era pur din punct de vedere etnic, fiecare având în proporții diferite minorități naționale. Datorită politicii promovate de Imperiile Austro-Ungar și Țarist, cele mai multe orașe din Transilvania, Bucovina și Basarabia erau locuite și de minoritățile naționale.

În perioada interbelică, România a tratat cu maximă atenție problemele minorităților, asigurând condiții concrete accesului pe baze egale, al tuturor cetățenilor, la viața politică, la învățământ și cultură. Constituția adoptată în 1923 consfințea egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii și exercitarea liberă a tuturor drepturilor și libertăților, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie. Astfel, minoritățile etnice și-au creat organizații politice proprii ca: Partidul Maghiar, Partidul German, Partidul Evreiesc. Statul român a alocat fonduri importante pentru școlile și cultele religioase aparținând minorităților.

Totodată, acestea s-au manifestat în condiții de deplină libertate în presă și tipărituri. În anul 1934, în țara noastră apăreau 492 titluri de ziare și reviste în limbile minorităților. Literatura, știința și arta din România s-au dezvoltat și datorită contribuțiilor valoroase ale reprezentanților minorităților naționale.

Conform recensământului din 1930, România avea 18 057 028 de locuitori dintre care:

Etnia cetățenilor români	Numărul locuitorilor	Procentul din total
români	12 981 324	(71,89%)
maghiari	1 425 507	(7,89%)
germani	745 421	(4,13%)
evrei	728 115	(4,03%)
ruteni	582 815	(3,22%)
ruși	409 150	(2,26%)
bulgari	366 384	(2,03%)
țigani	262 501	(1,45%)

Aplicații

Privește, cu atenție, sculpturile lui Frederic Storck și apoi răspunde cerințelor.

Fig. 1 *Evanghelistul Matei*

Fig. 2 *Evanghelistul Ioan*

Fig. 3 *Autoportret*

1. Realizează, din resurse multimedia, o fișă de lucru despre sculptorul de origine germană Frederic Storck.
2. Alcătuieste o bază de date digitală care să cuprindă și alte nume de oameni de cultură și artă din rândul minorităților.
3. Participă la o dezbatere privind raportul dintre majoritate și minoritățile naționale din România interbelică.

Ideii esențiale

- Trecutul istoric demonstrează că problema minorităților trebuie privită în mod realist și în spirit de toleranță și înțelegere reciprocă.
- Acest lucru se poate îndeplini numai în condițiile democrației, care asigură deplina egalitate în drepturi și obligații între cetățeni, indiferent de naționalitate.

Știi că...

...Hermann Oberth (1894-1989), german născut la Sibiu, este considerat unul dintre pionierii explorării spațiului cosmic?

Constituția este legea fundamentală a unui stat („lege a legilor”). Cuprinde prevederi legate de numele și teritoriul statului, organele de conducere a statului, drepturile și libertățile cetățenești. Prima constituție a României a fost adoptată în 1866, după venirea în țară a domnitorului Carol I.

Marea Unire din 1918 și constituirea României Mari a adus mari schimbări în toate domeniile, care trebuiau reflectate într-o nouă lege fundamentală. Astfel, a fost adoptată **Constituția din 1923** care a stat la baza regimului democratic bazat pe **votul universal**. Potrivit constituției, România era un **stat național unitar**, iar forma de guvernare era **monarhia constituțională**. Un alt principiu important prevedea **separarea puterilor în stat**: *Puterea legislativă* era deținută de *Parlament*, care era alcătuit din *Adunarea Deputaților*

și Senat; *Puterea executivă* era deținută de *Guvern*, iar *Puterea judecătorească* era *independentă* și se exercita prin *Curți de Judecată* și *Tribunale*. Constituția din 1923 prevedea toate drepturile și libertățile cetățenești existente într-un stat democratic.

Spre deosebire de regele Ferdinand, în timpul căruia a fost adoptată Constituția din 1923, regele Carol al II-lea a impus o constituție autoritară. Astfel, **Constituția din 1938** a urmărit legitimarea regimului de guvernare personală (autoritate monarhică) a regelui Carol al II-lea. Constituția impunea **monarhia autoritară**, în care atribuțiile regelui erau mult lărgite. Desființa separarea puterilor în stat. Regele devenea „capul statului”, numea un număr mare de senatori și avea dreptul să conducă prin decrete-legi, ocolind Parlamentul.

Fig. 1 Stema Regatului României

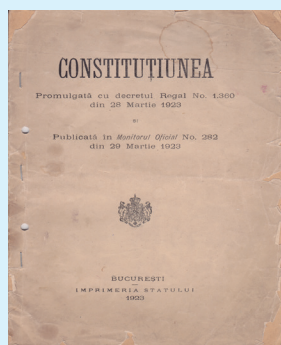

Fig. 2 Coperta Constituției din 1923

Fig. 3 Mărci poștale din 1938

Aplicații

I. Identifică, pe baza surselor multimedia, care sunt drepturile și libertățile cetățenești asigurate de o constituție democratică.

II. **ESEU**. Elaborează un eseu comparativ, referitor la drepturile românilor în Constituția din 1923, respectiv în Constituția din 1938, folosind și surse multimedia.

Ideii esențiale

- Constituția din 1923 avut un rol important în consolidarea statului național unitar român, fiind numită *Constituția Marii Uniri*.
- Constituția din 1938 a urmărit legitimarea regimului de guvernare personală (autoritate monarhică) a regelui Carol al II-lea.

Știi că...

... potrivit Constituției din 1923, votul era universal pentru toți cetățenii de sex masculin de peste 21 de ani, în afară de magistrați și ofițeri?

...în Constituția din 1938, dreptul la vot era restrâns la cetățenii de peste 30 de ani și numai pentru știutorii de carte?

Principalele partide democratice din perioada interbelică au fost Partidul Național Liberal și Partidul Național Țărănesc. Aceste partide au promovat ideologii sau curente politice care ofereau o viziune proprie asupra dezvoltării României interbelice.

După 1918, PNL a promovat *neoliberalismul* care a avut ca principal teoretician pe Ștefan Zeletin. Acesta susținea că documentul oficial de naștere a neoliberalismului românesc era Constituția din 1923. Esența noului liberalism era considerată a fi intervenția statului asupra vieții sociale, pentru a îndruma chiar și economia, așa cum cereau interesele naționale. Neoliberalismul considera că România dispunea de toate elementele necesare pentru a-și dezvolta industria, considerată a fi singura cale pentru modernizarea și menținerea independenței țării. Progresul țării se realiza în viziunea PNL „prin noi înșine”, adică prin stimularea capitalului românesc în raport cu cel străin. În plan social, neoliberalismul se pronunța pentru întărirea pozițiilor burgheziei, iar din punct de vedere politic, era adeptul democrației parlamentare. Cel mai important lider liberal a fost Ion I.C. Brătianu.

Fig. 1 Ștefan Zeletin
(1882-1934)

Fig. 2 Virgil Madgearu
(1887- asasinat de
legionari în 1940)

Cealaltă opțiune politică majoră a partidelor democratice românești a fost *țărănismul*. Principalii teoreticieni ai PNȚ au fost Virgil Madgearu și Constantin Stere. Apreciind că dezvoltarea industrială a României era o imitație care nu putea avea succes, țărăniștii considerau că statul capitalist reprezenta doar interesele burgheziei. În aceste condiții, țărănimea, cea mai numeroasă clasă socială, era ignorată. S-a ajuns astfel la

ideea *statului țăărănesc* în care agricultura urma să ocupe rolul principal. Dezvoltarea industriei urma să se facă doar în ramurile care își aveau materiile prime în țară (produsele agricole, petrolul, cărbunele, gazul metan). Considerând că în țară nu era suficient capital pentru stimularea dezvoltării economiei, țărăniștii au lansat ideea „porților deschise”, adică atragerea capitalului străin în economia românească.

Ajunse la conducerea țării (la guvernare), aceste partide au încercat să transforme ideile lor în *practici politice*, adică să ia măsuri concrete pentru dezvoltarea României. Legile introduse în timpul guvernărilor liberale au avut următoarele obiective economice: *industrializarea și crearea unei infrastructuri moderne, bazate pe modele occidentale*. Perioada 1922-1926 a fost epoca unor mari succese liberale, a fost perioada organizării noului stat reîntregit, a refacerii economice și aplicării reformelor: adoptarea Constituției din 1923, Legea învățământului primar de 7 clase, Legea minelor, ridicarea Mitropoliei la rang de Patriarhie.

PNȚ a guvernat țara în perioada mării crize economice mondiale (1928-1931 și 1932-1933) și nu a reușit să se impună ca un partid eficient de guvernământ, din cauza efectelor crizei economice. Liderii lor, deși admirabili din punct de vedere moral, erau lipsiți de abilitatea politică a liberalilor. Iuliu Maniu a fost cel mai important lider al PNȚ.

În perioada interbelică, au apărut și partidele extremiste, care urmăreau lichidarea democrației și instaurarea *dictaturii*. Extrema stângă din România era reprezentată de Partidul Comunist, înființat în 1921, care a aderat la Internaționala a III-a Comunistă de la Moscova, urmând ordinele acesteia. Esența ideologiei comuniste se afla în documentele Partidului Comunist Român, care apreciau că România era o „verigă slabă a lanțului imperialist” și, prin urmare, trebuia pregătită revoluția în vederea înlăturării de la putere a burgheziei și moșierimii. Comuniștii urmăreau instaurarea puterii *proletariatului*, naționalizarea principalelor mijloace de producție în scopul edificării societății socialiste. În problema națională, PCR promova interesele URSS, care nu a recunoscut niciodată unirea Basarabiei cu țara, acționând împotriva României Mari.

Cea mai importantă grupare extremistă de dreapta a fost cea a lui Corneliu Zelea Codreanu care, în 1927, a întemeiat *Legiunea Arhanghelului Mihail*. În 1930, mișcarea legionară și-a constituit un partid

politic, Garda de Fier. Ideologia legionară promova ura și intoleranța, condamnând oamenii politici din partidele democratice acuzați de materialism, de lipsă de credință în Dumnezeu. Legionarii au lansat teoria purificării prin moarte, promovând ura, intoleranța și antisemitismul. Pe plan extern, promovau o alianță cu statele totalitare, Italia fascistă și Germania nazistă. Mișcarea legionară s-a făcut remarcată și datorită propagandei pe care a avut-o prin marșuri, procesiuni religioase, miracole, imnuri patriotice, muncă voluntară și campanii în zonele rurale. În 1933, respec-

tiv în 1939, membri ai Gărzii de Fier i-au asasinat pe primii miniștri Ion G. Duca, respectiv Armand Călinescu. Legionarii au ajuns la putere în 1940, alături de Ion Antonescu. Au introdus o serie de legi antisemite dure și jaful organizat al minorității evreiești. Poliția legionară a asasinat în penitenciarul de la Jilava, 64 de foști demnitari, iar Nicolae Iorga și Virgil Madgearu au fost torturați și asasinați. În 1941, Horia Sima și legionarii au dat o lovitură de stat împotriva lui Ion Antonescu și a armatei române, însă Antonescu a reușit să-i învingă, legionarii fiind înlăturați de la guvernare.

Aplicații

I. Completează, pe caiet, următorul tabel referitor la liderii partidelor democratice, folosind informații din surse multimedia.

Liderul politic	Două însușiri	Trei acțiuni	O propoziție	Cuvântul oglindă
Ion I.C. Brătianu				
Iuliu Maniu				

II. DEZBATERE. Organizează o dezbatere cu tema *Democrație versus Dictatură* folosind argumente pro sau contra, respectând însă opinia celuilalt.

III. Realizează, lucrând pe grupe, un afiș sau poster cu privire la respectarea drepturilor și libertăților cetățenești în perioada interbelică în România.

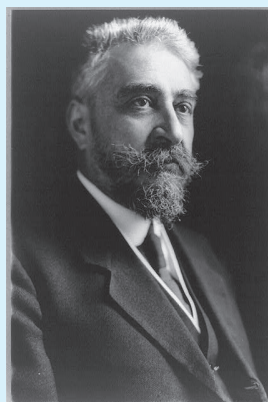

Fig. 4 Ion I.C. Brătianu (1864-1927)

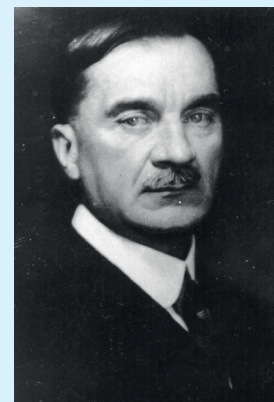

Fig. 5 Iuliu Maniu (1873-1953)

Ideii esențiale

- Atât liberalii cât și țărăniștii se pronunțau pentru un regim democratic, singurul capabil să dezvolte toate energiile creatoare ale poporului român.
- La polul opus, partidele extremiste au introdus în viața politică ura, intoleranța și chiar asasinatul politic.

Vocabular

dictatură – regim politic în care întreaga putere este deținută de o persoană sau de un grup de persoane, într-o manieră autoritară, arbitrară, recurgând la forță și coerciție.

proletariat – clasa muncitoare alcătuită din muncitori care își vând forța de muncă în schimbul unui salariu.

Știi că...

... P.N.Ț. avea o susținere socială foarte largă, obținând, în 1928, cea mai mare victorie electorală din perioada interbelică 77,76% din voturi?

... Garda de Fier a fost dizolvată la 9 decembrie 1933, printr-o decizie a Consiliului de Miniștri, din cauză că promova răsturnarea ordinii constituționale a României?

... Garda de Fier a reapărut pe scena politică în 1935, sub denumirea Partidul „Totul pentru Țară”, care, la alegerile parlamentare din 1937, s-a clasat pe locul trei, obținând 15,58% din voturile exprimate?

Instituția monarhică a fost elementul-cheie al sistemului politic din România interbelică. Atribuțiile regelui au fost delimitate precis de Constituția din 1923.

Regele Ferdinand I (1914-1927) (Fig. 1) a contribuit la sporirea prestigiului instituției monarhice în timpul Primului Război Mondial și după realizarea Marii Uniri. Ca o recunoaștere a acestor merite, la 15 octombrie 1922, la Alba Iulia, Ferdinand I și regina Maria au fost încoronați ca suverani ai tuturor românilor. De altfel, în

Fig. 1 Ferdinand I (1914-1927)

Fig. 2 Carol al II-lea (1930-1940)

epocă a fost numit „Întregitorul” sau „cel Loial”. În perioada interbelică, Ferdinand I nu și-a depășit atribuțiile, acționând în sensul celor înscrise în Constituție.

Prestigiul instituției monarhice a fost afectat de criza dinastică, declanșată în 1925. Prințul moștenitor Carol a anunțat că renunță la această calitate. Luând act de această renunțare, Parlamentul l-a declarat succesor pe fiul acestuia, Mihai. Criza dinastică a izbucnit în 1927, odată cu decesul regelui Ferdinand I. Mihai a fost proclamat rege, sub autoritatea unei **Regențe**, compuse din trei persoane, deoarece era minor.

Folosindu-se de slăbiciunea Regenței și de ambițiile unor politicieni, Carol (Fig. 2) a reușit să se întoarcă în țară. La 8 iunie 1930, Parlamentul l-a recunoscut ca rege, sub numele Carol al II-lea. Încă de la începutul domniei sale, Carol al II-lea a urmărit să discrediteze regimul bazat pe pluralism politic. A reușit acest lucru după alegerile din 1937, când niciun partid nu a obținut majoritatea în Parlament. Constituția din 1938 a legitimat regimul de guvernare personală (autoritate monarhică) a regelui Carol al II-lea. Ulterior, a desființat partidele politice și a înființat, ca partid unic, Frontul Renașterii Naționale.

Aplicații

I. Realizează o prezentare a personalității celor doi regi și a rolului lor în viața politică din România, folosind resurse multimedia.

II. **DEZBATERE.** Citiți versurile și organizați o dezbatere privind cultul personalității în diferite regimuri politice. Folosiți argumente pentru afirmațiile voastre. Documentați-vă cu ajutorul internetului

El știe că, dacă ar zice munților să se facă ape,/Munții ar porni fluvii peste dușmani să-i îngroape./Știe că, dacă ar suna din corn peste zi/S-ar face soldați toate pădurile noastre de brazi./Să nu vă fie teamă, frații mei, fiți oțel/Viața noastră e mare numai prin El.

Fiți veseli, bucuriile mele triste de zăpadă/Regele vostru este singurul Rege care va trăi în baladă./Noi ne vom duce, vom pieri, dar Carol doi/Va străluci cu veacurile peste România și peste noi! Virgil Carianopol, Scrisoare către țărani, omagiu adresat lui Carol al II-lea

Idei esențiale

- Regele Ferdinand I a acționat în limita atribuțiilor înscrise în Constituție.
- Regele Carol al II-lea a instaurat o monarhie autoritară.

Vocabular

regență – guvernare provizorie, exercitată de una sau de mai multe persoane, în timpul minoratului, absenței sau bolii unui monarh

Știi că...

... Regele Ferdinand I vorbea curent cinci limbi străine și a parcurs toate gradele militare, ajungând până la cel de general de corp de armată?

3. România în Al Doilea Război Mondial

Cauze

Începutul celui de Al Doilea Război Mondial, în septembrie 1939, prin atacul Germaniei lui Hitler împotriva Poloniei, a afectat grav și situația internațională a României. După înfrângerea rapidă a Poloniei, succesele

militare ale Germaniei au continuat și în prima jumătate a anului 1940. Capitularea Franței, în vara anului 1940, a dus la prăbușirea sistemului de alianțe externe ale României.

Fapte

Pierderile teritoriale ale României

Pentru integritatea teritorială a României, anul 1940 a avut urmări tragice (Fig. 1). Clauzele secrete ale înțelegerii dintre sângheroșii dictatori Hitler și Stalin (Pactul Ribbentrop-Molotov din august 1939), prevedea posibilitatea URSS să anexeze Basarabia. Astfel, în vara anului 1940, guvernul lui Stalin a cerut României să cedeze urgent Basarabia și nordul Bucovinei. Ultimul teritoriu nu făcuse niciodată parte din Imperiul Rus. Pretențiile asupra Bucovinei erau considerate de sovietici ca un mijloc de despăgubire pentru faptul că Basarabia făcuse parte 22 de ani din România Mare. Guvernul lui Carol al II-lea nu a putut rezista acestui **ultimatum**. Forța militară a URSS era mult peste cea a României. Sovieticii au ocupat abuziv și ținutul Herța, care nu fusese pomenit în notele ultimative. Astfel era răpită Basarabia, cu un teritoriu de 44 500 km², și nordul Bucovinei care, împreună cu ținutul Herța, avea peste 6 262 km². În total 3 776 309 de locuitori și teritoriul lor au fost incluși în URSS.

Noua orientare a politicii externe a României de la începutul lunii iulie 1940, nu a mai avut niciun efect. Hitler i-a trimis o scrisoare lui Carol al II-lea în care îl sfătuia să accepte revendicările teritoriale ale Ungariei și Bulgariei, după care România va fi inclusă în politica de protecție a Germaniei. Tratatul româno-ungar de la Turnu-Severin s-au încheiat fără niciun rezultat. Dorind să nu extindă războiul în Est și să protejeze câmpurile petrolifere românești, s-a ajuns, la 30 august 1940, la *Dictatul de la Viena*. Hitler a obligat România să cedeze Ungariei partea de *nord-vest a Transilvaniei* (un teritoriu de peste 42 243 km² și o populație de 2 628 238 locuitori). Tot în 1940, România a fost nevoită să cedeze Bulgariei Cadrilaterul (sudul Dobrogei) având 6 291 km² și 425 000 locuitori. Anul 1940 a avut consecințe grave pentru statul român. În urma pierderilor teritoriale, România Mare s-a destrămat și a intrat în sfera de influență a Germaniei.

Participarea României la Al Doilea Război Mondial

Venirea generalului Ion Antonescu la putere a orientat decisiv politica externă a României spre Germania. În octombrie 1940, în România au sosit trupe germane, iar la 23 noiembrie, Ion Antonescu a aderat la Pactul Tripartit, format din Germania, Italia și Japonia. În momentul declanșării atacului german asupra URSS, la 22 iunie 1941, România s-a aflat și ea alături de Germania. Considerat ca fiind „Războiul sfânt” pentru că viza eliberarea Basarabiei, răpită de sovietici cu un an înainte, acesta s-a bucurat de sprijinul populației românești. Într-o lună și ceva, Basarabia a fost eliberată. Problema continuării războiului și dincolo de granițele României a născut aprige controverse în mediile politice românești. Însă, la presiunile lui Hitler, Antonescu a continuat războiul și dincolo de Nistru. Armata română a participat la bătăliile de la Stalingrad, din Caucaz și Cuban. Un mare număr de soldați români au pierit departe de casă.

După înfrângerea de la Stalingrad, Antonescu s-a convins că Hitler nu mai putea câștiga războiul.

Fig. 1 Pierderile teritoriale suferite de România în 1940

Fig. 2 Regele Mihai I (1927-1930, 1940-1947)

Preocuparea sa cea mai importantă a devenit protejarea României în fața pericolului sovietic și a stabilit contacte cu unele medii politice occidentale. Statele Unite ale Americii și Marea Britanie au negociat, alături de sovietici, încheierea unui armistițiu cu România. Sovieticii și-au asumat un rol tot mai activ, pe măsura victoriilor obținute pe front.

Condițiile impuse de sovietici erau considerate inacceptabile de Ion Antonescu, deoarece prevedeau, printre altele, cedarea din nou a Basarabiei, nordului Bucovinei și ținutului Herței. În primăvara anului 1944, trupele sovietice au ajuns la Nistru, după care au pătruns în nordul Moldovei. În condițiile în care Ion Antonescu a refuzat ieșirea României din război, regele Mihai I (Fig. 2) și apropiații săi l-au arestat pe acesta la 23 august 1944, iar România a trecut de partea Națiunilor Unite. Armata română a participat apoi la eliberarea de sub dominația nazistă a Ungariei, Cehoslovaciei și a unor părți din Austria.

Consecințe

Eșecul campaniei din Est și posibilitatea transformării României în teatru de război au determinat arestarea lui Ion Antonescu. Pe plan militar, actul de la

23 august a însemnat scurtarea războiului în Europa, iar pe plan politic, a însemnat intrarea României în sfera de influență a URSS.

Aplicații

I. Indică un titlu acestui text.

Tentativele lui Carol al II-lea de a-l determina pe Hitler să garanteze granițele României în schimbul subordonării economice au eșuat. Convins că libertatea de acțiune a regelui practic dispăruse, Hitler i-a răspuns printr-o scrisoare amenințătoare, la 15 iulie. În acea epistolă, Führerul reclama, pe un ton ultimativ, ca România să se încadreze definitiv în linia politică a Reichului și să accepte revendicările Ungariei și Bulgariei, subliniind că o «revizuire a devenit inevi-

tabilă». În caz contrar, «mai devreme sau mai târziu – și probabil într-un timp foarte scurt – rezultatul ar putea fi chiar distrugerea României». Sub presiunea Germaniei, tratativele româno-ungare au început la 16 august 1940, la Turnu Severin, iar negocierile cu Bulgaria au debutat la 19 august 1940.

J. Rotaru, O. Burcin, V. Zodian,
Mareșalul Ion Antonescu

1. Alege un titlu sugestiv pentru acest text.

2. Precizează, pe baza textului, care au fost motivele pentru care România a fost nevoită să accepte cedările teritoriale din 1940. Ordonează aceste motive în funcție de gravitatea lor pentru România. Argumentează alegerea făcută.

II. Localizează, pe hartă (Fig. 1), pierderile teritoriale ale României, din vara anului 1940.

Idei esențiale

- Anul 1940 a adus mari pierderi teritoriale pentru România.
- Sperând să redobândească aceste teritorii, România a intrat în război alături de Germania, împotriva URSS.
- Înfrângerea Germaniei pe frontul de est a determinat întoarcerea armelor și lupta alături de Națiunile Unite.
- Actul de la 23 august a însemnat și intrarea României în sfera de influență a URSS.

Vocabular

ultimatum – comunicare cuprinzând condițiile irevocabile pe care o putere, un stat, le pune altuia, în vederea rezolvării unei situații litigioase

Știi că...

... armata română a pierdut, în campania din Est, 624 740 de militari, din care 71 585 morți, 243 622 răniți și 309 533 dispăruți. În perioada 23 august 1944 – 8 mai 1945, armata română a pierdut 169 822 de militari?

Pe măsură ce România s-a apropiat de Germania, în vara anului 1940, situația evreilor s-a deteriorat continuu. Legate direct de alinierea României la politica externă a Germaniei naziste, deciziile luate în timpul monarhiei autoritare a regelui Carol al II-lea au vizat persecutarea evreilor. Astfel, la 8 august 1940 a fost dat un decret-lege prin care salariații evrei erau îndepărtați din instituțiile publice. Un alt decret interzicea căsătoriile mixte între evrei și români. Încălcarea acestei prevederi se pedepsea cu închisoare corecțională între 2 și 5 ani.

După înființarea statului național-legionar, în septembrie 1940, Ion Antonescu și Garda de Fier au trecut la

românizarea economiei, care a dus la confiscarea întreprinderilor aparținând evreilor și înlocuirea lor cu etnici români.

Măsurile luate împotriva evreilor au culminat cu *Pogromul de la București* din 21-23 ianuarie 1941. În contextul în care legionarii au încercat să-l înlăture pe Ion Antonescu, au ucis 125 de evrei, iar câteva mii au fost maltratați și jefuiți. Un număr de 25 de temple și sinagogi evreiești au fost devastate. La 30 iunie 1941, a avut loc *Pogromul din Iași* (**Fig. 1**) în urma căruia cca 15 000 de evrei și-au pierdut viața.

Fig. 1 Trenurile cu deportați de la Iași

Fig. 2 Deportarea evreilor

Fig. 3 Deportarea rromilor

Deportările în Transnistria, 1941-1942. După ce trupele germane și române au atacat Uniunea Sovietică în iunie 1941, în înțelegere cu Germania nazistă, România a preluat administrarea teritoriului dintre Nistru și Bug, pe care l-a numit „Transnistria” cu intenția să adune aici pe toți evreii din Bucovina și din Basarabia pentru a reduce ponderea lor numerică. Regimul Antonescu nu a participat la deportarea în masă a evreilor pe care oficialii naziști au organizat-o în cadrul „Soluției finale” a lui Hitler referitoare la problema evreiască din Europa. A organizat însă deportarea evreilor din Bucovina și din Basarabia în Transnistria (**Fig. 2**).

În schimb, evreii din Transilvania de nord cedată de Hitler Ungariei, au fost îmbarcați și înghesuiți în vagoane de vite și duși în lagărele de muncă și exterminare de la Auschwitz și Birkenau. Au fost deportați 150 000 de evrei, dintre care 135 000 au fost exterminați.

Deportările în Transnistria au început masiv în luna octombrie 1941, cu evreii din Basarabia, Bucovina de

nord și ținutul Herța. Majoritatea evreilor din aceste regiuni erau deja adunați în lagărele și *ghetourile* din Basarabia. În total, din Basarabia, Bucovina de nord și ținutul Herța au fost deportați circa 113 000 de evrei.

Au fost deportați și circa 4 000 de evrei din Vechiul Regat și Transilvania de sud suspecțai de simpatii politice de stânga (socialism și comunism). Peste 300 000 de evrei din aceste regiuni au scăpat de deportare dar au suferit persecuții și internări în detașamentele de muncă forțată. Deportarea evreilor din Vechiul Regat a încetat în urma acțiunii hotărâte a regelui Mihai I care a intervenit pe lângă guvernul Antonescu. În octombrie 1942 au încetat deportările. Oprea deportărilor în Transnistria a fost influențată, în mare măsură, și de situația de pe front unde începea să se contureze înfrângerea Germaniei naziste.

Estimările privind numărul victimelor *Holocaustului* în România variază, dar se situează, în general, între 280 000 și 380 000 de evrei. Data de 9 octombrie a fost

aleasă Ziua Națională de Comemorare a Holocaustului în România deoarece în această zi, în 1941, a început deportarea evreilor din Bucovina în Transnistria.

Deportarea rromilor (Fig. 3). Apariția problemei rromilor este pe de-o parte consecința naționalismului românesc, iar pe de altă parte, a modificării regimului politic prin guvernarea legionară și a generalului Ion Antonescu. Politica de „românizare”, care a dus la deportarea rromilor în Transnistria a fost realizată de guvernul Ion Antonescu. Deportarea s-a făcut pe baza unui recensământ din 25 mai 1942, care a clasifi-

cat rromii propuși pentru deportare în două categorii: rromii nomazi (căldărari, lingurari) și rromii stabili care nu aveau mijloace de existență sau ocupații precise sau făcuseră pușcărie. Au fost deportați în jur de 25 000 de rromi. Aceștia au fost așezați în vatra unor sate de pe malul Bugului. Alții au locuit în bordeie de pământ, iar cei mai puțini, în case părăsite. Bolile au lovit crunt oamenii, făcând victime numeroase, atât în rândul rromilor deportați, cât și printre jandarmii care trebuiau să-i păzească. Se estimează că 11 000 de rromi au murit în timpul deportării.

Aplicații

I. Realizează, pe baza informațiilor media, o fișă de lucru prin care să descrii condițiile de viață ale deportaților evrei și rromi, în Transnistria.

II. DEZBATERE. Pornind de la sursa de mai jos, organizați o dezbatere asupra modului cum unii dintre români au privit problema evreiască.

A doua zi, duminică dimineață 12 octombrie, am fost invitat de guvernator la o conferință a tuturor capilor de autoritate. Aici am fost puși de către Generalul Guvernator în cunoștință oficială asupra faptului consumat de strângere a evreilor în ghetou (50.000) și hotărârile luate de a-i deporta în masă. (...) Mă provoc la mărturia tuturor celor prezenți, că am fost singurul care, când mi s-a dat cuvântul, ridicat în picioare, am expus pe larg problema evreiască în lumina vremilor pe care le trăim, în ambi-anța de ură rasială care pe noi românii nu are voie să ne angajeze. Am arătat meritele vii ale lor (ale evrei-

lor), contribuția lor valoroasă la dezvoltarea economiei țării, aportul ce l-au adus în toate domeniile de cultură și muncă și, în numele meu personal, am protestat, cu calitatea de primar al municipiului, am protestat împotriva acestui act. (...) Așa s-a ajuns la oprirea în Cernăuți a unui număr de 20.000 de evrei. Că această oprire nu era pe placul străzii și improvizaților românizatori, nu importă.

Declarația primarului orașului Cernăuți, Traian Popovici, redactată imediat după Al Doilea Război Mondial

Idei esențiale

- Apropierea României de cel de-al Treilea Reich, în anul 1940, a dus la agravarea situației comunității evreiești.
- A fost creată o legislație antisemită și mulți evrei au devenit victime ale abuzurilor.
- În anii 1940-1941, au avut loc mai multe pogromuri soldate cu mii de victime și a început deportarea evreilor din Basarabia și nordul Bucovinei, în Transnistria (octombrie 1941).
- Regimul autoritar al lui Ion Antonescu a dispus și deportarea rromilor nomazi din România.
- Acțiunile antisemite ale regimului antonescian au dus la decesul a cel puțin 280 000 de evrei.

Vocabular

ghetou – cartier al unui oraș în care erau constrânși să trăiască evreii din unele țări

holocaust – în Antichitate – jertfă adusă zeilor, în care animalul sacrificat era ars în întregime; exterminare (prin diferite

metode) a unei mari părți a populației evreiești din Europa, de către naziști și aliații lor, în cel de Al Doilea Război Mondial
pogrom – masacrare a unui grup național minoritar sau rasial, organizată de elemente ultranaționaliste, șovine

Știi că...

... o acțiune de salvare în timpul pogromului de la Iași a avut loc în gara Roman, prin intervenția energetică a președintei Crucii Roșii din localitate, Viorica Agarici?

...Viorica Agarici și Traian Popovici s-au numărat printre cei 54 de români onorați de Statul Israel cu „Cetățenia de Onoare” și cu titlul „Drept între popoare”?

I. Notează, pe caiet, schema sistemului politic din România între anii 1919-1944 și completează spațiile punctate din tabelul de mai jos.

Instituțiile politice	Monarhia: și autoritară	Parlamentul bicameral: și Senatul	Guvernul: Exercită puterea
Organizațiile politice (partidele politice)	Democratice: Partidul Național Liberal și	de extremă stângă:	de extremă dreaptă: mișcarea legionară și partidul ei
Relațiile politice (sunt date de legea legilor)	Constituția din 1923 este o constituție	Constituția din 1938 este o constituție	Statul național-legionar și Ion Antonescu au suspendat constituția

II. Notează, pe caiet, ciorchinele cu perioadele traversate de economia românească interbelică.

III. Stabilește asemănări și deosebiri între ideile politice ale principalelor partide democratice din România interbelică, după modelul:

- a) Asemănări:
-
-
- b) Deosebiri:
-
-

IV. Notează pe caiet și completează cadranul.

<p>1. Precizează trei cauze care au dus la pierderile teritoriale din 1940.</p> <p>a)</p> <p>b)</p> <p>c)</p>	<p>3. Alcătuieste enunțuri în care să folosești următorii termeni: <i>țărănism, regență, ultimatum</i>.</p>
<p>2. Menționează trei caracteristici ale regimului național-legionar și al lui Ion Antonescu.</p> <p>a)</p> <p>b)</p> <p>c)</p>	<p>4. Motivează decizia României de a intra în Primul Război Mondial alături de Puterile Antantei.</p>

I. Alege răspunsul corect.

- În anul 1922, Ferdinand I a fost încoronat ca suveran al tuturor românilor la:
 - București
 - Iași
 - Alba Iulia
- Primul teritoriu românesc care s-a unit cu patria mamă în 1918 a fost:
 - Transilvania
 - Basarabia
 - Bucovina
- Baza economiei țării în perioada interbelică a rămas:
 - industria
 - agricultura
 - comerțul
- Anul cu cea mai ridicată producție a României din întreaga perioadă interbelică este:
 - 1928
 - 1936
 - 1938
- Perioadele de stabilitate economică au fost guvernate de:
 - Partidul Național Liberal
 - Partidul Național Țărănesc
 - Frontul Românesc

II. Transcrie textul de mai jos, completând fiecare spațiu liber cu termenul corespunzător din lista dată.

Regimul politic al României între 1919-1938 era unul ... având la bază votul ... și ... din 1923. Noua lege fundamentală a țării garanta egalitatea în drepturi și Pe această bază au funcționat și partidele minorităților Viața politică a fost tulburată de acțiunile partidelor ... atât de stânga, cât și de dreapta.

Lista termenilor: *democrație, constituție, extremist, executiv, universal, etnic, libertate, convenție.*

III. Ordonează cronologic următoarele date istorice.

- anul cu cea mai ridicată producție a României din întreaga perioadă interbelică;
- începutul domniei regelui Carol al II-lea;
- unirea Transilvaniei cu România;
- anul marilor pierderi teritoriale;
- sfârșitul domniei regelui Ferdinand I;
- adoptarea constituției care a stat la baza regimului democratic din România interbelică.

GRILĂ DE AUTOEVALUARE

Itemi	I	II	III
Punctaj	5 x 6 = 30 p.	6 x 5 = 30 p.	6 x 5 = 30 p.
Punctaj maxim: 100 p.	Din oficiu: 10 p.		

4. România – stat comunist

Cauze

În perioada 1944-1947, Partidul Comunist a acaparat, treptat, instituțiile puterii în România. Preluarea puterii a fost favorizată de prezența Armatei Roșii (armata sovietică) pe teritoriul românesc, după Actul de la 23 august 1944, când mareșalul Ion Antonescu a fost

înlăturat de la putere. Pe de altă parte, Uniunea Sovietică a sprijinit financiar partidul și a făcut tot posibilul să creeze în România, ca peste tot în Europa de Est aflată sub controlul său, guverne comuniste după modelul stalinist.

Fapte

Deși România a fost condusă, inițial, de guverne în frunte cu generalii Constantin Sănătescu și, respectiv, Nicolae Rădescu, în care au fost incluși și reprezentanți ai PCR, în 6 martie 1945, sub presiunea adjunctului ministrului de externe sovietic, Andrei Vișinski, regele Mihai a fost obligat să accepte formarea primului guvern-marionetă, procomunist, condus de dr. Petru Groza. (Fig. 1), aflat sub controlul total al PCR. Regele Mihai a protestat față de acest guvern, declanșând, în august 1945, „greva regală”, ceea ce a însemnat refuzul contrasemnării deciziilor miniștrilor. Acțiunea regelui nu a avut consecințele așteptate, întrucât Groza nu a demisionat, mai mult, prin reforma agrară din 1945 și prin crearea *Sovromurilor*, a reușit să atragă țărani și muncitorii de partea noului regim. Un alt pas în acaparea puterii a fost reprezentat de alegerile din 19 noiembrie 1946. Campania electorală a fost caracterizată de o puternică propagandă prin intermediul mass-mediei și de un lung șir de violențe împotriva opoziției. Pentru a câștiga, Partidul Comunist a recurs la o fraudare masivă a alegerilor. Următorul pas a constat în eliminarea oricăror forme de rezistență politică, în 1947, organizată prin desființarea partidelor istorice. PNȚ a fost primul vizat, scoaterea în afara legii a țărăniștilor venind în urma unei înscenări organizate de autoritățile comuniste, în iulie 1947, pe aerodromul de la Tămădău. La scurt timp, celălalt mare partid al opoziției, PNL, s-a autodizolvat. Monarhia a rămas ca ultim obstacol în calea supremației politice a Partidului Comunist. Regele Mihai, amenințat cu izbucnirea unui răzoi civil în cazul unui refuz, a fost obligat să abdice la 30 decembrie 1947, astfel a luat ființă Republica Populară Română.

Între 1948-1965, România a fost un stat totalitar, de tip stalinist. Regimul politic s-a bazat pe concentrarea puterii în mâna unui singur partid, Partidul Muncitoresc Român, creat în 1948, prin fuziunea Partidului Comunist Român cu Partidul Social Democrat. Gheorghe

Gheorghiu-Dej, secretarul general al PMR, a fost primul dictator comunist român. Un val de teroare inițiat de Miliție și de poliția politică, numită *Securitate*, a cuprins populația, mulți cetățeni fiind arestați, întemnițați sau duși la muncă forțată. Aceste metode au fost folosite și împotriva acelor membri de partid care și-ar fi dorit mai multă putere: Lucrețiu Pătrășcanu, Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu etc., eliminați din ordinul lui Dej. În procesul de stalinizare au contribuit și adoptarea Constituției din 1948, după modelul Constituției URSS din 1936, care a fost modificată în 1952, precum și transformarea economiei prin *naționalizare*, colectivizare (Fig. 2), industrializare, planificare. Stalinizarea s-a extins și în domeniul culturii românești, (*revoluția culturală*), în vederea formării „omului nou”. După moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, în 1965, puterea a fost preluată de către Nicolae Ceaușescu.

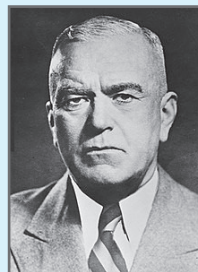

Fig. 1. Petru Groza, primul-ministrul primului guvern comunist, 6 martie 1945

Fig. 2. Ședință PMR din martie 1962: Ștefan Voitec și Gheorghe Gheorghiu-Dej acordă medalii cu ocazia încheierii colectivizării

Consecințe

Perioada 1948-1965 a avut consecințe majore asupra României, marcată de instaurarea regimului comunist sub influența Uniunii Sovietice. Statul a preluat controlul asupra tuturor domeniilor, libertățile individuale și drepturile omului au fost sever restricționate,

iar opoziția politică a fost suprimată prin represalii și arestări. Cultul personalității lui Gheorghiu-Dej a contribuit la consolidarea unui regim dictatorial, iar sistemul educațional și cultural a fost utilizat pentru promovarea ideologiei comuniste.

Aplicații

I. Citește sursele de mai jos și răspunde, pe caiet, cerințelor.

A. În viața statului român s-au produs în ultimii ani adânci prefaceri politice, economice și sociale, cari au creat noi raporturi între principalii factori ai vieții de Stat.

Aceste raporturi nu mai corespund astăzi condițiilor stabilite de Pactul fundamental – Constituția Țării – ele cerând o grabnică și fundamentală schimbare. (...)

În consecință, pe deplin conștient de importanța actului ce fac în interesul poporului român, ABDIC...

Actul de abdicare al regelui Mihai

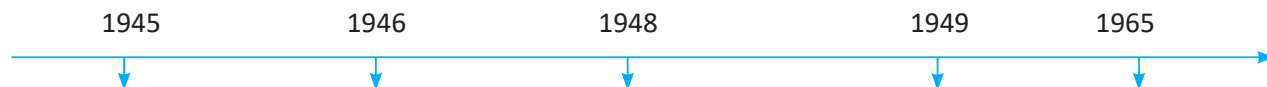
B. În luna noiembrie a anului 1947, au fost înlăturate din guvern elementele care reprezentau interesele capitaliștilor și moșierilor expropriați (gruparea Tătărescu). Înlăturarea Tătăreștilor n-a fost o oarecare remaniere

de guvern, ci o schimbare a caracterului puterii de stat. Guvernul, în noua lui structură, exprimă fidel interesele clasei muncitoare, interesele țăranimii muncitoare și ale intelectualității înaintate. Curând după aceasta, în noaptea de 30 decembrie 1947, regele Mihai a fost înlăturat de la tron. Prin înlăturarea monarhiei, a fost dărâmată în țara noastră una din cele mai puternice citădele reacționare. Era necesară înlăturarea unei forme de stat moștenite din timpuri întunecate ale Evului Mediu, urâtă de popor, formă de stat care constituia o mare piedică în drumul dezvoltării revoluționare a României.

Mihail Roller, *Istoria RPR. Manual pentru învățământul mediu*

1. Identifică două argumente prin care autorul sursei B justifică necesitatea abdicării regelui.
2. Selectează, din textul A, motivele pentru care regele s-a decis să abdice.
3. Exprimă un punct de vedere asupra modului în care s-a instaurat regimul comunist în România.

II. Menționează câte un fapt istoric al vieții politice românești din perioada comunistă, pentru fiecare reper cronologic pe axa cronologică de mai jos.

Idei esențiale

- Prezența trupelor sovietice în România a influențat decisiv evoluția regimului politic în perioada 1944-1947.
- Statul totalitar de tip stalinist a fost desăvârșit prin realizarea partidului unic PMR și adoptarea constituției RPR, în 1948.
- România comunistă a fost condusă de Gheorghe Gheorghiu-Dej și de Nicolae Ceaușescu.

Vocabular

naționalizare – trecerea proprietății private în proprietatea statului

revoluție culturală – dezvoltarea unei noi culturi puse în slujba marilor idealuri de construcție a comunismului

sovromuri – societăți cu capital mixt româno-sovietic prin care economia românească era subordonată celei din URSS

Știi că...

...bătăile, schingiuirile, deportările și închisoarea au constituit principalele metode ale așa-numitului proces de transformare socialistă a agriculturii?

... la 1 decembrie 1948, Prezidiul Marii Adunări Naționale a emis decretul prin care a stabilit încetarea activității cultului Greco-catolic și exproprierea tuturor bunurilor acestuia?

Regimul comunist din România a provocat mișcări de opoziție și rezistență care au îmbrăcat diverse forme de manifestare. În primii ani după impunerea noului regim, s-a manifestat o rezistență în munți, a unor grupuri înarmate de partizani alcătuite din: foste cadre militare, foști legionari, membri ai partidelor de opoziție, desființate în 1947, țărani, intelectuali. Aceste grupări au acționat în special în zonele de deal și de munte. Cele mai importante grupări au fost cele din Munții Făgărașului (Haiducii Muscelului), din Munții Vrancei, Năsăud și Vatra Dornei (Sumanele Negre) sau Banat. Acestor grupări li s-au alăturat și femei, dintre care o amintim pe Elisabeta Rizea din Nucșoara (**Fig. 1**). Această formă de rezistență a fost reprimată violent de organele de **represiune**. Tot în această perioadă au fost încarcerate la Sighet elitele intelectuale, politice și religioase, care prezentau un pericol pentru autoritățile comuniste.

Rezistența țărănească, specifică perioadei 1949-1962, a fost îndreptată împotriva colectivizării forțate a agriculturii și s-a manifestat prin refuzul înscrierii țăranilor în formele colective de asociere, prin refuzul predării cotelor obligatorii de produse agricole, atacarea și devastarea sediilor locale ale PMR. Printre cele mai cunoscute acțiuni de rezistență se numără revolta de la

Cărbunești (1949), reprimată brutal de autoritățile comuniste. Prin arestări, deportări și execuții, aproximativ 80 000 de țărani au căzut victime reprimării.

Față de regimul ceaușist, opoziția s-a manifestat prin revolte muncitorești și **disidența** intelectualilor. Greva minerilor din Valea Jiului, în 1977, sau greva muncitorilor de la uzinele *Steagul Roșu și Tractorul*, din Brașov, în 1987, ca formă de reacție a populației față de scăderea nivelului de trai au fost, de asemenea, reprimare prin arestări și deportări ale participanților. Forma individuală de protest a fost ilustrată de activitatea politică a intelectualilor: Paul Goma, Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Doina Cornea, Gheorghe Calciu-Dumitreasa etc. Spre sfârșitul anilor 1980 a început să se manifeste disidența și în interiorul partidului. Astfel, în martie 1989, prin *Scrisoarea celor șase*, popularizată de Europa Liberă, a fost criticată situația social-politică a regimului ceaușist.

Fig. 1. Elisabeta Rizea (1912-2003)

Aplicații

Imaginează-ți că ești cetățean în regimul comunist din timpul lui Nicolae Ceaușescu. Redactează o scrisoare în care să fii vocea celor care trăiesc în tăcere și sub opresiune, pe care să o trimiți către Europa Liberă sau Vocea Americii.

Idei esențiale

- Rețeaua „închisorilor morții” a fost construită după modelul Gulagului rusesc.
- Radio Europa Liberă și Vocea Americii au avut un rol important în menținerea relațiilor cu Occidentul.
- Manifestările de opoziție și disidențele au accentuat criza regimului național-comunist.

Vocabular

disident – persoană care este în dezacord cu regimul politic aflat la putere sau care are opinii diferite de cele ale majorității

represiune politică – sistem de reprimare violentă a oricăror forme de opoziție politică, de către regimul aflat la putere într-un stat

Știi că...

... generalul Nicolae Rădescu a reușit să plece în SUA, unde a înființat *Liga Românilor Liberi* pentru a organiza o mișcare de rezistență anticomunistă?

Asupra vieții indivizilor și grupurilor, partidul-stat a avut un proiect complex care a purtat amprenta evoluției regimului **opresiv**, accentuat în prima perioadă de guvernare a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Multe familii au fost dislocate, iar proprietățile au fost naționalizate. Un exemplu clar al acestei perioade este colectivizarea forțată a agriculturii (1949-1962), conform căreia țărani erau obligați să renunțe la pământurile lor și să se înscrie în gospodăriile agricole colective. După 1965, când Ceaușescu a preluat puterea, regimul a început să se prezinte ca un „mângâietor” al poporului, promițând dezvoltarea economică și independența față de Uniunea Sovietică. Totuși, în realitate, oamenii trăiau sub o constantă supraveghere a Securității și se confruntau cu lipsuri grave. Viața de zi cu zi era marcată de autocenzura impusă de regim, iar exprimarea opiniilor politice era riscantă. În orașe, dezvoltarea industrială adusesse o urbanizare rapidă, însă condițiile de muncă erau grele și adesea periculoase.

În perioada 1974-1989, în orașe, dar și în mediul rural, se trăia sub influența austerității impuse de regim, cu penurii de alimente (**Fig. 1**) și combustibili. Producția era orientată spre investiții industriale megalomane, astfel că bunurile de larg consum erau produse în cantități insuficiente, ducând la un sistem de „relații” și de mărfuri vândute „pe sub mână”. În schimb, activității de partid și **nomenclatura** se aprovizionau din magazine speciale la care oamenii de rând nici nu visau. Sărbătorile religioase erau de fiecare dată prilej de baluri, serate și discoteci pentru a distra oamenii de la biserică. Programul de la televizor era redus și transmitea doar realizările cuplului Ceaușescu. Pentru copii, distracția se limita la câteva minute de desene animate. Pentru tineri, „Cenaclul Flacăra”, supranumit *al tinerețului revoluționar*, a întreținut, o perioadă, iluzia libertății și a relaxării ideologice, reunind artiști, poeți, cântăreți de muzică folk sau rock, unii foarte valoroși.

Întreaga țară a căpătat aspectul unui uriaș lagăr de concentrare, din care unii curajoși au încercat să scape trecând Dunărea înot sau cerând azil politic, dacă aveau ocazia să iasă în Occident, cu prilejul unor concursuri sportive sau artistice. Însă cea mai îngrozitoare față a comunismului era teroarea indusă de Securitate. Microfoanele erau montate în apartamente, telefoanele erau ascultate, scrisorile erau citite, astfel, statul urmărit uniformizarea cetățenilor și menținerea lor în teroare și umilință pentru a accepta, pasivi, regimul.

Fig. 1.
Coadă
uriașă la
alimente

Aplicații

PORTOFOLIU. Constituiți un grup de discuții, pe o rețea de socializare, și realizați planul unei investigații privind viața cotidiană din perioada regimului comunist. Cu ajutorul membrilor familiei și pe baza investigației, realizați un proiect de istorie orală referitoare la viața familiei în comunism.

Ideii esențiale

- Regimul comunist și-a pus amprenta asupra vieții private a cetățenilor.
- Scăderea dramatică a nivelului de trai demonstra eșecul economic al regimului comunist.

Vocabular

nomenclatură – schemă de organizare a Partidului Comunist, care cuprindea conducătorii și subordonații acestora

opresiv – care asuprește, constrânge, exploatează, nedreptățește

Știi că...

... ca să mascheze criza de alimente, medicul personal al lui Ceaușescu, a inventat un program de „alimentație rațională”, motivând că nu e sănătos ca un adult să consume mai mult de 3.000 de calorii pe zi?

În 1948 a fost declanșată prima „revoluție culturală”, având ca scop crearea omului nou. Acesta reprezenta idealul ideologiei comuniste și trebuia să fie devotat, harnic, supus, disciplinat, trebuia să-i urască pe moșieri, burghezi și chiaburi și să nu manifeste sentimente religioase. Construirea acestuia nu se putea realiza decât prin desființarea valorilor naționale și înlocuirea patriotismului cu atașamentul față de **marxism-leninism** și de URSS. Campania activă de rusificare a început cu o revizuire completă a istoriei (aparitia *Istoriei României* a lui Mihail Roller), întreruperea legăturilor intelectualilor cu Vestul. De asemenea, bibliotecile și librăriile au fost epurate de titlurile necorespunzătoare din punct de vedere politic (peste 8000 de titluri au fost trecute într-un index al publicațiilor interzise), activitatea ziariștilor și muzicienilor a fost pusă sub controlul Secției de Agitație și Propagandă a Comitetului Central al Partidului. Mijloacele de informare publică au trecut sub controlul statului, iar în școli au fost impuse manualele unice și discipline noi, precum *Limba rusă* și *Istoria partidului sovietic prieten*.

Reorientarea politicii românești după 1960 a cuprins și o liberalizare culturală, continuată și după venirea la conducere a lui Nicolae Ceaușescu. Învățământul a cunoscut o perioadă de progres, mo-

dernizare și deschidere, însă după 1971, exacerbarea cultului personalității a avut efecte dintre cele mai grave. Tezele din iulie au reprezentat prima manifestare a noului curs prin care trebuiau ideologizate toate sectoarele vieții sociale. A apărut un nou tip de intelectual, activistul, cu diplomă conferită de partid (ex. Academia „Ștefan Gheorghiu”), cu titluri și pretenții, conform directivelor partidului. **Propaganda** se manifesta prin serbări, parade și spectacole omagiale: *Daciada*, *Cântarea României*, 23 August, 1 Mai, iar căile de difuzare a acestora erau: școala, presa și televiziunea de stat. Educarea în spiritul noilor valori se făcea cu ajutorul organizațiilor *Șoimii Patriei*, încă de la grădiniță, ulterior elevii erau făcuți *Pionieri* (**Fig. 1**), iar tinerii erau primiți în *Uniunea Tineretului Comunist*. Organul de presă al partidului, *Scânteia*, publica documentele programatice, realizările cincinale și recoltele-record, vizitele regizate, alimentația rațională, manipulând opinia publică cu scopul de a consolida imaginea liderului.

Fig. 1 Insigna „Pionier de frunte”

Aplicații

Portofoliu multimedia. Utilizând resurse multimedia <https://www.youtube.com/watch?v=YZgwFI-CWOA>, realizează o prezentare power-point despre viața copiilor în perioada comunistă.

Idei esențiale

- „Revoluția culturală” a impus controlul total al statului asupra învățământului, culturii și Bisericii.
- Propaganda și dezinformarea erau folosite în scopul subordonării oamenilor.
- Activitatea de propagandă și-a dorit fixarea imaginii conducătorilor în memoria colectivă a epocii.

Vocabular

marxism-leninism – ideologia oficială a regimului comunist, incluzând învățăturile lui Karl Marx, așa cum au fost ele revizuite de Lenin și însușite de către Stalin

propagandă – acțiune desfășurată sistematic în vederea răspândirii unei doctrine politice, religioase etc., a unor teorii, opinii, pentru a le face cunoscute și acceptate, cu scopul de a câștiga adepți

Știi că...

... atunci când se făcea referire la zilele de naștere ale lui Nicolae (26 ianuarie) și Elenei Ceaușescu (7 ianuarie) se vorbea despre „scumpa oră din ianuarie”?

La moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, succesiunea a fost rezolvată în favoarea lui Nicolae Ceaușescu (Fig. 1), care a venit la conducerea partidului și a statului în 1965. În același an, s-a desfășurat Congresul PMR care a stabilit revenirea la vechea denumire a partidului, Partidul Comunist Român. A fost adoptată o nouă Constituție prin care România a devenit Republică Socialistă (RSR). Primii ani s-au caracterizat prin continuarea procesului de destalinizare început de Dej, relativa îmbunătățire a condițiilor de viață ale populației, atenuarea politicii represive a Securității, creșterea popularității regimului în urma exploatării sentimentelor naționale, apropierea de statele occidentale. Inspirat de vizitele din China (Fig. 2) și Republica Populară Democrată Coreeană, în 1971, Ceaușescu a lansat „Tezele din iulie” și astfel a început revoluția culturală manifestată prin exacerbarea culturii național-comuniste și a cultului personalității și proiectarea trecerii la o nouă treaptă a socialismului – societatea socialistă multilateral dezvoltată. Din 1972, a început să-și pună membrii familiei și rudele în posturile-cheie din partid, soția sa a fost promovată în Comitetul executiv al PCR, iar prin Legea 1 din 1974 a fost creată funcția de președinte al R.S.R.

Reluarea industrializării forțate și realizarea construcțiilor megalomane, cu scop propagandistic (Canalul Dunăre-Marea Neagră, Casa Poporului, Transfăgărășanul etc.) au provocat secătuirea resurselor țării și creșterea rapidă a datoriei externe. Achitarea acesteia, începând cu 1980, a dus la reducerea

importurilor și creșterea exporturilor, în principal la produsele agro-alimentare, fapt ce a determinat, un an mai târziu, introducerea rațiilor la principalele bunuri de consum (pâine, făină, zahăr, lapte, carne etc.) dar și măsuri drastice de economisire a energiei electrice, a combustibililor, căldurii și apei calde din locuințe. În paralel cu scăderea nivelului de trai a fost accentuat **cultul personalității** (Fig. 3) celor doi. Emisiunile de radio și televiziune, presa scrisă au fost acaparate de acest cult. În jurul soților Ceaușescu s-a creat un adevărat mit, li s-au falsificat biografiile, a fost falsificată istoria națională pentru a arăta că Ceaușescu era descendentul marilor conducători ai românilor. Elena Ceaușescu, din postura de soție a conducătorului, devenea modelul ideal pentru orice femeie, conform propagandei era „academician, doctor, inginer, savant de renume mondial” deși terminase doar patru clase. De asemenea, s-a ridicat la rang de politică de stat inducerea în eroare a opiniei publice. Statisticile erau falsificate pentru a acoperi economia falimentară.

Ultima etapă a regimului național-comunist este legată de inițierea programului de **sistemizare urbană și rurală**, de cristalizarea rezistenței față de dictatură și de schimbările survenite prin preluarea puterii, în URSS, de către Mihail Gorbaciov, cu o nouă politică menită să reformeze comunismul. Această abordare în plan extern s-a desfășurat în condițiile în care România a apărut ca oponent al schimbării. Criza internă și externă a dus la declanșarea revoluției din 1989 și la înlăturarea dictatorului Nicolae Ceaușescu și a soției sale.

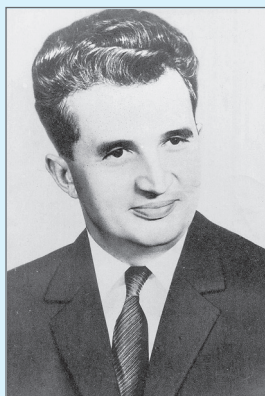

Fig. 1. Nicolae Ceaușescu (1918-1989)

Fig. 2. Vizita în China a cuplului Ceaușescu, iunie 1971

Fig. 3. Cultul personalității lui N. Ceaușescu, poster de propagandă din București, 1986

Aplicații

PĂLĂRIILE GÂNDITOARE: Elevii vor fi împărțiți în 6 grupe, fiecare dintre ele fiind reprezentată de câte o pălărie.

Sarcina de lucru: Prezențați, în mod obiectiv, bazându-vă pe fapte concrete, epoca lui Nicolae Ceaușescu. Cum a fost în perioada destinderii și ce s-a schimbat începând cu anul 1980?

Sarcina de lucru: Identificați și prezentați aspecte pozitive ale epocii lui Nicolae Ceaușescu.

Sarcina de lucru: Prezențați aspectele negative ale epocii lui Nicolae Ceaușescu. De ce credeți că nu a procedat altfel?

Sarcina de lucru: Prezențați ce sentimente credeți că aveau oamenii față de regimul lui Nicolae Ceaușescu.

Sarcina de lucru: Propuneți alternative la modul de guvernare a lui Nicolae Ceaușescu.

Sarcina de lucru: Care este concluzia care se desprinde din toate prezentările? Putem să rezumăm punctele tari și punctele slabe ale regimului național-comunist?

Ideii esențiale

- Procesul de liberalizare din anii 1960 a fost urmat de o perioadă de impunere a cultului personalității.
- Primul președinte al Republicii Socialiste România a fost Nicolae Ceaușescu.
- Adâncirea crizei din anii 1980 a dus la creșterea nemulțumirilor față de regimul ceaușist și la înlăturarea acestuia.

Vocabular

cultul personalității – cuprinde toate gesturile de adulare a conducătorului, prin orice mijloace de propagandă (artă, sport, presă, literatură, spectacole omagiale etc.)

megalomaniac – măreț, grandoman, îngâmfat

sistematizare urbană și rurală – program de distrugere a bisericilor, centrelor istorice urbane și a numeroase sate.

Știi că...

... există și cele 7 minuni ale comunismului? 1. Toată lumea avea de lucru. 2. Deși toată lumea avea de lucru, nimeni nu muncea. 3. Deși nimeni nu muncea, planul se făcea peste 100%. 4. Deși planul se făcea 100%, nu puteai cumpăra nimic. 5. Deși nu găseai nimic de cumpărat, toată lumea avea de toate. 6. Deși toată lumea avea de toate, toți furau. 7. Deși toți furau, niciodată nu lipsea nimic.

... pentru construirea Casei Poporului, s-a demolat totul pe o suprafață de 50 de hectare și au fost mobilizați 700 de arhitecți și 100 000 de constructori, muncitori și soldați?

5. România în contextul Războiului Rece

Cauze

În 1945, fascismul italian și nazismul au dispărut, dar în planul relațiilor internaționale au revenit neînțelegerile dintre blocul statelor democratice și al celor comuniste, care au adâncit lumea într-un **Război Rece** (1947-1991). Teama că adversarul ar putea deține o tehnologie mai avansată a dus la o acerbă cursă a înarmărilor în domeniul nuclear, mai ales între liderii celor două grupări, SUA și URSS, separate de

Cortina de Fier. Ambele tabere au creat alianțe politico-militare. În 1949, SUA, Canada și o serie de state democratice europene au pus bazele Organizației Tratatului Atlanticului de Nord/North Atlantic Treaty Organization (OTAN/NATO), pentru ca în 1955, la inițiativa URSS, să se formeze Organizația **Pactului** de la Varșovia, alcătuită din statele comuniste europene, cu excepția Iugoslaviei.

Fapte

Propunerea Anei Pauker ca ministru de externe, în noiembrie 1947, a marcat preluarea de către comuniști a politicii externe românești. România a fost membru fondator al Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER) (**Fig. 1**), din 1949, organizație economică a statelor comuniste, și membru în Pactul de la Varșovia, din 1955. Toate luările de poziție ale lui Gheorghe Gheorghiu-Dej au fost îndreptate împotriva „căii originale spre comunism”, dezvoltată de liderul iugoslav Iosip Broz Tito. Mai târziu, România a sprijinit URSS, la invazia împotriva revoluției din Ungaria, în 1956, fapt ce a determinat retragerea Armatei Roșii de pe teritoriul românesc, doi ani mai târziu. Distanțarea României față de URSS a fost vizibilă, începând cu anul 1964, prin respingerea *Planului Valev*. Acesta propunea o specializare a producției, în care României îi revenea, în cea mai mare parte, sarcina de a se axa pe agricultură. Ca reacție la acest plan, în 1964 a fost adoptată *Declarația din aprilie a PMR*, prin care era criticată încercarea sovietică de a le impune statelor socialiste propria voință.

După venirea la putere, Nicolae Ceaușescu a continuat politica de distanțare față de Uniunea Sovietică, inițiată de Dej. Astfel, România a fost prima țară comunistă care a recunoscut diplomatic RFG-ul și a continuat legăturile diplomatice cu Israelul după „Războiul celor șase zile”, în 1967. În anul următor, Ceaușescu a condamnat ferm invazia sovietică în Cehoslovacia, împotriva „Primăverii de la Praga” (1968). Inițiativele de politică externă ale lui Nicolae Ceaușescu, transformate, multe dintre ele, în vizite oficiale în SUA, Franța, Republica Federală Germania, Marea Britanie, (**Fig. 2**), au avut notă discordantă față de politica Tratatului de la Varșovia. Numeroase state occidentale apreciau că România era un stat rebel în lumea comunistă, acordându-i liderului român onoruri și chiar favoruri. Astfel, România a fost vizitată de Charles de Gaulle (președintele Franței), Richard Nixon și Gerald Ford (președinți ai SUA). Totodată, a primit statutul de membru al Acordului pentru Tarife și Comerț (GATT), al Fondului Monetar Internațional și al Băncii Internaționale pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD).

Fig. 1 Steagul Consiliului de Ajutor Economic Reciproc

Fig. 2 Vizita de stat efectuată de N. Ceaușescu în Marea Britanie (13-16 iunie 1978)

Consecințe

În 1975, România a primit din partea SUA *clauza națiunii celei mai favorizate*, și, în același an, la Helsinki, a semnat și Acordurile Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE). Prestigiul extern al lui Nicolae Ceaușescu s-a prăbușit, mai ales după 1985, odată cu afirmarea noului lider sovietic, Mihail

Gorbaciov, care a anunțat noua politică de transparență (glasnost) și de reconstrucție (perestroika) pe care liderul român nu a acceptat-o. În fapt, acestea au dus la prăbușirea regimurilor comuniste din Europa de Est, la dezmembrarea Uniunii Sovietice și, implicit, la încheierea Războiului Rece.

Aplicații

I. Citește textele de mai jos și răspunde, pe caiet, la cerințe.

A. Pătrunderea trupelor celor cinci țări socialiste în Cehoslovacia constituie o mare greșală și o primejdie gravă pentru pace în Europa, pentru soarta socialismului în lume. Este de neconceput în lumea de astăzi [...] ca un stat socialist, ca state socialiste să încalce libertatea și independența altui stat. Nu există nici o justificare, nu poate fi acceptat nici un motiv de a admite, pentru o clipă numai, ideea intervenției militare în treburile unui stat socialist frățesc.

Cuvântarea lui Nicolae Ceaușescu la mitingul din Piața Palatului Republicii din București (21 august 1968)

B. Denunțarea invaziei Cehoslovaciei de către Ceaușescu a fost un act de curaj, pentru care el și țara au câștigat respectul lumii întregi.

Dennis Deletant,
România sub regimul comunist, 1997

1. Poate fi considerat discursul lui Ceaușescu o continuare a Declarației din aprilie 1964? Argumentează răspunsul.

2. Ce beneficii a avut, pe plan internațional, regimul Ceaușescu, după anul 1968?

A	B
NATO	...
CAER	...
GATT	...
BIRD	...
FMI	...

II. Identifică, pe baza acronimelor din coloana A, instituțiile internaționale, după care scrie, pe caiet, în coloana B, numele acestora

Idei esențiale

- Tensiunile dintre SUA și URSS au dus la declanșarea Războiului Rece.
- Prin Declarația din aprilie a PMR, în 1964, s-a produs o reorientare a politicii externe, în sensul unor noi condiții de continuare a relațiilor în cadrul „blocului comunist” și al unei deschideri spre Occident.
- În perioada guvernării lui Nicolae Ceaușescu, România a evoluat de la un stat cu o politică externă foarte activă, la izolare diplomatică.

Vocabular

Război Rece – confruntare politică, diplomatică și militară indirectă între blocul capitalist și cel comunist

Cortina de Fier – denumire folosită de W. Churchill pentru a desemna linia imaginară care separa democrația și comunismul, în Europa
pact – convenție scrisă între două sau mai multe părți, înțelegere

Știi că...

... România este membră a ONU din 1955?

... din 1988, din cauza încălcărilor flagrante și repetate ale drepturilor omului, regimul Ceaușescu nu a mai primit *Clauza națiunii celei mai favorizate*?

6. Regimul politic democratic din 1989 până azi

Cauze

Încălcarea drepturilor omului, lipsa informației, formalismul Constituției, izolarea față de civilizația universală, raționalizarea hranei, surparea prestigiului ca urmare a megalomaniei, pierderea *Clauzei națiunii celei mai favorizate*, orientarea spre țările slab dezvoltate au avut drept consecință neîncrederea față de promisiunile făcute de Ceaușescu. Chiar și liderul

sovietic, Mihail Gorbaciov, a anunțat reforme economice și restrângerea controlului partidului asupra societății. Refuzând reformismul lui Gorbaciov, Ceaușescu a intrat din nou în polemică cu sovieticii. Dacă în alte state europene, regimul comunist a fost înlăturat pe cale pașnică, în România, acest proces a fost unul violent.

Fapte

Acțiunile împotriva regimului Ceaușescu s-au declanșat la Timișoara, la data de 16 decembrie 1989 (**Fig. 1**), inițial ca protest împotriva unei decizii judecătorești prin care pastorul reformat László Tokés urma să fie evacuat și mutat în altă localitate. Mișcarea s-a extins, la ea participând studenți, muncitori, precum și alți locuitori ai orașului. Acțiunile lor au fost reprimite violent de Securitate și armată. Evenimentele au continuat la București, unde Ceaușescu a organizat un miting, la 21 decembrie 1989, care s-a transformat într-o revoltă (**Fig. 2**). A doua zi, 22 decembrie, în condițiile fraternizării armatei cu manifestații, a fost ocupat sediul Comitetului Central al PCR, Televiziunea și Radioul și a fost anunțată fuga soților Ceaușescu. Aceștia au fost arestați lângă Târgoviște, judecați sumar și executați în ziua de 25 decembrie 1989. Puterea a fost preluată de Consiliul Frontului Salvării Naționale, condus de Ion Iliescu, care anunța voința de trecere la un regim democratic prin „Comunicatul către țară”.

La 31 decembrie 1989, FSN emite un decret-lege prin care permite revenirea la pluripartidism, astfel reapar

partidele istorice PNL și PNT, dar au apărut și alianțe politice noi. În mai 1990 au avut loc primele alegeri parlamentare și prezidențiale libere, câștigate de FSN și Ion Iliescu. Manifestațiile anticomuniste nu au încetat, fenomenul cel mai elocvent fiind cel denumit „Piața Universității”, manifestat în perioada 22 aprilie - 15 iunie 1990, prin ocuparea Pieței Universității, de către protestatarii nemulțumiți de perpetuarea la putere a vechii nomenclaturi, în frunte cu Ion Iliescu, și de lipsa de explicații despre victimele din decembrie 1989. Mișcarea a fost oprită prin intervenția minerilor, în iunie 1990 (**Fig. 3**). **Mineriada** a afectat **statul de drept** și tentativele de încheiere a **societății civile**. Alegerile parlamentare din noiembrie 1996 au evidențiat o reorientare a electoratului. S-a realizat, astfel, una dintre principalele cerințe ale unei democrații funcționale, alternanța la guvernare. După anul 2000, PSD și PNL au dominat scena politică. În perioada 2008-2020, criza economică și scandalurile politice au contribuit la erodarea încrederii în partidele tradiționale, iar partidele de centru-dreapta au devenit din ce în ce mai influente.

Fig. 1. 16 decembrie 1989, la Timișoara s-a strigat primul „Jos Ceaușescu!”

Fig. 2. Balconul de la care Ceaușescu și-a ținut ultimul discurs, ocupat de protestatari

Fig. 3. Mineriada din 13-15 iunie 1990

Consecințe

Evenimentele din 1989 au desființat vechile structuri comuniste și au creat condițiile pentru constituirea unor organisme nonguvernamentale. Parlamentul ales în 1990 s-a transformat în Adunare Constituantă și în 1991 a adoptat noua lege fundamentală. Reformele economice au urmărit, în principal, trecerea de la economia centralizată, de tip comunist, la **economia**

de piață. Responsabilitatea creării societății civile a fost preluată de intelectualitate care a militat pentru respectarea drepturilor omului, constituindu-se astfel instituții nonguvernamentale: Alianța Civică, Grupul pentru Dialog Social, Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului. În plan extern, România a urmărit o politică de integrare în Uniunea Europeană și în NATO.

Aplicații

I. INTERVIU. Realizează un interviu cu un participant sau martor ocular al evenimentelor din decembrie 1989. Sugestii pentru întrebări: Când ai realizat că regimul Ceaușescu se prăbușește? Ce semne te-au făcut să înțelegi acest lucru? Cum a fost viața ta după 22 decembrie 1989? Ce schimbări ai observat în societate sau în viața personală? Ce crezi că ar trebui să învețe tineretul de azi din evenimentele din decembrie 1989?

II. PROIECT. În imaginile de mai jos, sunt înfățișați președinții României postdecembriste. Alege unul dintre aceștia și, cu ajutorul internetului, completează, pe caiet, informații referitoare la: date biografice; acțiuni privind consolidarea democrației parlamentare, acțiuni privind integrarea României în structurile euro-atlantice.

Ion Iliescu
1990-1992
1992-1996,
2000-2004

Emil
Constantinescu
1996-2000

Traian
Băsescu
2004-2014

Klaus
Werner
Iohannis
2014-2025

Ideii esențiale

- Principiul pluralismului politic a fost determinant în revenirea României la un regim democratic după 1989.
- Instituțiile statului de drept au fost create treptat, fiind consacrate prin Constituția din 1991.
- Societatea civilă poate avea un rol important în respectarea drepturilor și libertăților cetățenești.
- Revoluția română a izbucnit într-un context internațional favorabil și pe fondul creșterii gradului de presiune politică.
- În deceniile de tranziție postcomunistă, procesul de modernizare a societății românești a cunoscut evoluții pozitive, dar și unele scăderi inerente.

Vocabular

economie de piață – economie bazată pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție și pe comerț liber

mineriade – denumire dată intervențiilor repetate ale minerilor din Valea Jiului în București, în anii 1990, însoțite de acțiuni violente și distrugerii

societate civilă – totalitatea organizațiilor create din inițiativa cetățenilor și care nu aparțin statului, pentru a încerca să găsească soluții în domeniile în care statul nu se implică

stat de drept – statul în care drepturile și libertățile cetățenești, separarea puterilor în stat și regulile de guvernare sunt respectate

Știi că...

...TVR a fost singura televiziune de până atunci care a transmis o revoluție în direct?

... în Proclamația de la Timișoara (11 martie 1990), se cerea ca în legea electorală să se introducă un paragraf special prin care să se interzică foștilor activiști comuniști candidatura la funcția de președinte al țării?

Fig. 1. Constituția României

Prăbușirea regimului comunist și trecerea la un regim democratic impunea noi reglementări constituționale. Noua lege fundamentală care cuprindea 152 de articole grupate în 7 titluri, a fost adoptată de Adunarea Constituantă la 21 noiembrie și aprobată prin referendum, la 8 decembrie 1991. Aceasta a fost revizuită în 2003, tot prin referendum,

pentru ca țara noastră să se alinieze unor cerințe necesare aderării la NATO și UE și este structurată pe 8 titluri și 156 de articole (Fig. 1).

Conform Constituției, România este „stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil”, forma de guvernământ este republica. Sunt prevăzute rolul, structura, organizarea și funcționarea autorităților publice. Astfel, Parlamentul, cu o structură bicamerală (Camera Deputaților și Senat), este organul su-

prem reprezentativ al poporului și unica autoritate legiuitoare a țării. Guvernul este însărcinat cu realizarea politicii interne și externe a țării și cu conducerea generală a administrației publice. Împreună cu președintele, deține puterea executivă. Președintele României, a cărui putere este legitimată prin vot popular, o dată la 5 ani, și nu mai mult de două mandate, reprezintă statul și este garantul independenței naționale, al unității și al integrității teritoriale a țării. Totodată, exercită funcția de mediere între puterile statului, precum și între stat și societate. Justiția se realizează prin Curtea Supremă de Justiție și instanțele judecătorești stabilite prin lege.

Instanțele nou create, precum Curtea Constituțională și Avocatul Poporului, întăresc conținutul democratic al Constituției, la fel ca prevederile referitoare la pluralismul politic, drepturi și libertăți cetățenești, activitatea partidelor politice, rolul sindicatelor, minoritățile naționale.

Aplicații

METODA CUBULUI. Clasa de elevi va fi împărțită în șase echipe, fiecare echipă având de rezolvat câte o sarcină de lucru de pe fețele cubului: **Describe, Compară, Asociază, Analizează, Aplică, Argumentează**, referitoare la context, principii, drepturi și libertăți, sistem de vot, modificări, caracteristici, rol etc., din Constituțiile adoptate în 1923 și, respectiv, în 1991.

Ideii esențiale

- Constituția este legea fundamentală a unui stat care stabilește forma de guvernământ, regimul politic, instituțiile statului și modalitatea de funcționare a acestora, drepturile și obligațiile cetățenilor.
- Actuala Constituție a României se bazează pe o serie de principii și valori, cum ar fi: democrația, separarea puterilor în stat, suveranitatea poporului, statul de drept, guvernarea reprezentativă etc.
- Avocatul Poporului, numit de Senat, pe o perioadă de 4 ani, are menirea de a depista și combate fenomenele care, prin natura lor, reprezintă încălcări ale drepturilor și libertăților cetățenești.

Vocabular

indivizibil – întreg ce nu poate fi împărțit în bucăți mai mici
referendum – tip de vot în care se exprimă acordul (DA) sau dezacordul (NU) față de o propunere politică

a revizui – a cerceta din nou cu scopul de a verifica exactitatea și a corecta eventualele lipsuri

Știi că...

- ... elaborarea, dezbaterile și adoptarea Constituției României au fost realizate pe parcursul unui an și jumătate?
- ... după revizuirea din 2003, a fost desființat serviciul militar obligatoriu pe timp de pace, iar durata mandatului președintelui țării a crescut de la 4 la 5 ani?

7. Integrarea euro-atlantică a României

Cauze

Sfârșitul Războiului Rece, marcat prin căderea Zidului Berlinului, reunificarea Germaniei, autodizolvarea Tratatului de la Varșovia, a CAER-ului și a URSS-ului au determinat și dispariția lumii bipolare, dominate în continuare de Statele Unite ale Americii și Organizația

Tratatului Atlanticului de Nord. După anul 1989, România a devenit conștientă că dezvoltarea sa democratică, prosperitatea economică și apărarea intereselor sale de stat puteau fi asigurate numai prin aderarea la spațiul euro-atlantic.

Fapte

În procesul de **integrare europeană** au existat mai multe etape. Procesul a început în 1993, prin semnarea acordului de asociere, țara noastră a devenit membru cu drepturi depline al Consiliului European. Ulterior, în 1995, a fost depusă cererea oficială de aderare la Uniunea Europeană. La întâlnirea șefilor de stat și de guvern în Consiliul European de la Helsinki, din 1999, mai multe state, printre care și țări foste comuniste, au fost invitate să adere la UE. Pentru aceasta ele trebuiau să îndeplinească criteriile stabilite de UE și care fac parte din **acquis-ul comunitar**: politice (stabilitate politică, drepturi pentru minorități, respectarea drepturilor omului etc.) și economice (economie de piață funcțională și competitivă, unități economice privatizate). În 2005, prin semnarea Tratatului de aderare la Uniunea Europeană (**Fig. 1**), la Luxemburg, România s-a transformat dintr-un stat candidat într-unul în curs de aderare, iar de la 1 ianuarie 2007, alături de Bulgaria, a devenit membru deplin al acesteia.

În paralel cu integrarea europeană, s-a desfășurat și procesul de aderare a României în structura euro-atlantică de apărare, NATO. Pentru a fi admisă, România a

fost nevoită să-și reformeze forțele armate, să apeleze la voluntari și nu la sistemul clasic de recrutare și să plaseze armata sub control civil. Aceste criterii au fost îndeplinite, iar în 2003, în urma unui referendum, au fost modificate articolele din Constituție, referitoare la armată și la Consiliul Suprem de Apărare a Țării, pentru a permite aderarea la alianță. Atât în 1997, la reuniunea de la Madrid, cât și în 1999, la reuniunea de la Washington, țara noastră a fost nominalizată ca un candidat la aderare, pentru ca în 2002 să fie invitată să adere la NATO. Din anul 2004, România a devenit membru al acestei alianțe (**Fig. 2**).

Acordul de la Schengen, semnat pe 14 iunie 1985, a introdus libera circulație pentru cetățenii statelor membre, iar până în prezent 30 de state au aderat, dintre care 29 l-au implementat. La 21 decembrie 2007, nouă state din centrul și estul Europei și-au deschis granițele. Aderarea României și a Bulgariei s-a realizat în două etape, din 31 martie 2004 prin frontierele aeriene și maritime, iar din 1 ianuarie 2005 au fost incluse și frontierele terestre.

Fig. 1. Semnarea tratatului de aderare a României la Uniunea Europeană (25 aprilie 2005)

Fig. 2. Drapelul României a fost ridicat pentru prima dată la sediul NATO din Bruxelles pe 2 aprilie 2004

Consecințe

În cadrul organismelor reprezentative ale Uniunii Europene, țara noastră este angajată în efortul colectiv de dezvoltare și promovare a valorilor democratice și de respectare a drepturilor omului. Totodată, integrarea în Uniunea Europeană a influențat și relațiile regionale ale României, astfel a fost impus un regim de vize pentru

câteva state est-europene, precum Republica Moldova, Serbia, Muntenegru, Rusia, Ucraina, Belarus și Turcia. În calitate de membru NATO, România a participat la numeroase misiuni de menținere a păcii în zone de conflict, precum cele din Bosnia și Herțegovina, Kosovo, Afganistan și Irak.

Aplicații

I. Scrie, pe caiet, în tabelul de mai jos, trei avantaje și trei dezavantaje ale aderării României la Uninea Europeană, NATO și spațiul Schengen.

AVANTAJE	DEZAVANTAJE
...	...

II. Citește textul de mai jos și răspunde, pe caiet, la cerințe.

În România, forțele americane au găsit un aliat de nădejde. Consider că sunteți cea mai grozavă generație de luptători, și nu este o exagerare. V-am văzut în Bosnia și Kosovo, în Fallujah și Kandahar; v-am văzut în condiții dure. Reprezentați un grup de patrioți care păzesc libertatea aici în Europa. Este o obligație sacră să fim alături de dvs. și de NATO, așa că vă spun din partea președintelui: Puteți să vă bazați pe noi!

Fragment din discursul vicepreședintelui american Joe Biden, la Baza aeriană 90, cu prilejul vizitei sale în România, la 20 mai 2014.

1. Identifică cuvintele care subliniază aprecierea față de militarii români și precizează de ce aceste trăsături sunt importante.
2. De ce consideră Joe Biden că forțele americane și NATO sunt importante pentru România și Europa?

Ideii esențiale

- În plan extern, România a dus o politică activă, devenind membru activ al NATO, în 2004, și al UE în anul 2007.
- Aderarea României la structurile euro-atlantice îi oferă garanțiile de securitate dorite.
- România a aderat la zona de liberă circulație în 2024 numai cu frontiere maritime și aeriene, și doar din 2025 și cu frontierele interne terestre.

Vocabular

acquis comunitar – un tot legislativ care se compune din tratatele, deciziile, regulamentele, recomandările și alte acte normative emise de instituțiile decidente ale comunității

integrare europeană – un proces de integrare politică, juridică, economică și, în unele cazuri, socială și culturală a unor state care se află parțial sau total în Europa

Știi că...

... cetățenii României sunt reprezentați în Parlamentul European prin 33 de eurodeputați?

... ziua NATO este celebrată, în România, în prima duminică din luna aprilie, începând cu anul 2005?

Recapitulare

I. Completează, pe caiet, axa cronologică de mai jos, așezând evenimentele enumerate în dreptul datei potrivite.

Aderarea României la spațiul Schengen; Aderarea României la Uniunea Europeană;
Revenirea României la statul de drept; Aderarea României la NATO; Revizuirea constituției democratice.

1989	2003	2004	2007	2025

II. Realizează, pe caiet, legătura corectă între cauzele din coloana A și efectele din coloana B. *Ex. 6 - g*

A

1. Revoluția anticomunistă din Ungaria
2. Refuzul României de implicare în *Primăvara de la Praga*
3. Moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej
4. Prima revoluție culturală, declanșată în 1948
5. Vizitele lui Nicolae Ceaușescu în China și Coreea de Nord

B

- a. Declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial
- b. Lansarea Tezelor din Iulie (1971)
- c. Crearea omului nou
- d. Creșterea prestigiului lui Ceaușescu pe plan occidental
- e. Retragerea Armatei Roșii de pe teritoriul românesc (1958)
- f. Preluarea puterii de către Nicolae Ceaușescu (1965)

III. Întocmește enunțuri corecte din punct de vedere istoric, utilizând următorii termeni:

referendum

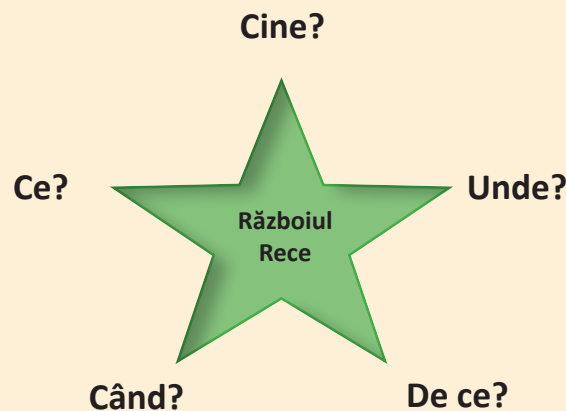
cultul personalității

nomenclatură

disidență

propagandă

IV. **Explozia stelară.** Completează, pe caiet, schema de mai jos cu privire la implicarea României în Războiul Rece.

I. Alege răspunsul corect.

- Legea cultelor din 1948 prevedea:
 - menținerea cultelor tradiționale
 - desființarea cultului greco-catolic
 - desființarea religiei
- Principalul ziar comunist era :
 - Românul
 - Dreptatea
 - Scânteia
- Războiul Rece s-a încheiat odată cu dezmembrarea:
 - SUA
 - Chinei
 - Uniunii Sovietice
- Revoluția din decembrie 1989 a început la:
 - București
 - Timișoara
 - Cluj Napoca
- După 1989, trecerea la economia de piață s-a făcut prin:
 - privatizare
 - colectivizare
 - naționalizare

II. Realizează corespondența potrivită între datele din coloana A și evenimentele din coloana B. Ex. 6 - g

A

- 23 august 1944
- 6 martie 1945
- 19 noiembrie 1946
- 30 decembrie 1947
- 21 noiembrie 1991

B

- adoptarea Constituției democratice
- abdicarea forțată a regelui Mihai
- regele Mihai îl demite pe Ion Antonescu
- falsificarea alegerilor de către PCR
- naționalizarea mijloacelor de producție
- instalarea primului guvern comunist

III. Stabilește care dintre enunțurile de mai jos sunt false și care sunt adevărate. Ex. 6 - Adevărat

- Instaurarea guvernului Petru Groza a fost rezultatul voinței regelui.
- Procesul de colectivizare s-a desfășurat între 1949-1962.
- În perioada instaurării regimului comunist, partidele istorice au fost desființate.
- Nicolae Ceaușescu a devenit președinte al republicii în anul 1965.
- O cunoscută mișcare de protest a avut loc la Brașov, în anul 1987.

GRILĂ DE AUTOEVALUARE

Itemi	I	II	III
Punctaj	5 x 6 = 30 p.	5 x 6 = 30 p.	5 x 6 = 30 p.
	Punctaj maxim: 100 p.		Din oficiu: 10 p.

I. Așază, în ordine cronologică, următoarele evenimente:

a. Transformarea Daciei în provincie romană	e. Constituirea României Mari
b. Dubla alegere a lui A.I. Cuza	f. Începutul perioadei fanariote
c. Prima unire a celor trei Țări Române	g. Intrarea României în Primul Război Mondial
d. Prăbușirea regimului N. Ceaușescu	h. Abdicarea Regelui Mihai I

II. Realizează enunțuri, folosind următorii termeni istorici:

neolitic, romanizare, etnogeneză, secularizare, pogrom, disident

III. Reformulează enunțurile de mai jos pentru ca acestea să exprime un adevăr istoric.

1. Decebal nu s-a sinucis pentru a fi capturat de către romani.
2. Mircea cel Bătrân a pierdut Bătălia de la Rovine.
3. Memoriul *Supplex Libellus Valachorum* a fost acceptat de către Dieta Transilvaniei.
4. Tudor Vladimirescu nu a colaborat cu eteriștii.
5. A.I. Cuza nu a realizat reforma agrară.
6. În 1914, România nu și-a proclamat neutralitatea.

IV. Citește textul de mai jos și răspunde întrebărilor: Cine? Când? Unde? Cum? De ce?

După victoria Aliaților în ce de Al Doilea Război Mondial, Stalin intenționase să-și consolideze controlul asupra noului său „imperiu” est-european prin duplicarea instituțională și prin subordonarea directă față de autoritățile de la Moscova a structurilor politice, politice și militare impuse de URSS. (...) Stalin a acordat o atenție deosebită instituțiilor de coerciție la nivel de stat – armata, serviciile de informații și de securitate și miliția. Astfel, la fel ca în celelalte țări din Europa de Est, a impus și în România, la conducerea acestor instituții și a principalelor lor subunități, cetățeni și ofițeri sovietici.

Larry L. Watts, *Oaia albă în turma neagră. Lupta pe frontul intern: politica de securitate a României în perioada Războiului Rece*

V. Enumeră două cauze și două consecințe ale implicării României în Al Doilea Război Mondial.

I. Alege varianta corectă.

- Statueta „Gânditorul” aparține culturii:
 - Hamangia
 - Cucuteni-Ariușd
 - Sărata Monteoru
- Regatul geto-dac a fost întemeiat de către:
 - Decebal
 - Burebista
 - Zamolxis
- Bătălia de la Vaslui (Podul Înalt) a fost câștigată de către domnul:
 - Mircea cel Bătrân
 - Vlad Țepeș
 - Ștefan cel Mare
- A.I. Cuza a fost ales domn al Principatelor Unite în anul:
 - 1857
 - 1858
 - 1859
- România a aderat la Uniunea Europeană în anul:
 - 2004
 - 2007
 - 2009

II. Completează spațiile goale cu informația potrivită.

- Documentul programatic al Revoluției de la 1848 din Țara Românească s-a numit _____.
- România și-a proclamat independența în data de _____.
- Regatul României a cedat URSS, în 1940, în urma a două ultimatumuri, _____.
- Primul guvern comunist din istoria României a fost condus de către _____.
- Revoluția din Decembrie 1989 a început în orașul _____.

III. Realizează legătura corectă dintre evenimente și personalități.

1. Războaiele daco-romane;	4. Actul de la 23 august 1944;
2. Revoluția de la 1821;	5. Revoluția din Decembrie 1989.
3. Încoronarea de la Alba-Iulia (1922);	

A

B

C

D

GRILĂ DE AUTOEVALUARE

Itemi	I	II	III
Punctaj	5 x 6 = 30 p.	5 x 8 = 40 p.	4 x 5 = 20 p.
Punctaj maxim: 100 p.	Din oficiu: 10 p.		

